

Анекс школског програма

*Врши се измена и допуна програма у делу који се односи на ваннаставне активности:

-уводи се нова ваннаставна активност у 1. и 2. разреду под називом: Спортске активности; у 3. разреду Народна традиција; у 4. разреду културна активност: Драмско-рецитаторска; у 8. разреду: Драмско-рецитаторска секција.

-врши се измена програма пројекта: Обогаћен једносменски рад;

-уводи се пројекат у 4, 5, 6 разреду: Школа новца за основца.

-уводи се нова Слободна наставна активност у 5 разреду: Врлине и вредности као животни компас;

- Слободна наставна активност: Медијска писменост;

- Слободна наставна активност: Вежбањем до здравља;

- Слободна наставна активност у 7 разреду: Домаћинство

-Слободна наставна активност у 8 разреду: Предузетништво

*Врши се допуна Школског програма увођењем обавезног предмета у 4. разреду: Дигитални свет.

*Врши се у целости измена наставног плана и програма за 5.разред из предмета: Физичко и здравствено васпитање.

*Врши се измена и допуна Школског програма у делу који се односи на додатну и допунску наставу из Српског језика и књижевности у 5., 6., 7., и 8. разреду.

*Врши се измена и допуна Школског програма у делу који се односи на теме за предмет Енглески језик за 1., 2., 5. и 8. разред.

*Врши се измена и допуна школског програма у делу који се односи на редослед тема и број часова по теми за предмет Ликовна култура за 8. разред.

*Врши се измена и допуна школског програма у целости у делу који се односи План и програм Припремног предшколског одељења.

* Врши се у целости измена Програма рада стручног сарадника педагога;

*Врши се измена плана и програма часа одељенског старешине и одељенске заједнице од 1. до 8. разреда.

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ

Разред: Први

Годишњи фонд: 36

Недељни фонд: 1 час

Циљ је подршка прилагођавању ученика првог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширавање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој вештина, солидарности и међусобног уважавања кроз заједничке спортске активности.

Задаци

- Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела;
- Подстицање ученика за кретање, игру и такмичење;
- Примена стеченог знања у систему школских спортских такмичења;
- Развијање и усавршавање моторичких способности;
- Формирање морално-вољних квалитета ученика;
- Стицање и усавршавање моторичких способности;
- Усвајање етичке вредности- поштовање партнера, противника, правила такмичења, фер плеја;
- Развијање интересовања за шаховску игру код ученика;
- Стицање основних знања о шаху.

Исходи

- Унапреди моторику и спретност;
- Комбинује и користи усвојене моторичке вештине у иги и свакодневном животу;
- Развија такмичарски дух;
- Договара се и сарађује;
- Правилно изводи једноставне вежбе;
- Одржава равнотежу у различитаим кретњима;
- Игра дечји и народни плес;
- Поштује правила игре;
- Поштује мере безбедности током вежбања;
- Навија фер и бодри учеснике у игри;
- Прихвати сопствену победу и пораз.

Садржај програма

Спортске активности реализоваће се кроз следеће теме:

Редни број наставне теме	Наставне теме	Број часова по теми
1.	Ходање и трчање	4
2.	Елементарне и штафетне игре	17
3.	Шах	9
4.	Плес и ритмика	6

1. Игре које смо раније научили
2. Елементарна игра прозивање бројева
3. Жабљи поскоци и школице
4. Хладно-вруће
5. Елементарне игре лоптом
6. Елементарне игре за корелацију са Светом око нас
7. Елементарне игре – хваталице
8. Елементарне игре за корелацију са математиком
9. Елементарне игре или друге кретне активности по избору ученика
10. Елементарне игре гађањем
11. Дечја народна игра „Ја посејох лан“
12. Дечја народна игра „Ја посејох лан“
13. Шаховска табла, назив шаховских фигура
14. Шаховска табла, назив шаховских фигура
15. Постављање шаховских фигура у почетни положај
16. Игре на снегу
17. Игре на снегу
18. Кретање шаховских фигура
19. Кретање шаховских фигура
20. Шаховска игра и њена правила
21. Шаховска игра и њена правила
22. Одигравање партије
23. Одигравање партије
24. Народна игра „Хајд на лево“
25. Народна игра „Хајд на лево“
26. Између две ватре
27. Брзо трчање са променом места
28. Штафетне игре брзим трчањем
29. Штафетне игре
30. Између две ватре
31. Трчање са допунским задатком

32. Потискивање и вучење парова преко црте
33. Брзо трчање на 20m из различитих положаја
34. Елементарна игра „Куглана“
35. Вежбе обручима
36. Вежбе обручима

Начин остваривања програма

Школске активности у школи јављају се у облику редовне наставе, такмичарских и ваннаставних активности. Овим програмом обухваћене су разне спортске дисциплине: атлетика, шах, плес и ритмика, као и елементарне и штафетне игре.

Програм се спроводи на школским теренима, а у зимским месецима у одговарајућој учионици, због недостатка физкултурне сале.

Задатак наставника је да што боље упозна ученике са елементима разних спортских дисциплина али далеко већи значај има правилан физички развој и развијање такмичарског духа код њих. Ученици од наставника увек могу очекивати помоћ, сарадњу и разумевање.

Поред редовних школских такмичења, представници школа организују бројна друга надметања у оквиру разних школских манифестација (обележавање Дечије недеље, школске славе Светог Саве, обележавање Дана школе, Дана Рома, Спортске игре младих).

Литература

- Методика наставе физичког васпитања –Зоран Момчиловић, Врање, 2011.
- Интернет извори
- „Спортска школица“, Г.Бала
- „Буквар физичког вежбања и играња“, Г.Крагујевић
- „Елементарне игре и њихове промене“, П. Немец

Активности ученика

- Слушају објашњења и упутства наставника;
- Изводе вежбе кретања које им наставник задаје;
- Практикују вежбу, понављају, коригују и усавршавају;
- Практикују природне облике кретања-ходање и трчање на различите начине;
- Учествоју у различитим играма;

- Разумеју смисао игре;
- Придржавају се правила игре;
- Поштују чланове тима;
- Сарађују, прате, процењују и унапређују своје способности;
- Навијају фер и бодре учеснике у игри;
- Поштују мере безбедности током извођења одређених активности;
- Играју дечји и народни плес;
- Показују интересовање.

Активности наставника

- обезбеђује простор;
- објашњава;
- демонстрира;
- даје упутства;
- мотивише;
- кординира;
- обезбеђује реквизите;
- осмишљава игре;
- врши надзор над радом ученика и коригује га.

Други разред

План и програм ових активности предлаже Стручно веће и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма.

Формирају се према интересовању ученика. Наставник сачињава посебан програм узимајући у обзир материјалне и просторне услове рада, узрастне карактеристике и способности ученика.

Циљ

Циљ спортских активности је да правилни физички развој деце, такмичење систематским моторичким активностима, допринесе интегралном развоју личности ученика, развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Задаци

- подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела;
- развој и усавршавање моторичких способности;
- стицање моторичких умења која су као садржаји утврђени програмом;
- формирање морално – вољних квалитета личности;

- оспособљавање ученика да стечена знања, умења и навике користе у свакодневним условима живота и рада;
- развијање осећаја за фер плеј;
- припремање за школска такмичења;
- стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.

Оперативни задаци

- усмерени развој моторичких способности;
- усмерено стицање и усавршавање моторичких умења и навика;
- примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру и такмичење);
- задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем итд...;
- естетско изражавање кретњом и доживљавање естетских вредности;
- усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.

Глобални план рада спортских активности 2. разред

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Атлетика	5
2.	Шах	12
3.	Мали фудбал	9
4.	Стони тенис	10
УКУПНО		36

Начин остваривања програма

Спортске активности у школи јављају се у облику редовне наставе, такмичарских и ваннаставних активности. Овим програмом обухваћене су разне спортске дисциплине: атлетика,, мали фудбал, стони тенис, шах...

Програм се спроводи на школским теренима, а у зимским месецима у одговарајућој учионици, због недостатка физкултурне сале.

Задатак наставника је да што боље упозна ученике са елементима разних спортских дисциплина али далеко већи значај има правилан физички развој и развијање

такмичарског духа код њих. Ученици од наставника увек могу очекивати помоћ, сарадњу и разумевање.

Поред редовних школских такмичења, представници школа организују бројна друга надметања у оквиру разних школских манифестација (обележавање Дечије недеље, школске славе Светог Саве, обележавање Дана школе, Дана Рома, Спортске игре младих). Одржавају се међудодељењска такмичења у малом фудбалу, шаху, стоном тенису.

Литература

- Методика наставе физичког васпитања –Зоран Момчиловић
- Интернет извори
- Г.Бала „Спортска школица“ Г.Крагујевић „Буквар физичког вежбања и играња“ П. Немец „Елементарне игре и њихове промене“.

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Трећи разред

Циљ

- Увођење најмлађих нараштаја кроз одговарајућу наставу усмерену на ревитализацију традиције, један је од начина да се спречи убрзано одумирање многих важних елемената традицијске културе и њихов нестанак из праксе, односно из самог живота. Правилним, одмереним и правовременим пласирањем информација о народној традицији постижу се и многа друга добра, као што су стицање свести о себи самом и свом месту у свету сличних и различитих, формирање представе о континуитету и укоренености и сл.
- Концепција наставе овог изборног предмета посебан нагласак ставља на локалну народну традицију, чиме се у мултинационалној и мултиконфесионалној средини, каква претеже у Србији, чувају права и особености мањина и њихов идентитет.
- Намера је да се ученику овај изборни предмет понуди током првог циклуса, али се отвара могућност и за даље опредељење, почетком наредног циклуса, све до краја општег образовања.

Општи циљ

- Остварити директно увођење ученика у активности ревитализације традиције кроз непосредно упознавање материјалне и духовне традицијске културе свог народа и народа у ужем и ширем окружењу.

Задаци

- Усвајање елементарних знања о:
- разлици између фолклорног и актуелног окружења, и то кроз:

- - упознавање са основним фолклорним текстовима (бајке, легенде, приче, песме, пословице); - упознавање са дечјим фолклором (игре и кратке текстуалне форме као што су загонетке, успаванке, разбрајалице итд.);
- - усвајање елементарних знања о носећим наставним мотивима (различити за сваки разред у првом циклусу); годишњем циклусу, и то кроз познавање:
 - - основних разлика између градског и сеоског начина живота,
 - - основних сезонских радова,
 - - основних обичајно-обредних радњи везаних за те радове,
 - - основних и општих празника,
 - - обичајно-обредних радњи везаних за те празнике.
- У трећем разреду у оквиру овог изборног предмета, наставља се развијање тема из прва два разреда (Питај своју баку, Радови и празници, Зимски хлебови и пролећно биље; Биљке и Кућа) и додаје им се нов носећи мотив у оквиру теме Традиционални занати.

Оперативни задаци:

- развијање знања о фолклорним празницима, биљкама, хлебовима и кући - дому,
- познавање разлика између отвореног и затвореног простора (ливада - кућа),
- упознавање различитих традиционалних заната у окружењу,
- стицање елементарних знања о појединим традиционалним занатима,
- упознавање са фолклорним веровањима као пратећим формама традиционалних заната,
- упознавање карактеристичних обичајно-обредних облика понашања везаних за одређене традиционалне занате,
- упознавање типичних традиционалних заната урбаних и руралних средина,
- схватање значаја о чувању и неговању традиционалних заната.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Редни број наставне теме	Називнаставне теме	Број часова по теми
1.	Камен по камен палата	5
2.	У чаршији дућан до дућана	12
3.	Одело чини човека	9
4.	Откуд мени ова снага	10
УКУПНО		36

Садржаји програма

- У трећем разреду ради се и даље на продубљивању, проширивању и систематизовању знања која су ученици понели од куће и/или стекли у претходна два разреда кроз изучавање овог изборног предмета. Тежиште је заправо на додавању новог носећег мотива Традиционални занати, као некадашњег облика производне људске делатности, са пратећим фолклорним обележјима простора и времена у којима су настали и као такви надале се развијају.
- Преко изучавања традиционалних заната, ученици ће упознати многе, већ заборављене, професије и моћи ће да се упознају са једним сасвим другачијим начином живота који је, већини њих, данас непознат. Традиционалних заната има много, а одлуку о избору наставних садржаја доноси учитељ/наставник у складу са могућностима које нуди окружење - амбијент. Зависно од амбијента, наставни садржаји могу бити:
 - пекар - пекара;
 - посластичар - посластичарница;
 - воденичар - воденица; млинар - млинара;
 - ковач - ковачница; колар, сарач;
 - кројач - кројачница;
 - ткач/ткаља, разбој, преслица и вретено;
 - јорганџија и вуновлачар - вунувлачара;
 - обућар, опанчар;
 - крзнар - ћурчија,
 - занати некад и сад,
 - традиционални занати села и града,
 - традиционална занатска производња насупрот фабричкој - индустријској производњи.

Избор садржаја за овај предмет препушта се учитељу уз препоруку да обавезно реализује три последње ставке са понуђене листе садржаја. Истовремено, препоручује се учитељу да поведе рачуна о директној повезаности носеће теме Традиционални занати са трећом, четвртом и петом темом (Наше наслеђе, Материјали и њихова употреба и Људска делатност) у оквиру обавезног предмета Природа и друштво. Ова непосредна корелација садржаја обавезног и изборног предмета може се искористити као предност при интегрисаном тематском планирању у реализацији разредне наставе. Поред интегрисаног тематског планирања, пожељно је користити феноменолошки приступ при изучавању наведених садржаја у оквиру овог изборног предмета.

Начин остваривања програма

- Како год да се осмисли настава овог изборног предмета, компаративни метод остаје незаобилазан због сталне потребе да се традиција сопственог народа ставља у ужи или шири контекст. На млађим узрастима то су поређења у рудиментарним формама (пример: град - село, из радње - из баште, лето - зима...) да би се касније све више артикулисало и као такво остало незаменљиво у старијим разредима када може да почне теоријска настава о типовима културе и њиховим главним особинама.
- Овај изборни предмет може се, и треба га тако схватити, као интердисциплинарно средство за лакше савлађивање нових и непознатих чињеница (уз помоћ блиских и познатих). Преко савладавања декоративних елемената обичаја и обреда везаних за верске и сезонске фолклорне празнике, препоручује се приступ који у оквиру уметничких предмета има разрађену методологију за такав рад.

- Како је овај изборни предмет новина у нашем школству, врло је важно држати се (бар у почетку) препорука и упутстава представљених у овом документу.
- Прво и најважније такво упутство је изостанак теоријске наставе на млађем узрасту, у шта спадају и сви покушаји потпуне или делимичне реконструкције локалних или општих обичаја и обреда. Такви захвати се предвиђају тек у старијим разредима.
- Друга важна препорука тиче се система наставе у овом предмету. Очекује се од наставника да се и сами усавршавају током рада. Тако учење постаје двосмерно будући да и наставник ангажује на истраживачком раду са концепцијом која подразумева и трећу компоненту - активно укључивање и сталну повратну информацију од стране породице, односно њихову реакцију на градиво и начин његовог усвајања.

Друга питања од значаја за остваривање програма

- Да би се обезбедила квалитетна настава у оквиру предмета Народна традиција, неопходно је водити рачуна о три групе основних параметара, од којих су први везани за предмет, други за наставу, а трећи за наставни амбијент.

Предметни параметри

- Оно што се у оквиру овог предмета проучава, заправо је традицијска култура. У начелу, овим изразом дефинише се култура која се одржава на традицији, усменом преношењу знања и података са колена на колена.
- У најопштијем виду, традицијску (као и сваку другу) културу чине споменици духовне и материјалне природе, те се аналогно томе може говорити о материјалној и духовној традицијској култури.

Наставни параметри

- У сагласности са предметом у оквиру којег се одвија, настава такође мора имати два основна вида: практични и теоријски.
- Практични вид наставе у овом предмету подразумева активан додир са објектима који чине материјалну компоненту традицијске културе, било да се они израђују према постојећем моделу, било да се са њима упознаје у аутентичном амбијенту.
- Теоријска настава даје тумачење одређене обичајно-обредне праксе, поставља је у јасно дефинисан контекст и приказује њен историјски развој (тамо где је то могуће).
- На млађим узрастима теоријска настава се замењује фолклорним текстовима који на одговарајући начин прате стицање првих, елементарних знања о традицији и култури.

Амбијентални параметри

- Питање од највећег значаја је где се школа налази (у ком амбијенту), те од њега зависи и какав ће програм бити понуђен.
- Овим се отвара могућност најбољег и најпотпунијег пласирања локалних предности и ресурса.

Литература

- Приручник за учитеље уз уџбеник
- Народна традиција за 4. разред основне школе – Ризница
- ИЗДАВАЧ
- Едука д.о.о. Београд

- ул. Змаја од Ноћаја бр. 10/1
- Tel/fax: 011 3287 277, 3286 443, 2629 903
- Сајт: www.eduka.rs e-mail: eduka@eduka.rs

4 разред: Културна активност: Драмско рецитаторска

Факултативни део школског програма задовољава интересе ученика у складу са могућностима школе, реалним потребама ученика и локалне средине. У четвртом разреду определили смо се за културну активност: драмско-рецитаторску.

Разред: четврти

Годишњи фонд: 36 часа

Недељни фонд: 1 час

Циљ рада драмске –рецитаторске секције је развијање вештина правилног говора, драмског изражавања и самопоуздања у јавним наступима код деце. Драмска секција

је намењена свим заинтересованим ученицима од првог до четвртог разреда. Ученици су активно укључени у све фазе стварања и извођења драмског дела, од писања сценарија до крајњег извођења. Школска драмска секција учествује на такмичењима у дечјем драмском стваралаштву, у програмима свих школских приредби, као и наваншколском манифестацијама. Рад рецитаторске секције има за циљ подстицање и развијање вештина изражајног рецитовања ученика код ученика млађих разреда. Чланови секције биће у могућности да учествују такмичењима и школским пригодама.

Задаци:

- Упознавање са културом драмског стваралаштва;
- Упознавање са основама драмског истраживања и развијање стваралачке способности;
- Богаћење и развијање маште и креативног начина мишљења;
- Развијање способности за концентрацију и способности за јавне наступе;
- Стицање способности лепог, течног и креативног импровизованог изражавања;
- Развој опажања, размишљања и слободног изражавања;
- Емоционално сазревања;

- Развијање критичке способности;
- Развијање самоконтроле и досетљивости;
- Развијање лепог, течног и интонативно тачног изражавања.

Садржај програма

1. Формирање секције и доношење плана рада за текућу школску годину
2. Правилан изговор гласова
3. Вежбе интонације
4. Изражајно читање драмских текстова
5. Рецитовање – покажи шта знаш
6. Имитације – млади имитатори
7. Сценско извођење "Подела улога"
8. Сценско извођење драмског текста по избору
9. Слушање- познати рецитију
10. Рецитовање песама посвећених јесени
11. Припрема програма за Дан Св.Саве
12. Припрема програма за Дан Св.Саве
13. Припрема програма за Дан Св.Саве
14. У част Св.Саве – програма
15. Припрема програма за Дан жена
16. Припрема програма за Дан жена
17. Извођење програма за Дан жена
18. О баки и мајци
19. Припрема програма за Дан школе
20. Припрема програма за Дан школе
21. Припрема програма за Дан школе
22. Извођење приредбе
23. Пантомима
24. Имитација
25. Избор књижевних дела за смотру рецитатора
26. Рецитовање епских песама
27. Избор нових текстова и рецитација
28. Подела улога-читалачка проба

29. Извођење представе по избору ученика
30. Пролеће је свуда око нас – рецитоване песама
31. Ја као...
32. Имитирамо, певамо, глумимо
33. Припрема програма за крај школске године
34. Припрема програма за крај школске године
35. Припрема програма за крај школске године
36. Анализа рада секције

Начин остваривања програма

Предложени програмски садржаји ће се реализовати на часовима ваннаставне активности и то са једним часом недељно. За успешно остваривања садржаја примењивати облике, методе као и средства који ће у потпуности остварити циљеве и задатке. Својим садржајима и слободном изражавању активности, овај предмет значајно доприноси целокупном развоју ученика. Код ученика се развија љубав према креативном изражавању и смисао за лепо и узвишено, потпомаже његов свестрани развој, оплемењује га и улепшава му живот. Ове садржаје остварићемо кроз индивидуални рад, групни рад, кооперативно учење, вршњачко подучавање, самостални рад, рад у школским приредбама, посетом некој локалној радио станици, учешће у наступима на школским и одељењским приредбама, прикупљање података о ученичким успесима, приредбама и такмичењима. Гледањем позоришних представа и беседништвима. Разговарањем са песницима и глумцима.

Међупредметно повезивање

Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко и здравствено васпитање.

Литература

Читанка 4, Моња Јовић, Нада Тодоров, Едука, Београд, 2023.

Игрокази, Дејан Алексић, Креативни центар, Београд, 2019.

Приредбе у основној школи, Саша Трајковић, БГБ, Београд, 1997.

Стандарди

1СЈ.2.2.1. чита текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха; уме да одреди на ком месту у тексту је пауза, место логичког акцента; који део текста треба прочитати брже, а који спорије

- 1CJ.2.2.2. изводи једноставне закључке у вези са текстом, анализирајући и обједињујући информације исказане у различитим деловима текста (у различитим реченицама, пасусима, пољима табеле)
- 1CJ.2.2.3. раздваја битне од небитних информација; одређује след догађаја у тексту
- 1CJ.2.2.4. успоставља везу између информација исказаних у линеарном и нелинеарном тексту (нпр. Проналази део/деталј који је приказан на илустрацији, у табели, или дијаграму)
- 1CJ.2.2.5. одређује основни смисао текста и његову намену
- 1CJ.2.2.6. препознаје фигуративно значење у тексту
- 1CJ.2.2.7. изводи једноставне закључке на основу текста (предвиђа даљи ток радње, објашњава расплет, уочава међусобну повезаност догађаја, на основу поступака јунака/актера закључује о њиховим особинама, осећањима , намерама и сл.)
- 1CJ.2.2.8. износи свој став о садржају текста и образлаже зашто му се допада/не допада, због чега му је занимљив/незанимљив; да ли се слаже са поступцима ликова
- 1CJ.2.2.9. издваја делове текста који су му нејасни
- 1CJ.2.2.10. вреднује примереност информација које прате текст; наводи разлоге за избор одређене илустрације
- 1.CJ.0.1.1. познаје основна начела вођења разговора: уме да започне разговор, учествује у њему и оконча га; пажљиво слуша своје саговорнике
- 1CJ.0.1.2. користи форме учтивог обраћања
- 1CJ.0.1.3. казује текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха, без тзв. «певушења» или «скандирања»
- 1CJ.0.1.4. уме да преприча изабрани наративни или краћи информативни текст на основу претходне израде плана текста и издвајања значајних делова или занимљивих детаља
- 1CJ.0.1.5. уме самостално (својим речима) да описује и да прича на задату тему: држи се теме, јасно структурира казивање (уводни, средишњи и завршни део казивања),
- 1CJ.0.1.6. уме на занимљив начин да почне и заврши своје причање.

Активност наставника

- Планира, креира и организује наставу;
- Врши избор приказа примера;
- Подучава;
- Охрабрује и мотивише ученике;

Подржава, подстиче ученике у изражавању покретом и гласом;
Креира и помаже ученицима у осмишљавању стихова и прича;
Бира садржаје, методе и облике учења;
Обезбеђује ресурсе;
Омогућује примену научног;
Успоставља добру сарадњу међу ученицима.

Активност ученика

Учествује у улогама и слободно се изражава;
Ослобађа се страха од наступа;
Сагледава реалност из других углова;
Интерпретира и импровизује, изражава и представља своје идеје;
Мисли и осећања;
Даје допринос приредбама у част Дана школе, Дана жена, прославе Светог Саве и осталим одељењским приредбама.

ДРАМСКО-РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА 8-разред

Циљ и задаци

Циљ драмско-рецитаторске секције јесте да ученицима пружи могућност да реализују своје глумачке способности, да им се приближи позоришна уметност и развије љубав према позоришној уметности.

Исходи секције:

- Поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм);
- Подстицање ученика за самостално језичко, литерарно и сценско стваралаштво;
- Васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вредности;
- Развијање патриотизма и васпитање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима.

Начин остваривања програма

- Драмско-рецитаторска секција се организује годишњим програмом рада у складу са потребама и могућностима ученика и друштвеном средином.

- Драмско-рецитаторску секцију у нашој школи организујемо поводом Дана Светог Саве и Дана школе.
- Организује се истраживачким, индивидуалним и групним радом ученика.
- Постижу се: веће знање, умење, вештине, самообразовање, развија се машта, стваралачки рад и креативност.

Глобални план рада драмско-рецитаторске-секције

8. разред

Годишњи фонд часова: 36

	Назив наставне теме	Бр. час. по теми	Број часова	
			За обраду новог гр.	За друге тип. час.
	Песнице народа мог	10	0	10
	Даске које живот значе	26	0	26
	Укупно:	36	0	36

ПРОЈЕКАТ: ОБОГАЋЕН ЈЕДНОСМЕНСКИ РАД

ПРОГРАМ ОБОГАЋЕНОГ ЈЕДНОСМЕНСКОГ РАДА

Циљеви	<ul style="list-style-type: none"> - Развој мотивације за учење, стваралачких могућности и изражавања свог мишљења; - Побољшавање памћења и логичког расуђивања; - Развијање међупредметних компетенција ученика кроз активно учешће у радионицама; - Развијање функционалних знања и вештина; - Развијање моторичких способности; - Развијање креативности и естетичких вредности; - Развој и поштовање националне, културне, језичке, полне и узрастне равноправности, толеранција и уважавање различитости; - Развијање свести о значају одрживог развоја, о значају коришћења обновљивих извора енергије, заштите и очувања природе и животне
---------------	---

	<p>средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развијање свести о коришћењу информационих технологија у свакодневном животу и значају за функционисање и развој друштва; - Унапређивање способности ученика за брзо, ефикасно и рационално коришћење информационих технологија у образовању; - Развијање осећаја за иницијативу и предузетништво; - Развијање кључних компетенција за предузимљивост и предузетништво; - Развијање здравог сарадничког и такмичарског духа; - Успешна интеграција младих у друштва; - Пружање информације ученицима о опасностима које могу угрозити њихово психичко здравље; - Развијање снажљивости и активно учешће у савременом друштву; - Остваривање међупредметног повезивања кроз интерактивне радионице у области природних и друштвених наука; - Развијање међупредметних компетенција: за учење, сарадњу, решавање проблема, комуникације, предузимљивости, одговорног односа према околини и естетичке компетенције.
<p>Области деловања</p>	<p>Подршка у учењу – подразумева појашњавање и проширивање садржаја наставних предмета кроз додатни рад. Функционално се повезују знања вештине и искуство ученика.</p> <p>Унапређивање постојећих ваннаставних активности – показивање већ стеченог знања, вештина, идеја и способности које исказују на постојећим ваннаставним активностима. Испољавају скривену страну и потенцијал који у редовној настави не могу да се уоче.</p> <p>Увођење нових ваннаставних активности – пружање подршке ученицима за развијање њихових стваралачких потенцијала и формирање нове ваннаставне активности за које су заинтересовани.</p> <p>Пружање психосоцијалне подршке ученицима - смањивање извора стресних утицаја и њиховог интензитета, уз побољшање вештина суочавања са стресним догађајима, повећање самопоуздања и укључености у социјалну мрежу подршке.</p> <p>Развој сарадње са родитељима и локалном заједницом - успостављање и развој сарадње између породице и школе кроз учешће родитеља значајно доприноси целовитом усмереном образовању и васпитању. Добро организована сарадња са локалном заједницом наставиће да богати остваривање васпитног образовног рада и пружити мноштво разноврсних садржаја како би се обогатила социјална и сазнајна искуства деце.</p> <p>Професионална оријентација – откривање скривених талената ученика који могу да им одреде будући стваралачки развој и каријеру. Оспособљавање ученика за одабир свог занимања.</p>
<p>Очекивани исходи</p>	<p>Подршка у учењу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Углавном самостално и успешно решавати задатке и домаће задатке. - Очекује се да ученик разуме задатке и проналази начине за њихово решавање. - Ученик ће бити у стању да решава проблеме, повезује и примењује знања и вештине у даљем образовању и свакодневном животу. - Ученик ће бити оспособљен за проналажење, анализирање, примену и

	<p>саопштавање информација уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија.</p> <p>Унапређивање постојећих ваннаставних активности</p> <ul style="list-style-type: none"> - Укључивање ученика у тимски рад и размена мишљења, неговање талената и могућности његовог даљег усавршавања. - Побољшање дикције, подстицање критичког мишљења и вредновања позоришне уметности данас. - Писање краћих текстова, одабир музике, израда сценографије и костима. - Самостална израда цртежа. - Самостална израда експеримената и огледа. - Истраживање планете Земље и израда пројеката о очувању. <p>Увођење нових ваннаставних активности</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пружање могућности избора активности за коју су деца више заинтересована. - Показује одговорност према животној средини. - Очување природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња. - На одговоран начин брине о себи и околини и помаже другима у невољи. - Сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин. - Организује своје свакодневне активности на продуктиван начин. <p>Пружање психосоцијалне подршке ученицима</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ефикасно и конструктивно учествује у свим друштвеним активностима, поштује правила и људска права других учесника и комуницира асертивно и ненасилно при решавању сукоба. - Унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилног психофизичког и социјалног развоја. - Ученик ће развити интелектуални и социјални развој у складу са његовим потребама. <p>Развој сарадње са родитељима и локалном заједницом -</p> <p>Професионална оријентација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оспособљавање ученика за одабир професије - Остварује идеје, планира и управља пројектима ради постизања циљева који доприносе личној афирмацији и развоју.
<p>Циљна група којој је намењено</p>	<p>I – VIII разред</p>

Место реализације	Учионице и школско двориште, непосредном окружењу школе.
--------------------------	---

Области деловања	Начин Остваривања опис	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења реализације
Подршка у учењу	- Разговор - помоћ у учењу и изради домаћих задатака - (српски језик, биологија, географија, природа и друштво) Методе и технике успешног учења	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике,
Унапређивање постојећих ваннаставних активности	- Радионице - Практичан рад	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике, ученички радови
Увођење нових ваннаставних активности	-Активности из области, културних, спортских, хуманитарних, друштвених, еколошких итд...у кладу са интересовањима ученика.	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике,
Пружање психосоцијалне подршке ученицима	Разговор Израда презентације Гледање кратких филмова	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике, линкови.
Развој сарадње са родитељима и локалном заједницом	Посете просторијама локалне самоуправе, Дан отворених врата	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике, документа.

	Приредбе Хуманитарне акције	родитељи		
Професионална оријентација	Хуманитарна акција, Израда ученичких оригиналних радова Промоција школе	Наставници, стручни сарадници, ученици, професор разредне наставе	септембар - јун	Евиденциони листови, видео записи, слике, документа.

Напомена: Конкретизоване наставне активности налазе се у елаборату ОЈР на годишњем нивоу.

ПРОЈЕКАТ: ШКОЛА НОВЦА ЗА ОСНОВЦА

Разред: Четврти, пети, шести

Годишњи фонд часова: 36

Недељни фонд часова: 1

Циљ пројекта „Школа новца за основца“ је:

- подршка ученицима да, кроз овладавање основним знањима и вештинама и развој ставова, разумеју вредност новца;
- подршка ученицима да разумеју значај управљања финансијама;
- развијање правилних финансијских навика;
- развијање предузетничког духа;

Исходи:

- познаје историју новца и начине настанка новца;
- препозна кршење права детета у свету финансија;
- предложи примере како се својим радом може зарадити цепарац;
- опише сопствене потрошачке навике,
- наведе основна права и обавезе потрошача;
- прави везу између финансијских одлука појединаца и њихових последица;
- препознаје примере који подстичу прекомерну потрошњу;
- критички се односи према рекламама;
- образложи значај заштите природних ресурса од прекомерне потрошње и одговорно се односи према њима;
- користи различите изворе како би дошао до информација значајних за одговорну куповину;
- прикупи и представи информације о основним пословима које обављају пословне банке;

- наведе различите врсте кредита;
- дискутује о предностима и потенцијалним ризицима кредита;
- разликује текући од штедног рачуна;
- на једноставном примеру објасни појам камате и зашто је добро штедети, а не трошити више него што се има новца;
- наведе различите начине плаћања робе и услуга;
- препознаје елементе платне картице;
- анализира предности и потенцијалне злоупотребе платних картица;
- новчани износ из једне валуте пребаци у другу;
- направи одговарајући план штедње за куповину жељеног производа;
- разликује врсте штедње и наведе предности и недостатке за сваку од њих;
- препозна проблем који се може решити или умањити прикупљањем финансијских средстава;
- учествује у припреми финансијског плана акције и прати степен његове остварености;
- учествује у припреми, реализацији и вредновању акције;
- испољава заинтересованост за сарадњу и учешће у тимском раду.

Садржај програма

Теме које су заступљене у пројекту су следеће:

1. Ја у свету финансија:

- Права потрошача;
- Прекомерна потрошња;
- Медији и потрошачка култура;
- Права и обавезе потрошача;
- Експлоатација дечјег рада.

2. Банкарски послови и производи:

- Настанак банака;
- Појам Народне банке Србије;
- Појам платне картице и мењачнице;
- Појам кредита.

3. Управљање финансијама:

- Настанак и историја новца;
- Приходи и расходи;
- Штедња;
- Буџет;
- Текући и штедни рачуни;
- Камата;
- Начини плаћања;
- Валуте.

4. Финансијски активизам:

- Планирање, спровођење и вредновање друштвено-одговорне акције са идејом да је то прилика да ученици примењују научено из области финансија, као и да сараднички раде на решавању неког проблема.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Остваривање активности која није обавезна за ученике и која не утиче на школски успех захтева од наставника све оне компетенције које су потребне и за реализацију обавезних предмета. Иако нема класичних предавања и провере знања активност треба пажљиво планирати и реализовати како би се исходи достигли. Планирање захтева осмишљавање на који начин ће се неки садржај обрадити, са којим материјалима, како подстаћи радозналост ученика да учествују и долазе до информација итд. То је посебно захтевно јер групе могу бити састављене од ученика различитог узраста и предзнања. Зато планирање мора имати извесну флексибилност, посебно у смислу динамике рада. Сложеност планирања оваквих активности огледа се у чињеници да се исти програм може на различите начине остварити у различитим групама, тако да се планирање мора одвијати на нивоу конкретне групе уз поштовање интересовања ученика. Динамика рада треба да буде таква да ученици све 4 тематске целине обраде и о томе брине наставник, али се свакако неће убрзавати или прекидати нека активност у којој ученици мотивисано учествују чак и када она траје краће или дуже него што је наставник планирао.

Као и код свих других програма оријентисаних на исходе и код активности *Свет финансија* исходи су ти који дају главне смернице наставнику у смислу колико широко и дубоко се треба бавити неким садржајем. Међутим, независно који садржај је у питању потребно је организовати активности тако да оне буду:

- смислене: повезивањем оног што се учи са оним што ученик већ зна, са оним што је учио из других предмета и са ситуацијама из живота; указивањем на примену наученог у свакодневном, садашњем животу ученика а не само у његовој будућности кад порасте;
- проблемске: самосталним и сарадничким прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; предузимање акције да се проблем реши;
- критичке: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;
- кооперативне: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Програм активности *Свет финансија* треба остваривати у складу са дидактичким принципима од познатог ка мање познатом и од појединачног ка општем. Начин остваривања програма фаворизује активност ученика уз употребу различитих техника рада као што су: презентације, демонстрације, студије

случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима, гледање и анализа видео прилога, радионице, квизови, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа, гостовања стручњака, посете установама из локалне заједнице и др. Независно коју технику рада наставник изабере неопходно је подстицати самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је да уведе ученике у тему, представи кључне појмове садржаја и подстакне их на активност коју затим усмерава, прати, даје повратну информацију.

Како у групи могу бити ученици из различитих разреда, као и ученици са различитим искуством у похађању активности Свет финансија, то пружа могућност да се користе предности вршњачког подучавања.

Треба имати у виду да, када су у питању финансије, често не постоји само једно решење проблема што погодује настанку дискусије и сукобу мишљења. На пример, да ли је у некој ситуацији боље штедети или инвестирати. То су ванредно добре прилике да се унапређују компетенције ученика да аргументују своје мишљење, да активно слушају једне друге, проналазе информације, критички промишљају и доносе закључке.

Због специфичности тематике неопходно је да наставник води рачуна о породичном, социјалном и културном контексту у коме ученици живе како би се избегло да неки садржаји или активности буду за неке од њих непријатни. На пример, садржај који се односи на штедњу може бити узнемиравајући за ученике који немају средства ни за основне животне потребе. Зато је погодно за неке садржаје користити нпр. драмске радионице где се активност одвија у ситуацији „као да“ јер пружа могућност да ученици слободније износе своје мишљење и дискутују.

Корелација са другим предметима:

Садржаји из програма активности *Свет финансија* природно корелирају са садржајима више обавезних предмета и изборних програма као што су српски језик, математика, свет око нас, природа и друштво, техника и технологија, информатика и рачунарство, грађанско васпитање.

У оквиру српског језика предвиђена је обрада неких књижевних дела која се могу повезати са садржајем као што су *Девојчица са шибицама*, *Прича о дечаку и месецу* или *Цврчак и мрав*.

Са ученицима се у оквиру предмета свет око нас/природа и друштво обрађује више садржај који се могу довести у везу са светом финансија. То су нпр. разлика између жеља и потреба, штедљиво трошење производа који се користе у свакодневном животу, даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала као и коришћењу обновљивих ресурса, штедња воде и струје.

У програму за предмет техника и технологија за пети разред налазе се два исхода која директно кореспондирају са циљем активности Свет финансија. То су исходи да ће ученик бити у стању да показује иницијативу и јасну оријентацију као

остваривању циљева и постизања успеха и планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова.

У програму за грађанско васпитање предвиђа да се у оквиру теме *Процеси у савременом свету* обрађују садржаји који су повезани са финансијском писменошћу. Предвиђен је рад на кључним појмовима садржаја као што су: потрошачко друштво, медији и потрошачка култура, права потрошача. Посебно су погодни садржаји који се односе на информације од значаја за потрошаче, однос цене и квалитета производа, права и одговорности потрошача, заштита потрошачких права.

Литература

- Урошевић, М. Стаменковић, И. Анић, Д. Станојевић, Г. Степић, ФИНАНСИЈСКА ПИСМЕНОСТ, Приручник за наставнике, Издавач Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд, 2018.;
- М. Илић, Н. Варагић, Д. Јованетић, Г. Маринковић, Ј. Најдановић Томић, ФИНПИС, Приручник за предметне наставнике, Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд 2018;
- Радоица Лубурић, Умијеће управљања новцем, Хераду, Београд 2014;
- Драгица Мујковић, Чувари змајевог блага, Креативни центар, Београд, 2019;
- Јелена Филиповић, Основац и новац, Дата статус, Београд, 2019.

Активности ученика

- Дефинише, идентификује именује, репродукује, бира, утврђује, представља, издваја, организује, пише, понавља, прилагођава, тумачи, илуструје, демонстрира, показује, објашњава, препознаје, анализира, формулише, планира, повезује, класификује, процењује, описује, вреднује, бира, поставља питања, игра се....

Активности наставника

- Припремање, организовање, читање, објашњавање, разговор, слушање, посматрање, праћење, показивање, подстицање, предвиђање, проверавање, анализирање, закључивање, вредновање, саопштавање, иницирање, вођење, процењивање, одлучивање.

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ВРЛИНЕ И ВРЕДНОСТИ КАО ЖИВОТНИ КОМПАС

5. И 6. РАЗРЕД

Назив

**ВРЕДНОСТИ И ВРЛИНЕ КАО
ЖИВОТНИ КОМПАС I**

Циљ

Циљ програма је оснаживање личног развоја ученика и подстицање развоја вредности и врлина као главних ослонаца и водича у животу за добробит појединца и друштва, као и развој социјалних вештина значајних за просперитет, физичко и ментално здравље и живот у атмосфери узајамног уважавања и бриге једних за друге.

Разред

Пети

Годишњи фонд часова

36 часова

<p>Општемеђупредметне компетенције</p> <p>Компетенција за целоживотно учење. Решавање проблема. Одговорно учешће у демократском друштву. Сарадња. Комуникација. Одговоран однос према здрављу. Одговоран однос према околини. Дигитална компетенција. Рад с подацима и</p>	<p>Исходи</p> <p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наведе неколико универзалних животних вредности и људских врлина и доведе их у везу са понашањем особе; – идентификује код себе врлине које поседује и које жели да развије; – препозна и именује 	<p style="text-align: center;">Тема и кључни појмови садржаја програма</p> <p style="text-align: center;">ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ</p> <p>Живот. Породица. Здравље. Љубав. Образовање. Мир. Другарство. Заједништво. Опште добро. Социјална правда или једнакост.</p>
---	---	--

<p>информацијама</p>	<p>врлине код блиских особа и ликова у књижевности, филму;</p> <p>– покаже саосећање са другим људима, препозна</p> <p>- препозна и именује врлине код блиских особа и ликова у књижевности, филму;</p> <p>– покаже саосећање са другим људима, препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другоме у складу са својим могућностима;</p> <p>– препозна и именује сопствена и туђа осећања;</p> <p>– разликује асертивну комуникацију од агресивне и пасивне;</p> <p>– образложи значај дружења и наведе како се другарство негује;</p>	<p>ЉУДСКЕ ВРЛИНЕ</p> <p>Праведност. Истинољубивост. Одговорност. Захвалност. Поштење. Толеранција. Емпатија. Поверење.</p> <p>Солидарност. Самоприхватање. Одмереност.</p> <p>СОЦИЈАЛНЕ ВЕШТИНЕ</p> <p>Просоцијално понашање. Брига за себе и друге. Сарадња. Асертивна комуникација. Препознавање сопствених и туђих осећања. Самоконтрола. Волонтирање. Конструктивно решавање конфликта. Одређивање приоритета.</p> <p>Критичко мишљење.</p> <p>ДОБРОЧИНСТВО</p>
----------------------	--	--

	<p>препозна примере негативног понашања где је лична добробит испред општег добра;</p> <p>– наведе неколико техника самоконтроле осећања;</p> <p>– прихвати одговорност за сопствено понашање;</p> <p>– образложи карактеристике конструктивног решавања конфликта;</p> <p>– наведе неколико глобалних и локалних организација које се баве хуманитарним радом;</p> <p>– искаже поштовање и захвалност према људима који чине добра дела за опште добро;</p> <p>- у дискусији покаже вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, напада проблем а не особу;</p> <p>– сарађује и буде члан тима.</p>	<p>Филантропија - појам и значај. Доброчинитељи некад и сад. Црвени крст. Институт за трансфузију</p> <p>Хуманитарне невладине организације. Добротворне фондациије. Осмишљавање и реализација мање акције за добробит неког појединца, групе или заједнице.</p>
--	---	--

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Слободна наставна активност Вредности и врлине као животни компас I и II нуди се ученицима од петог до осмог разреда с тим да је они могу бирати само једном у другом циклусу. То су два програма која су по садржају иста али са делимично различитим исходима (захтевнији су за ученике 7. и 8. разреда) и начином рада имајући у виду разлике у узрасту ученика што се огледа у избору подстицаја, примера, техника рада и сложености захтева. Смернице за рад наставник може наћи у Општем упутству за

остваривање свих СНА као и у упутствима која иду уз ова два програма која су детаљнија и изражавају њихове специфичности. За остваривање програма Вредности и врлине као животни компас I треба имати у виду узрасне карактеристике ученика од 11 до 13 година. То је период који се различито назива (позно детињство, пубертет, прва фаза адолесценције) али је свакако период бројних биолошких, психофизичких и социјалних промена и питања идентитета, самоприхватања, стварања слике о себи и другима. За овај програм посебно су важне промене у домену социјалног развоја ученика које карактерише комбинација растуће независности од родитеља и растуће зависности од другова. Социјални контекст који у овом периоду добија на значају је вршњачка група. За адолесцента вршњаци су извор осећаја припадности, блискости, разумевања, те непресушни извор информација о свету ван породице. Вршњачка група је заједница у којој се уче норме понашања и друштвени стандарди (репер за социјално поређење – другари пружају адолесценту информације о томе где се налази у односу на вршњачку групу и да ли је то што ради добро или лоше). Иако се у овоме најчешће види опасност, бројна истраживања показују да вршњачке групе у овом периоду јесу ресурс и за напредовање и мотивисано усвајање позитивних социјалних вредности и развијање просоцијалног понашања. Наставник који разуме узрасне карактеристике ученика 5. и 6. разреда може вршњачке групе да користи као природни ресурс који доприноси остваривању циља овог програма. Програм слободне наставне активности Вредности и врлине као животни компас I почива на уверењу да су вредности које негујемо унутрашњи водич или нека врста “компаса” кроз живот. Задовољство људи, њихов просперитет, физичко и ментално здравље у директној су вези са животом у атмосфери заснованој на вредностима, у позитивној, безбедној средини узајамног уважавања и бриге једних за друге. Ученицима није довољно само говорити о вредностима и врлинама. Они их морају на различите начине доживљавати и упознавати, кроз опсервацију света око себе и разговор о томе, кроз разликовање позитивних и негативних примера и кроз практиковање различитих социјалних вештина које су потребне да би се живело у складу са вредностима и врлинама. Садржај програма дат је у оквиру тематских целина: Животне вредности; Људске врлине; Социјалне вештине и Добročинство. Као и код других програма за наставника главна смерница у раду су исходи које треба постићи а дати садржај је оквир унутар ког се треба кретати. Неки кључни појмови садржаја као нпр. сарадња већ се налазе у програмима више обавезних предмета, у програмима слободних наставних активности (нпр. Животне вештине и Филозофија са децом), у знатној мери у изборним програмима Верска настава и Грађанско васпитање, а кореспондирају и са активностима часа одељенског старешине. Међутим, у овом програму се фокусирано ради на откривању и успостављању везе између вредности и врлина са добробити појединца и друштва чиме се јача васпитна улога школе и подршка целовитом развоју ученика. Дакле, програм се не односи на лепо понашање већ задире у суштину прихватања себе, других и заједнице и намењен је ученицима који су у узрасту који карактеришу питања идентитета (личног и групног), бројне дилеме шта је исправно а шта не, како бити прихваћен у групи а не изневерити себе, како решавати конфликтне ситуације и сл. Програм је тако конципиран да својим садржајем, очекиваним исходима и препорученим начином рада са ученицима пружа велики простор за подстицај развоја

више међупредметних компетенција. Основна карактеристика програма је оријентација на позитиван аспект живота човека, односно његове врлине а не мане. У фокусу нису насиље, сукоби, дискриминација већ напротив примери сарадње, одговорности, волонтерских акција, бриге о другима, толеранције... Циљ је да ученици препознају да, упркос сензационалистичком начину приказивања света око нас у медијима (ко је кога преварио, слагао, повредио...), заправо највећи број људи живи у складу са позитивним вредностима и врлинама. Ученике треба континуирано охрабрити да јачају осетљивост за препознавање примера таквог понашања. Од њих се може тражити да у данима између два часа забележе неки позитиван пример (не мора бити ништа велико али мора бити позитивно) који су приметили у свом окружењу и/или шире (неко је са неким поделио ужину, неко је неке понео торбу, уплео кику, показао како се решава задатак из математике, помогао старијој особи да пређе улицу, помогао наставници да носи географске карте и сл.) и да на часу то поделе једни са другима. Наставник може увести праксу да часови почињу неким таквим примерима чиме добра дела постају видљивија. То се може проширити још неким активностима. На пример, ученици могу од тих уочених добрих понашања да направе плакат за хол школе, текст за школски часопис или да осмисле “медаље” које ће делити ученицима који су исказали осетљивост за друге људе и заједницу и показали просоцијално понашање. Иако се у програму инсистира на позитивном приступу неминовно је да ће ученици имати потребу да размене мисли и осећања и о негативним појавама. Многи садржаји су такви да ће изазвати опречна мишљења код ученика и од тога никако не треба бежати, напротив треба их искористити да ученици самостално освесте значај вредности и врлина. На пример, како живимо у потрошачком друштву где су материјалне вредности стављене у први план може се очекивати да ученици заговарају да је важна вредност новац и да се њиме може све остало купити. У овом програму новац није дат као вредност иако се не може оспорити његов значај за живот људи али са ученицима треба тако радити да га они третирају као средство а не као циљ. Као и код других програма и овде ученике треба упознати са садржајем и начином рада. За почетак са њима се може разговарати шта је компас, чему служи и навести да велики морепловци никада не би открили нове континенте да нису имали ту малу справицу да их води у правом смеру. Затим треба направити везу са насловом ове слободне наставне активности и проверити како ученици разумеју шта су вредности и врлине. Да би им олакшао наставник их може подсетити на анализе књижевних дела које су радили на часовима српског језика у оквиру којих се увек даје опис ликова и мотивација њиховог понашања што има везе са вредностима и врлинама. Активност се може завршити разговором о песми Бране Црнчевића Када би мени дали један дан (из програма за Српски језик у 4. разреду). Стихови ове песме одговарају концепту програма и могу бити нека врста његовог заштитног знака јер кажу Када би мени дали један дан, ја га не бих потрошио сам, пола дана ја бих дао неком ко је добар а случајно сам... Како у слободним наставним активностима нема предавања, уџбеника, писмених задатака и нумеричког оцењивања, важна активност наставника је да осмисли како ће садржај приближити ученицима и које форме рада су погодне да би се постигли очекивани исходи. Наставник треба да посвети посебну пажњу избору подстицаја којим уводи ученике у тему или кључне појмове садржаја а који их мотивишу да се тиме баве. За почетак могу бити примери

просоцијалног понашања животиња јер изазивају емоције и упитаност како је то код људи. Нпр. снимак где беба слон не може да изађе из блатњаве баре и како му чланови заједнице помажу (Touching video of elephants helping a calf out of a waterhole. - YouTube). Постоје бројни пример из животињског света где једни другима помажу при чему нису исте врсте животиња у питању(нпр. <https://www.youtube.com/watch?v=4DJuOJoJYDw>). И то је добра подлога да се разговара о сарадњи, заједништву чак и кад нисмо исти (велики, мали, мушкарци, жене, старији, млађи...). Подстицаји могу бити врло различити као што су слике, фотографије, цртежи, кратке приче или видео записи... Посебно је ефектан кратки, вишеструко награђивани филм Други пар (The Other Pair | An Egyptian Short Film On A Situation of Mahatma Gandhi's Life – YouTube) који се ослања на вредности које је заговарао Махатма Ганди. У склопу уводних активности ученици се могу упутити да на часовима других предмета питају наставнике да ли знају за неки пример понашања људи из њихове области (књижевност, историја, географија, биологија, хемија...) који илуструју бригу једних за друге, солидарност, велико пријатељство или стављање општег добра испред личне добробити. Нпр. донирање органа или научник који тестира нову вакцину на себи (биологија); одбијање војника да пуца у људе иако зна да ће бити убијен (историја); роман Дечаци Павлове улице (српски језик)... Осим тога, ученици се могу упутити да питају своје укућане да се сете неких таквих догађаја и људи из свог личног искуства. На тај начин ученици ће лако направити колекцију примера живота у складу са позитивним вредностима и врлинама како таква понашања не би остала далека и идеализована. За те потребе посебно су добродошли примери из живота школе коју ученици похађају (шта је урадио неки ученик/ученици, наставник па чак и особа чије име носи школа). Пример: у једној школи осмаци су, припремајући се за матуру, схватили да ће она бити организована као журка, са специјалним светлосним ефектима и да, иако се много томе радују, постоји проблем јер једној ученици то неће пријати. Она болује од епилепсије и таква светлост може да јој изазове напад. Ако прослава буде тако организована она неће моћи да присуствује. Делегација ученика се обратила наставницима и рекла да им је много важније да та другарица буде са њима те вечери, него да прослава буде модерна. Наставницима је било непријатно што они нису о томе размишљали и уважили су захтев ученика да се на прослави матуре не користи стробоскопска светлост. Овај пример је добра подлога да се са ученицима разговара о емпатији, солидарности, прављењу приоритета. По садржају, начину рада и чињеници да га реализују школски психолози и педагози слободна наставна активност Вредности и врлине као животни компас I има капацитет да се са ученицима разговара и неким актуелним ситуацијама из школског живота и самим тим смањи нека постојећа тензија, разреши неки школски конфликт или идентификује ученик коме је потребна додатна помоћ. У наставку упутства за сваку тему из програма дате су смернице, препоруке за рад. Наставници имају слободу да осмисле на који начин ће обрађивати садржаје и са којим материјалима али увек имајући у виду исходе које треба постићи. За крај овог уводног дела упутства издвајамо неколико техника које процењујемо као погодне за рад са ученицима у овој области. Драматизација – ученици драматизују изабрани текст који у себи има неки вредносни проблем – на тај начин се стимулише разумевање како изгледају ствари из туђег угла, како се проблем може решавати и сл. Разговори о

људима који су пуно учинили за заједницу – ове активности имају за циљ да ученици увиде да се иза сваког великог достигнућа крије стрпљење, издржљивост и вежбање, а иза подршке заједници и поседовање одређених вредности и спремност да се особа посвети њиховом остваривању. Пример такве особе може бити Михајло Пупин. Разговор са гостима који су учинили добро дело – организовање посете особа које су урадиле нешто што се уклапа у концепт програма. То може бити нпр. ватрогасац који је спасао особу из пожара али и неки ученик који је видео да гори кућа и јавио ватрогасцима. Уколико има услова наставник може организовати гостовање особе која је жива зато што је неко за њу учинио велико дело нпр. дао бубрег и пуно крви. Уколико је то изводљиво гост може бити и особа која је донирала бубрег (може се контактирати Удружење деце бубрежних болесника и трансплантираних особа <http://svezaosmeh.org.rs>). Пре гостовања ученике треба упознати са животом бубрежних болесника и поступком дијализе и заједнички припремити питања која ће им поставити. Моделирање кроз лични пример или пример појединаца из школе – када ученици виде да се наставник труди да помаже другима или се у школи високо вреднује такво понашање то представља моћан начин подучавања вредностима. Подстицање самоиницијативе – охрабрити ученике да сами проналазе начине како могу самостално помоћи другима у свакодневном животу с тим да то не треба да буде ништа велико нпр. помоћ старијим особама у комшилуку, брига о млађој браћи и сестрама или једноставно пружање подршке пријатељима у школи. Награђивање позитивног понашања - истицање и похваљивање ученика који помажу другима и испољавају другарско понашање. Награђивање позитивног понашања подстиче ученике да буду пажљив и корисни у заједници. Разговор о филмовима – разговор о животним вредностима и врлинама ликова који се појављују у изабраном филму даје ученицима јаснију слику о понашању људи. Примери филмова који имају капацитет да подстакну на размишљање и размену осећања.

„Проследи даље“
<https://www.imdb.com/title/tt0223897/> „Последња трка“
<https://www.imdb.com/title/tt0180923/> „Хачико – прича о псу“
<https://www.imdb.com/title/tt1028532/> „Мала Акила“
<https://www.imdb.com/title/tt0437800/> „Дечак који је упеглао ветар“
<https://www.imdb.com/title/tt7533152/>

ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ

Вредности су дубока и снажна уверења и принципи који утичу на изборе и понашање људи, обликују њихов однос према себи, другима и друштвеној заједници. Увек се говори о систему вредности јер сваки човек има више вредности које су међусобно повезане. Оне детерминишу начин на који ће се одређена ситуација доживети и разумети, оне активирају циљеве и усмеравају конкретне акције. Формирају се под утицајем искустава, образовања, културе, религије, породице и друштва у коме се живи. Успостављају се врло рано, по неким ауторима већ око пете године живота, међају се како се дете когнитивно развија и стиче социјална искуства, да би се стабилизовале до краја адолесцентног периода и надаље остале релативно трајан систем који утиче на понашање. Родитељи имају велики утицај на формирање

вредносне оријентације своје деце, али чим она почну да одржавају свакодневне контакте са вршњацима, нарочито у оквиру образовно-васпитног система, умањује се њихов доминантни утицај. Свака генерација формира свој вредносни систем током специфичних друштвених околности што значи да различите генерације младих, под утицајем различитих друштвених околности (нпр. стабилан период, економска криза, пандемија...), могу да имају различите вредносне приоритете али у суштини неке вредности се појављују као универзалне и постојане у животу људи. Овај програм предвиђа да се са ученицима обраде неке такве вредности, као што су: живот, породица, здравље, љубав, образовање, мир, другарство, заједништво, опште добро, социјална правда. Наравно постоје још неке универзалне вредности и наставник може и њима да се бави (нпр. рад, екологија...). Без обзира колико вредности се буде обрадило ученицима треба да буде јасно да оне нису дате у хијерархијском односу, нема мање и више важних вредности али да појединци имају своје личне приоритете који се могу мењати у зависности од различитих фактора и фаза живота. На пример, здравље као вредност има различит значај за здраву особу у односу на болесну, рад за одраслог у односу на дете и сл. Ипак једна вредност се издваја и зато рад на овој тематској целини свакако треба почети разговором о животу. Као подстицај може се користити снимак где се доктор бори за живот тек рођене бебе која не показује знаке живота и успева да је оживи јер има уверење да се треба борити за сваки живот докле год постоји и најмања шанса да се успе (Doctor Saved ?Newborn?#viral #miraculous #doctor #save #newborn #amazingfacts #shorts #life #2023 - YouTube). Снимак је узбудљив и вероватно неће оставити ученике равнодушним и зато је добра подлога да се разговара зашто од живота нема ништа важније али и зашто људи често живот посматрају као нешто што се подразумева и не дају му одговарајући значај. Често се о животу као вредности размишља тек када је он угрожен (болести, земљотреси, пожари, саобраћајне незгоде...). Следећа активност може бити давање налога ученицима да размисле и напишу шта је њима, у овом тренутку, у животу важно. Затим, анонимно, своје одговоре, по један на папиру, стављају у кутију. Заједно са наставником прави се попис наведених одговора и анализира оно што је добило највише гласова. Вероватно ће на листи бити различитих појмова, а на наставнику је да заједно са ученицима раздвоје оно што су универзалне вредности од онога што је ученицима тренутно важно али нема тај значај (нпр. игра, забава, дерби, тв серија, скијање, тренерка, патике..). Прича о вредностима се заокружује кратким појашњењем наставника шта су вредности, зашто су важне и зашто се за њих може рећи да су компас у нашем животу. На њима ће се радити и даље у току реализације програма јер су и следеће три теме повезане са вредностима. Након почетног рада на животним вредностима ученици се упознају са кључним појмовима садржаја теме (породица, здравље, другарство...). Сви ти појмови се могу обрађивати интегрисано (на једном примеру више вредности) али и одвојено онако како наставник осмисли али у складу са принципом флексибилног планирања где се поштују ученичка интересовања. Имајући у виду узрасне потребе ученика било би добро да другарство као вредност добије већи “простор” и да се обрађује више часова. Код неких вредности треба додатни опрез због личних искустава ученика. На пример, при обради породице као вредности може се догодити да у групи постоји ученик који пролази или је прошао кроз болан период развода својих родитеља и прича о породици

може бити узнемиравајућа. Као идеју за обраду конкретних вредности предлажемо могући сценарио. Прво наставник ученицима даје подстицај по избору за увођење у кључни појам садржаја на основу чега се одвија краћа дискусија како би ученици исказали своја размишљања. Наставник дискусију завршава коментаром у коме даје појашњење конкретних вредности и неколико примера њихове повезаности са понашањем. У наставку ученике уводи у кратку активност где треба нешто у вези тог појма самостално да ураде, у пару или малој групи. Активности морају бити кратке али смислене и ученичком искуству и потребама блиске. Уколико се укаже потреба ученици могу добити домаћи задатак и о њему разговарати на следећем часу. Као пример наводимо могући начин обраде вредности образовање. Подстицај може бити о актуелној ситуацији у Авганистану где девојчице не могу да остваре своје право на школовање или о деци у Бангладешу која уместо у школу иду да раде у тешким условима за малу надокнаду (изабрати неки од бројних клипова на ову тему са интернета). Након размене утисака наставник може да подели ученике у мање групе и да им да неке налоге. Нпр. једна група може да разматра зашто је добро за дете да се школује, друга зашто је то добро за друштво, трећа група може да напише које све послове не може да обавља особа која је завршила само основну школу, четврта да напише послове које може да обавља особа која је завршила само основну школу итд. Групе представљају своје одговоре и заједнички идентификују разлике у могућностима које постоје између особа које су образоване и које то нису, као и разлике које постоје у могућностима држава чији су грађани слабије односно, боље образовани. Закључак активности треба да иде у правцу да образовање обезбеђује добробит, напредак и појединцу и заједници. Моћ и утицај директно су повезани са нивоом образовања људи и зато је образовање важна вредност. Наставник може да укаже на феномен да богате земље доста новца дају сиромашним људима али најчешће у облику хране, лекова и сл.. То јесте вид хуманитарне помоћи али треба питати ученике да ли је то права помоћ и позвати се на мисао Дај човеку рибу и нахранићеш га за један дан, научи га да је лови и прехранићеш га за цео живот. Као домаћи задатак ученици могу добити налог да до следећег часа на интернету пронађу још неке мудре мисли о образовању о којима ће се разговарати на следећем часу. Наставник може да им каже неке мисли које се њему свиђају нпр. „Што више знаш више вредиш“ или „Лепа ствар у вези знања је што ти га нико не може узети“ . Како је другарство вредност али истовремено и важан ресурс за психофизичко здравље ученика, осим што предлажемо више часова нудимо и више идеја за реализацију. У периоду детињства, једна од најзначајнијих вредности је другарство. Испољава се као тежња повезивања са другом децом на бази заједничких интереса, игре или провођења слободног времена и значајно доприноси емоционалном и социјалном благостању детета и његовом правилном психофизичком развоју. Да би имало трајнији карактер, другарство захтева улагање времена и енергије и тада се темељи на емотивној повезаности, међусобном подржавању и разумевању – у том случају говоримо о пријатељству. Деца и млади добра другарства високо вреднују јер им обезбеђују: повезаност са другима – другарство пружа осећање припадности и спречава осећај– усамљености; уживање у забави и радовању – са другарима се деле смешни тренуци, забава и– интересовање, што утиче на осећај среће и испуњења; емоционалну подршку – када је тешко другари пружају подршку разговором,–

присутвом и конкретним акцијама; доживљај прихваћености – добри другари помажу да се особа осећа прихваћено и– вредно, што позитивно утиче на самопоштовање; унапређење квалитета живота – када постоји вршњачка подршка и друштво, живот– постаје богатији и садржајнији; лични раст и развој – пријатељи могу помоћи да се прошире видици и науче нове– ствари. Другарство као вредност пружа велике могућности за рад са ученицима и може се посматрати из различитих углова, нпр.: шта је другарство, ко све може бити друг, зашто нам требају другови, како стичемо другове, шта су групе другара, шта другови не би требало да раде, шта кад се другари посвађају, како се мења другарство са одрастањем... Због специфичности теме добро је у раду са ученицима комбиновати елементе искуствене и драмске радионице. То значи да ученици, по својој потреби и осећању, могу јавно да поделе са групом нека своја лична искуства у вези дружења о чему ће сви заједно разговарати. Друга варијанта је да се таква искуства не деле јавно већ анонимно, стављањем у кутију, што ученике штити од непријатности да се оголи њихова интима а ипак омогућава да разговарају о нечему што је реалност њиховог живота. Трећи начин рада базира се на драмској радионици где наставник осмишљава ситуацију о којој ће се разговарати. У тој „Као да...” ситуацији ученици се осећају пријатније и слободнији су да изразе своје мишљење. Која варијанта је боља зависи од самог садржаја који се обрађује. На пример, свако је прошао кроз искуство да га је добар друг на неки начин повредио али мало људи воли о томе јавно да говори и зато је то боље прорадити кроз форму драмске радионице. Међутим, у разговору о томе како стичемо другаре или зашто су нам они потребни ученици ће у већој мери бити спремни да говоре и о личном искуству. О другарству као вредности се може промишљати из још једног угла. Истраживања показују да су развој ИКТ-а и друштвених мрежа значајно променили начин на који се деца друже (пример лонгитудинална студија рађена у САД <https://nationalgeographic.rs/nauka/prirodne-nauke/a41659/Tinejdzeri-se-danas-najvise-druzepreko-drustvenih-mreza.html>). То је утицало да деца проводе мање времена заједно ван школе, мање спавају, имају слабије развијене социјалне вештине што их чини мање отпорним на проблеме са којима се сусрећу. Последица тога је пораст броја деце која су усамљена, потиштена, агресивна или са још тежим поремећајима као што су депресивност, анорексичност и суицидалне мисли. Зато школа, чак више него пре, има обавезу да ствара услове у којима ће ученици развијати и одржавати блиске, топле, хумане односе једни са другима, као и са наставницима који их подучавају. Васпитна улога школе посматра се као одговор на потребе ученика а у овом тренутку евидентна је потреба да се ученици подучавају дружењу без “посредника”. Интересантно је проверити шта ученици, као генерација која је одрасла уз информационе технологије, мисли о њиховом утицају на начин како се они сада друже и колики значај дају дружењу ван друштвених мрежа и виртуелних игрица. У наставку од ученика се може тражити да промишљају како ће будуће генерације да се друже и шта ће им ту бити важно. Било би добро довести их до уверења да непосредан, блиски однос у дружењу нема алтернативу. У програму, у оквиру теме о вредностима, наведен је и кључни појам садржаја опште добро. То су ресурси који су по својој природи такви да су потребни свима и свако их треба употребљавати али на начин да нико други не буде ускраћен или оштећен. То су: вода, ваздух, земља, шуме, улице, тргови, улично осветљење...па и културна баштина у

најширем смислу (нпр. споменици). За опште добро важан је принцип једнакости и уколико неко жели за себе више него што му треба или чини нешто ради своје добити на штету општег добра онда је сигурна потврда да особа има проблем са системом вредности. На пример, особи која живи у стану чији су прозори близу бандере са уличним осветљењем смета та светлост и она разбија сијалицу иако тиме оставља део улице без осветљења и људи који туда пролазе неће добро видети куда иду те се могу повредити. Пример неодговорног понашања је и када неко на информацији од општег добра (нпр. на аутобуском стајалишту табла са бројевима аутобуса који ту стају) залепи рекламу за своју фирму или писање графита на зградама од општег добра. Неодговорно је свако понашање када се у реку баца ђубре, загађује ваздух или земља. Ученике треба континуирано током остваривања овог програма подстицати да региструју ситуације где је дошло до угрожавања општег добра ради интереса појединца и да о томе промишљају у смислу како реаговати да се таква понашања смање (да ли су боље казне или подучавање људи о општем добру). За рад на овој теми могу се користити различита издања којих има на тржишту а тичу се уопштено животних вредности или неких конкретно као што је нпр. другарство.

ЉУДСКЕ ВРЛИНЕ

На причу о вредностима природно се надовезује промишљање о врлинама јер су вредности уверења која се преко врлина, као особина људи, манифестују у њиховом понашању. Још у античко време оне су истицане као важне за живот заједнице, односно као крајњи циљ живота или темељни принцип постојања. Тада су издвојене четири врлине по Платону (други филозофи су имали извесне измене и допуне), и то: разборитост (лакоћа увиђања шта треба чинити у различитим животним– ситуацијама); праведност (трајно расположење за дати свакоме што му припада);– умереност (лакоћа управљања тежњама и њихово држање у границама– разума); храброст (лакоћа владавања тешкоћа у вршењу добра).– Данас говоримо о већем броју врлина али у суштини може се рећи да су ове четири окосница. Нпр. без врлина истинољубивости, емпатичности, одговорности нема праведности. У овом програму направљен је избор неких врлина али наставник има слободу да листу допуњује и да повезује међусобно врлине јер се оне у животу појединца често здружено појављују. Издвајамо врлину одговорност коју треба континуирано провлачити током рада на различитим садржајима како би се остварио очекивани исход програма који тражи од ученика да има одговорност за своје понашање. Нажалост, искуство људске цивилизације показује да се она одвија између доброг и лошег јер сви људи имају и врлине и мане. Ипак, цивилизација опстаје захваљујући ономе што је у човеку добро. Неко је рекао да су емпатија, толеранција, поштовање, солидарност “лепак” који одржава људску заједницу. Како оне нису урођене одговорност је одраслих да их код деце и младих развијају. О врлинама свакако није прикладно држати предавања. Због специфичности садржаја најбоље је да се користе изабране приче, филмови или студије случаја као подлога за разговор и промишљање о врлинама. Ученике треба водити тако да препознају мотивационо дејство врлина, односно да наше понашање има везе не само

са нашим потребама већ и са нашим вредностима и врлинама. Да ли ће особа која нађе новчаник пун пара уложити труд да пронађе власника или ће новац задржати за себе не зависи од способности, па чак ни потреба јер најчешће особе које враћају пронађени новац нису богате. То су особе које краси врлина поштење. По природи ствари врлине и мане се појављују као гроздови где једна другу привлаче. На пример, похлепан човек може бити склон крађи и лагању, а правдољубив поштовању и толеранцији. Рад са ученицима треба да иде у правцу увида да врлине нису ексклузива која се појављује само у ванредним ситуацијама нпр. пожару, земљотресу, пандемији. Оне су саставни део живота и појављују се у различитим свакодневним ситуацијама. Такође, карактерише их нека врста “заразности” односно, кад смо окружени људима са врлинама то позитивно делује на нас да се и наше врлине испоље. Нажалост, исто је и са манама. Уколико нас неко упорно лаже, то подстиче и нас да и ми не будемо искрени према тој особи. Ученицима треба скренути пажњу да се понашање у складу са вредностима и врлинама појављује код особа које су зреле, независне, самоуверене и немају страх да ће ако нпр. бране права слабијих бити одбачени у друштву. Они то раде зато што верују да сви људи треба да имају иста права а то је унутрашњи осећај за праведност. Програмом није предвиђено да се са ученицима обрађује морал али то је сродна тематика и неминовно ће бити повезивања јер моралност представља вредносно одређење шта је исправно а шта није а ученици свакако разликују морално од неморалног понашања. Међутим, за њихов узраст довољно је разговарати о вредностима и врлинама и њиховом манифестовању у понашању. Како се програм реализује са ученицима од 11 до 13 година који су у интензивном процесу социјалног развоја за њих је још увек важно шта други мисле о њима, имају слабу отпорност на притиске вршњака и страх да ће бити етикетирани и одбачени ако ураде нешто што група којој припадају или желе да припадају не прихвата (нпр. ученици који воле да уче често добијају “етикету” штребера). Због тога се дешава да не поступају у складу са својим потребама, осећањима, вредностима, врлинама. То им наравно не прија, уноси немир али потреба за припадањем групи вршњака је јача. Међутим, то је прави период да се ученици охрабрују да буду независни, самоприхватајући, храбри у изношењу својих врлина и да се понашају у складу са сопственим вредностима. Рад на овој тематској целини треба да буде избалансиран између уважавања развојних потреба ученика у процесу њихове социјализације и подстицања онога што су пожељна уверења и понашања. Главни ослонац у таквом раду увек је добробит појединца и заједнице. Са одрастањем та овисност о друге се смањује а повећава се храброст да се буде свој. Зато се може рећи да садашњи рад са ученицама тек ће касније, кад они одрасту, дати ефекте. Као и код претходне теме ученике у причу о врлинама треба увести пажљиво, изабраним подстицајем. На пример, ученицима се може испричати причао Александру Флемингу, научнику који је задужио човечанство открићем пеницилина (Прича о zahvalnosti - David Naum). Прича је добра за разговор на тему да ли се добро добрим враћа, да ли је награда већ само чињење доброг дела, да ли људи препознају туђе врлине, шта је захвалност и на које све начине се може исказати... Још боље ако је подстицај прича о особи која је просторно и/или временски блиска ученицима а красе је неке врлине. Следећа активност може бити у пару, при чему сваки пар добија по једну врлину и задатак да наведе понашање у коме се препознаје да особа

која се тако понаша има ту врлину. Нпр. за врлину одмереност опис понашања могао би бити: дечак купује патике, родитељи су му рекли да може да изабере шта жели јер му је био рођендан, он бира патике које нису много скупе и нису познате марке јер су добре, лепо изгледају и удобне су. Нема страх да ће му се другари смејати што није купио патике познате марке. Вежба се може наставити тако што ће парови добити комбинацију две врлине да осмисле одговарајуће понашање. Нпр. за врлине емпатија и истинољубивост опис понашања може бити: две другарице су у сукобу јер једна тврди да је друга свима рекла њену тајну. Особа која је емпатична и истинољубива може рећи да разуме прву девојчицу колико је повређена јер нико не воли да се тајне шире (емпатија), али да је истина да друга девојчица то није никоме рекла (истинољубивост) и да треба испитати ко је то урадио. Овакве вежбе су захтевне и наставник треба да помогне ученицима наводећи различите примере. У наставку може се од ученика тражити неки вид рефлексije и саморефлексije, у смислу да препознају своје врлине и врлине људи око себе (родитеља, брата, сестре, бабе, деде, тетке, другара, наставника...). Може се очекивати да ученици имају тешкоће око именовања врлина. То се може решити тако што ће ученик описати нечије понашање а затим ће сви заједно покушати да одреде да ли је у основи тог понашања праведност, истинољубивост, одмереност, поштење, великодушност или нека друга врлина. Претходна вежба и ова заправо имају исти циљ а то је дубље разумевање врлина и њихово испољавање у понашању људи. Исти циљ има и активност у којој се од ученика тражи да разговарају са својим укућанима коју врлину они посебно цене и зашто, како би о томе причали на часу. Све активности које ученицима приближавају врлине као нешто што није ни ретко ни имагинарно добродошле су. То је неопходно зато што су ученици превише изложени информацијама које говоре о понашању људи који су урадили нешто лоше (возили под дејством алкохола, прелазили улицу где није дозвољено, обили трафику, направили лажни налог на друштвеној мрежи, слагали...). Удружено са порукама које фаворизују да неко вреди онолико колико добар аутомобил вози или где летује, младима заиста није лако да на прави начин створе слику о свету око себе и граде своје вредности и врлине. Понашање људи, усмерено на добробит појединаца и заједнице, остаје у сенци и ствара се утисак да тога нема или чак да је такво понашање непожељно (нпр. мишљење да данас није добро бити поштен или одмерен...). Зато је неопходно посебну пажњу посветити том сегменту рада на врлинама која се повезује са следећом тематском целином о социјалним вештинама. Ту се посебно мисли на асертивност као вештину која помаже људима да се боре за своја права а да не угрожавају друге. Асертивност се поставља као најбоља солуција између агресивности и пасивности и може бити помоћ да неко због својих врлина заиста и не настрада. За рад на овој теми могу се користити различита издања доступна на тржишту која се односе уопштено на врлине или на неке одређене (захвалност, истинољубивост...). Међу њима издваја се издање Креативног центра „Речник врлина“ који је конципиран као прича кроз коју читаоца води девојчица Ана. Сваки нови лик који улази у Анину причу има еквивалент у врлини која почиње истим словом: на пример, дека нас упознаје са добротом, а Емилија са ентузијазмом, тако да је „Речник врлина“ и својеврстан буквар врлина.

СОЦИЈАЛНЕ ВЕШТИНЕ

Социјалне вештине су у програму дате као трећа тематска целина која се надовезује на вредности и врлине. На пример, за многе социјалне вештине потребно је саосећање а емпатичност је у програму дата као врлина. Заправо, иако су четири теме дате одвојено оне су повезане и могу се интегрисано обрађивати уколико наставник осмисли одговарајуће активности и материјале. Када је у питању избор подстицаја, један од критеријума, поред узраста ученика, треба да буде и њихов капацитет да подстакну промишљање о повезаности вредности, врлина и социјалних вештина. Ниједан човек није “острво” само за себе. Сви функционишемо у заједници са другим људима од којих свако од нас има своје потребе, интересовања, навике, способности и животно искуство. Бити социјално компетентан данас је, више него у прошлости, потребно за успешан живот а добра вест је да се то учи и развија. Наравно, тај развој се дешава спонтано под утицајем свега чему је особа изложена и то у свом свакодневном животу (породица, вршњаци, медији) али добро је да се о томе и фокусирано ради са ученицима у образовно-васпитним установама, посебно у узрасту од 11 до 13 година када се дете развија у младу особу али још увек осетљиву и недовољно спремну за богати социјални живот. О значају социјалних вештина најбоље говори чињеница да их Светска здравствена организација повезује са здрављем људи и дефинише као способност прилагођавања и позитивног понашања које омогућава особама да се успешно носе са захтевима и изазовима које живот пред њих ставља сваког дана. Добра страна социјалних вештина је њихова трансверзалност односно, могућност примене у различитим ситуацијама. За добро функционисање у сложеној заједници потребне су неке вештине које се могу посматрати као когнитивне, социјалне и емоционалне. За потребе овог програма издвојене су следеће вештине: критичко мишљење и одређивање приоритета (когнитивне); сарадња, брига о другима, асертивна комуникација, волонтирање, конструктивно решавање конфликта (социјалне); препознавање сопствених и туђих осећања и самоконтрола (емоционалне). Рад на овој тематској целини може започети неким подстицајем о просоцијалном понашању људи или волонтирању. Нпр. ученици се могу упутити да на интернету потраже како изгледа упитник за волонтере у Центру за интеграцију младих који се бави пружањем помоћи тзв. деци улице која живе и раде на улици. Било би добро да се ученици ставе у ситуацију да процењују колико човек треба да мисли на себе а колико на друге и заједницу и да ли је то у некој врсти сукоба. То је прилика да се опет говори о општем добру и то у духу мисли да ако није свима добро никоме није добро. Као и у раду на другим садржајима ученике треба подстицати да образлажу своје ставове, да аргументују али и слушају друге. То је прилика да се види како ученици доживљавају свет око себе, да ли је индивидуално увек изнад колективног и добра је подлога за разговор на тему како би овај свет функционисао када би свако мислио само на себе. У наставку ученици се могу поделити у мање групе са задатком да наведу шта по њиховом мишљењу подстиче просоцијално понашање људи. Не очекује се да ученици наведу велики број утицаја, довољно је само неколико као што су: да ли се људи у окружењу тако понашају, да ли се таква понашања на неки начин награђују, колико се у медијима о томе говори, колико је неко осетљив на проблеме других људи и сл. Након размене одговора наставник их систематизује и поентира да је просоцијално понашање општи назив за различите видове понашања којима је заједничка усмереност на

добробит заједнице, сарадњу и помагање другима. Оно се развија одрастањем и то највише учењем по моделу као и добијањем неке врсте поткрепљења за учињено добро дело за заједницу. То не мора бити нека конкретна награда, довољно је да то неко примети и прокоментарише као баш лепо што си Лени помогао или видим да си Милицу загрлила док је плакала баш си то добро урадила и сл. У складу са тим наставник може направити договор да у групи негују такво понашање. Такође, ученици се могу упутити да на часовима са групом размене и уочено понашање супротно од просоцијалног где је особа мислила само на своју добит, где је некога оштетила, повредила и промислити како реаговати у таквој ситуацији (нпр. неко ко је неправилно паркирао ауто и онемогућио пешацима да користе тротоар или пекара која продаје подгрејано пециво од јуче...). На ову активност добро се надовезују друге вежбе у којима се ученици боље упознају са различитим социјалним вештинама. Наставник се може одредити да рад на њима систематизује у три правца у складу са наведеном поделом на когнитивне, емоционалне и социјалне вештине. Логично је почети од критичког мишљења као вештине потребне за све животне ситуације. Многи програми обавезних предмета имају очекивани исход који се тиче критичког мишљења те то није нешто што се не ради са ученицима али у оквиру овог програма то се може детаљније урадити и на више примера како би ученици јасније схватили смисао, сврху и значај критичког мишљења посебно за просоцијално понашање. Ту се посебно мисли на разликовање истинитог од неистинитог, битног од небитног, хитног од мање хитног што је уско повезано са вештином прављења приоритета о чему се врло мало са ученицима ради а та социјална вештина је врло значајна за добробит и појединаца и заједнице. За те потребе могу се осмислити вежбе које ће од ученика захтевати обе вештине. У питању су вежбе где ученици радећи у малим групама треба да реше неки сложени проблем који прво морају критички да анализирају и открију из којих мањих проблема се састоји а затим да одреде приоритете решавања јер се из неког разлога (нпр. нема довољно времена, новца, људства...) не могу сви истовремено решити. Проблем може бити комуналне природе у некој измишљеној општини где грађани имају различите потребе и приоритете (деца, одрасли, старији, предузетници, туристи, инвалиди...), а ученици треба да одреде чије су потребе важније и шта треба прво урадити (да ли изградити паркић, поставити нове семафоре, направити бољу одбрану од поплава, организовати фестивал атрактиван за туристе, изградити дом за стара лица итд.). Као следећа област рада могу бити осећања јер и она имају универзалност и јаку повезаност са социјалним вештинама. Препознавање сопствених и туђих осећања и самоконтрола су карактеристике особа које имају боље социјалне вештине, односно боље се сналазе у социјалним ситуацијама. Међутим, ученици у овом узрасту још увек имају тешкоће да препознају и именују сопствена осећања а туђа још теже. По том питању речник им је врло скроман, кажу да су се осећали кул, сморено, безвезе.... Зато се може десити да ученици не препознају да је неко ко изгледа као да је бесан заправо је тужан или уплашен па самим тим изостаје адекватна реакција. За те потребе наставник може са ученицима да организује неку врсту вежбе о врстама емоција. Могућности су велике, чак се може радити и нешто као квиз. Нпр. ученици се поделе у групе које су такмичарске. Када наставник на табли напише неку емоцију (нпр. завист, понос, љубомора, страхопоштовање...) ученици на папиру пишу својим речима опис те

емоције нпр. то је кад... Наставник чита одговоре и поен даје групи/групима које су дале најбољи опис. Друга варијанта је да наставник да опис а групе треба на папиру да напишу коју су емоцију ту препознали. Нпр. опис за завист: непријатељски осећај према другима који имају нешто што сматрамо да то више припада нама. Овакве вежбе имају за циљ да појачају осетљивост ученика за различита емоционална стања и способност да их препознају код себе и других, правилно их именују и правилно реагују. А затим се може радити на другим аспектима осећања као што су вербални и невербални показатељи осећања, разлози зашто имамо осећања (чему она служе), шта изазива одређене емоције, шта радити са променљивим и мешаним осећањима... Све ове активности су важне јер оснажују социјалну вештину самоконтроле. У узрасту ученика од 11 до 13 година и емоције и понашања могу бити врло бурни и често непримерени ситуацији што може водити ка конфликтима. За рад на овој тематици пожељно је користити што реалније ситуације из живота ученика а причу о емоцијама повезивати са радом и на другим садржајима. На пример, у оквиру теме о људским врлинама предвиђен је рад на кључном појму садржаја праведност који се лако може повезати са осећањима. Ученици треба да погледају (уз претходно појашњење наставника о каквом експерименту се ради) снимак реакције мајмуна на различите награде, односно колико се лако побуђује осећај беса кад нема праведности (Frans de Waal: Moral behavior in animals – YouTube, за ученике део од 13. минута). Овај експеримент показује колико је осећај за неправду биолошки дат и зато је важно, ради добробити и појединаца и заједнице, борити се за праведност као вредност. У оквиру рада на осећањима наставник може да организује вежбе у којима се демонстрирају технике које помажу самоконтроли емоција. То је важно код јаких и негативних емоција као што су бес, страх, туга, завист јер нас штите да нешто не урадимо погрешно због чега би се могли кајати. Ученицима треба показати једноставне технике примерене њиховом узрасту као што су: изброј до 10, певај и играј уз музику, гњечи пластелин, жврљај на папиру, играј се са кућним љубимцем, трчи, вози бицикл или ролере, разговарај са блиском особом, љуљај се и клацкај у паркићу... Поред ових техника важно је охрабрити ученике да уколико препознају да су осећања прејака и не могу их контролисати онда треба да траже помоћ одраслих и стручњака. И као трећи правац рада намеће се комуникација која као и критичко мишљење и осећања има универзални значај за човека и све ситуације у којима се може наћи. Како је комуникација међупредметна компетенција и други предмети су у обавези да је унапређују али у оквиру овог програма фокус је на комуникацији која унапређује добробит појединца и заједнице. Зато је у програму као садржај наведена асертивна комуникација. Ученици треба да освесте сопствену улогу у остваривању позитивних односа са другим људима и заједницом, као и да прихвате личну одговорност за своје поступке. Суштина је ученике усмерити да се боре за своја права, своје потребе и интересовања али на начин који не угрожава никога. Постоје бројне вежбе које се са ученицима могу радити да би се унапредила вештина асертивне комуникације. Посебно су добре оне које у себи садрже неки вид драматизације која илуструје како изгледа асертивна у односу на пасивну и агресивну комуникацију. Уз асертивну комуникацију природно иде рад на конструктивном решавању конфликта. Као подстицај може се користити кратки али ефектни цртани филм Мост ("Bridge" by Ting Chian Teu | Disney Favorite - YouTube). За даљи рад на овој тематици одлично се

уклапа филм у трајању од 10 минута који су снимили ученици у Дому ученика у Врању "Konstruktivno rešavanje konflikta" - Dom učenika srednjih škola Vranje - YouTube За рад на сарадњи постоје бројни филмови који могу имати функцију подстицаја и изазвати код ученика реакцију. Нпр. иако су у питању комерцијални цртани филмови примерени су овој тематици, узрасту ученика и духовити су. Доступни су на јутјубу (Teamwork and Leadership | Animated short clip | Creative 360 | #teamwork #leadership #motivation - YouTube). Нешто озбиљнији подстицај може бити снимак веслача који показује снагу заједништва (Inspirational Video On Rowing and Teamwork - YouTube). У богатој понуди материјала на ову тему издвајамо цртани филм у трајању од 2:41 минута (GOOD COLLABORATION (2014) - YouTube) који изванредно повезује све што је садржај овог програма (вредности, опште добро...) али је на енглеском језику и може се (уколико се не припреми превод) користити у оквиру корелације са предметом енглески језик.

ДОБРОЧИНСТВО

оследња тема Добročинство иако је одвојено дата заправо је повезана са свим претходним програмским садржајима и у литератури се води као вид просоцијалног понашања. Као што је већ препоручено да се ради интегрисано и ова тема се може обрадити током рада на претходним садржајима, а може и одвојено како би добила на значају који заслужује. Добročинство се често изједначава са више различитих израза као што је хуманитарни рад, алтруизам или великодушност. Али у суштини свих израза налази се филантропија (човекољубље) као животна вредност или начело из ког произилази понашање које је усмерено ка добробити других људи и/или заједнице без личне користи. Међутим, добročинитељи као филантропи се не слажу с тим јер сматрају да и они имају своју личну корист јер им брига за друге и помагање другима даје смисао постојања те сматрају да су и они на добити. Резултат рада на овој теми треба да буде јачање осетљивости ученика за препознавање примера понашања људи у складу са вредностима и врлинама и понашања оријентисаног на опште добро. За рад на теми могу се осмислити различите активности. На пример, од ученика се може тражити да разговарају са одраслима из свог окружења (родитељи, бабе, деде, комшије...) и утврде да ли су они некада учествовали у некој активности која је била хуманитарног карактера или је њима неко помогао кад им је било тешко (нпр. учествовали су у акцији прикупљања новца за болесно дете или су у болници добили трансфузију крви коју је непозната особа дала или су комшије помогле када је олуја однела кров да се направи нов...). На часу се размењује оно што су ученици прикупили. Друга идеја је нешто сложенија и захтева да наставник припреми одговарајући материјал а то је кратак опис за 4 особе које су учиниле неко добро дело (нпр. једна је купила инкубаторе за превремено рођене бебе, друга је финансирала изградњу мањег моста који ђацима пешацима скраћује пут до школе, трећа је дала свој стан да користе родитељи чија се деца лече од тешке болести и сл.). Ученици раде у пару са задатком да замисле да су комисија која треба да изабере само једну особу од понуђене четири којој ће се доделити награда за учињено најбоље добро дело. Избор треба да образложе. За очекивати је да ће ученицима бити тешко да направе избор што је и циљ ове

активности – да добротинство није вид такмичења и да је свако добро дело добро и да зато народ каже „Лепота до вечери - доброта до смрти”. За рад на овој теми погодно је организовати гостовање особе која је добротинитељ. У свакој средини има пуно таквих особа које су обично мало познате у јавности јер оне то и не чине да бих их други људи хвалили. Ученици треба унапред да се упознају са тим шта је све та особа урадила за друге (нпр. 30 пута је дала крв, спасила бебу из пожара, подигла јавну чесму...) и да спреме питања како би што више сазнали о вредностима и врлинама које красе ту особу и како се осећа кад помаже другима. Такође, ученици могу истражити ко су били велики добротинитељи у њиховом окружењу у прошлости и како се садашње генерације односе према њима и њиховим делима. Наставник може као увод у ову активност да прикаже шта је све Михајло Пупин урадио за своју земљу и њене становнике. Кључни појам садржаја у овој теми су и организације које се баве различитим активностима чији је заједнички именоватељ добротинство, хуманитарни рад и одсуство профита. У њиховом раду обично учествује много волонтера Могу бити владине, невладине, црквене, глобалне или локалне, велике или мале, оне које уопштено помажу људима или некој одређеној циљној групи. Ученици могу истражити оне које делају у окружењу и учинити их видљивијим ако направе неки вид њихове промоције у школи (изложба, трибина, текст у школском часопису...). Људи често не знају колико таквих организација у њиховој средини има и колико су њихова дела велика. Програм се завршава са захтевом да ученици, заједно са наставником, осмисле и реализују неке мале али реално изводљиве активности које су просоцијалне, односно које у себи садрже идеју добротинства, општег добра, филантропије. Циљ је да ученици схвате да се добротит не “мери” јер је свака и најмања добротит велика и значајна. Кроз остваривање такве активности ученици треба да осете да је добротит и за оне који примају и за оне који дају помоћ, односно да добра дела иду у оба смера. Као помоћ у раду дајемо пример две могуће акције добротинства. Пример 1: ученик из групе се разболео (није битно колико дуго неће ићи у школу и колико је болест озбиљна). Ученици могу да напишу писмо подршке другару у смислу да му желе да брзо оздрави, да они мисле на њега, да су ту за сваки вид помоћи...и да се сви потпишу. Овај сасвим мали гест другарства сигурно ће пријати болеснику. Пример 2: у сваком одељењу постоје ученици који имају одећу коју су прерасли а немају млађу сестру, брата који би је могли носити. Да би се избегло бацање одеће она се може донирати неком коме је потребна. То може бити и неком другу или другарици из школе али треба имати у виду да је некада непријатно примити директно такву помоћ и боље је да то иде преко организација које се тиме баве. Кораци у акцији: ученици који имају вишак одеће (то не морају бити сви из групе), уз помоћ родитеља, праве одабир шта ће донирати. Следећи корак је проналажење центра за донације у непосредном окружењу, затим припрема одеће (мора бити чиста), паковање и њено одношење у центар. Заједнички део акције ученика је проналажење организације у коју треба однеи донацију. То је прилика да ученици прикупе информације о изабраној организацији (када и ко је основао, како ради, ко су корисници, које проблеме у раду имају, шта им је највећи успех...). Може се организовати да неки активиста те организације гостује и ученицима појасни зашто је важно помагати другима и коме донирана одећа одлази. Акција се може спровести заједно са групом ученика који похађају Грађанско васпитање јер је по програму у

петом разреду предвиђено спровођење активности у корист права неке особе што је компатибилно овом захтеву. Планирање наставе и учења, као и праћење и вредновање напредовања ученика остварује се у складу са општим упутством за остваривање слободних наставних активности. И за крај треба имати у виду да остваривање циља овог програма није само у вези са оним што ће се дешавати на часовима слободне наставне активности Вредности и врлине као животни компас I већ и са целокупном атмосфером у школи и друштву, вредностима које се негују, понашањима која се награђују, врлинама које се афирмишу. Према Бандуриној теорији учења по моделу, агресивност се усваја као последица посматрања агресивних модела (из блиског окружења или узора из медија, литературе, игрица) који не бивају кажњавани, не снесу сразмерне последице, или чак бивају награђени, мада је и изостанак било какве реакције само по себи позитивно поткрепљење неприхватљивог понашања. Агресивно понашање се устаљује кроз посматрање, имитирање и понављање из ситуације у ситуацију. Међутим, то исто важи и за асертивно понашање, емпатично понашање, волонтирање, сарадњу, толеранцију... а на школи и друштву је да брину да ученици имају одговарајуће узор за учење по моделу.

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Разред: Шести

Годишњи фонд часова: 36

Недељни фонд часова: 1

Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијачентричном окружењу.

Исходи – по завршеној теми ученици ће бити у стању да оквиру теме разликују следеће:

Појам и функције медија:

- идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници);
- разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука;
- упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија;
- разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи;
- идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву.

Деконструкција и конструкција медијске поруке:

- опише и анализира своје медијске навике;
- разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као конструкте стварности;
- деконструише једноставније примере медијских порука.

Оглашавање:

- одговорно креира једноставније медијске садржаје;
- критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ;
- наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача.

Медијски садржаји на мобилним дигиталним платформама и претраживање на интернету:

- препознаје сврху и начин функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја;
- вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане;
- препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама.

Садржај програма:

Појам и функције медија:

- Медији и публика (корисници);
- Традиционални медији (штампа, радио, телевизија, филм) и нови медији (интернет);
- Улога и место медија у савременом друштву;
- Медијске навике (Мој медијски дан).

Деконструкција и конструкција медијске поруке:

- Медијски садржаји као конструкти стварности;
- Деконструкција и конструкција медијских порука.

Оглашавање:

- Комерцијални медијски садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке намењене пласирању одређених идеја, садржаја и животних стилова);
- Профит као циљ оглашавања (утицај медијских садржаја на осећања, вредности и понашање публике – куповину и потрошњу).

Медијски садржаји на мобилним дигиталним платформама и претраживање на интернету:

- Комуникација у дигиталном окружењу;
- Поузданост и веродостојност информација на интернету;
- Претраживачи „на мрежи” и агрегатори садржаја;
- Вредновање и селекција доступних информација;
- Персонализована претрага на Гуглу (проналажење и преузимање слика и текста помоћу дигиталног уређаја);
- Копирање текста и слике са интернета у апликативни програм за креирање дигиталног документа;
- Пребацивање дигиталних докумената у „облак“ (googledisk, photos);
- Комуникација електронском поштом (web mail);
- Испитивање јавног мњења (анкетирање);
- Креирање google упитника и прикупљање података;
- Графички приказ анализе прикупљених података;
- Приказивање дигиталног документа анализе на web-у;
- Израда дигиталног документа о бонтону на интернету;
- Израда дигиталног документа о историјату школе;
- Постављање израђених дигиталних докумената у „облак“, на web и слање електронском поштом;
- Безбедност на интернету;
- Анализа апликација на мобилном телефону;
- Зависност од мобилних телефона и осталих дигиталних уређаја.

Дистрибуција часова по темама:

- Појам и функција медија: 4 часа;
- Деконструкција и конструкција медијске поруке: 2 часа;
- Оглашавање: 2 часа;
- Медијски садржаји на мобилним дигиталним платформама и претраживање на интернету: 28 часова.

Упутство за дидактичко – методичко остваривање програма:

Програм слободне наставне активности *Медијска писменост* доприноси остваривању општих исхода другог циклуса образовања и васпитања, као и развоју кључних и међупредметних компетенција. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Медијска писменост*.

Програм се ослања на компетенције развијене у првом циклусу образовања и васпитања, теме и активности изборног програма *Грађанско васпитање* у претходним разредима, као и на богато ваншколско искуство ученика и наставника са медијима.

Програм *Медијска писменост* обухвата четири тематске области. Услед уважавања методичког принципа поступности, наведене области обавезују утврђени редослед када је реч о прве две теме из програма (*Појам медија и њихове функције* и *Деконструкција и конструкција медијске поруке.*), а преостале две теме наставник може обрадити и другим редоследом, у складу са могућностима и интересовањима ученика, као и техничким могућностима и опремљеношћу дидактичким средствима.

Основни задатак наставника који остварује овај програм је да подстиче интересовање ученика за аналитички приступ медијским садржајима и развија одговорно понашање ученика приликом креирања и објављивања медијских порука путем друштвених мрежа и телефонских апликација.

Моћ медија стоји у чињеници да су медији данас креатори друштвене и индивидуалне стварности. Медији могу дати значај обичним људима и обичним догађајима, утицати на стварање друштвене историје. Место и улога медија у глобалној култури с почетка 21. века захтева нови приступ учењу, усклађен са великим медијским и технолошким променама. Нова епоха подразумева способност критичке перцепције моћних слика мултимедијалне културе, разумевање њиховог значења, као и развијену вештину комуникације и продуковања медијских порука. Културни контекст савремене епохе условио је појаву *медијске писмености*, уже области образовања о медијима и за медије, која има есенцијални значај за активно учешће у грађанском друштву у новом миленијуму.

Богато свакодневно искуство ученика са медијима, пре свега путем друштвених мрежа и апликација на мобилним телефонима, одличан су ресурс за њихово упознавање са темама и циљевима програма. У процесу остваривања наставе посебно се подстичу:

1) **интерактивност**, која се потврђује у договарању наставника и ученика о динамици и начинима реализације тема, иницијативи и активном учешћу ученика у активностима, предлагању илустративно-демонстративних дидактичких средстава, попут медијских садржаја које ученици свакодневно прате на интернету и сл.;

2) **рад у групама** као облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу, значајне за разумевање феномена медија;

3) **креативност**, која се развија кроз стваралачки однос према медијима и активности конструкције медијских порука, надовезане на активности деконструкције медијских садржаја и

4) **пројектна настава**, која омогућава синтезу истраживачког и стваралачког приступа медијима, јачање сарадње, иницијативе и предузетничких могућности ученика.

Уводне активности могу бити засноване на разговору о личним искуствима са медијима – праћењем, креирањем, објављивањем и дељењем својих медијских садржаја

и садржаја које су креирали други. Поред упознавања ученика са основним темама предмета, циљ активности је и стицање увида у медијске навике ученика, интересовања, вредности, као и однос према медијима.

Питања за вођени разговор требало би да буду подстицајна за брзо и активно укључивање свих ученика у тему. Вођени разговор можете започети овако:

- Колико сте у овом тренутку удаљени од свог мобилног телефона?
- У којим ситуацијама не носите са собом мобилни?
- Који је ваш рекорд у раздвојености од телефона? Колико сати/дана је то трајало? Како сте се тада осећали? Шта вам је највише недостајало?
- Ко је од вас доживео да му привремено одузимање телефона буде казна коју су изrekli родитељи?
- Које је од вас куповина новог мобилног телефона била награда или поклон за рођендан/одличан успех/пласман на такмичењу?
- Размислите које садржаје најрадије пратите на телефону. Шта пратите на Јутјубу? Које видео-игрице играте? Ко игра са вама?
- Које речи најчешће укуцавате у претрази на интернету?
- Колико вам интернет помаже у добијању информација?
- Како се информишете? Шта читате/гледате/слушате?
- Како се информишу ваше баке и деке? Како се информишу ваши родитељи? Хајде да укрстимо изворе и начине информисања! Нека се ваши родитељи и баке и деке информишу на начин на који ви радите, а ви на њихов омиљени начин информисања! Замислите један такав дан! Зашто вам је таква ситуација смешна? Како би изгледао живот ваших бака и дека да проводе једнак број сати дневно као ви, гледајући у дисплеј телефона? Шта би на тај начин пропустили? Шта ви пропуштате, а шта добијате проводећи толико времена уз медије? Размислите.

– Нека свако на листу папира напише три информације које му прво падну на памет, а које је данас сазнао путем радија, телевизије, новина или интернета! Зашто је тако тешко сетити се само три информације из медија? Колико сте их данас прочитали, чули, видели? Шта закључујемо – колико смо свакодневно у контакту са медијима?

– Као што нам је способност читања и писања слова (*алфанумеричка писменост*) омогућила да прочитамо све информације које сте навели, *медијска писменост* ће нам помоћи да све што смо прочитали, чули и видели, **у потпуности разумемо**. Да бисмо у томе успели, потребно је да развијемо неке посебне способности.

Разговор је једна од најстаријих и најснажнијих човекових потреба, која потиче из човекове жеље да комуницира и гради везе са другим људима. Вежбе замишљања део су стваралачког односа према настави и имају вишеструку улогу – осим што опуштају ученике и подстичу на излагање сопствених идеја и осећања, истовремено граде и поверење према наставнику и другим ученицима, као и позитиван однос према настави уопште. На крају вођеног разговора, наставник на приступачан начин представља ученицима теме којима ће се у оквиру програма бавити и активности које планира, најављујући ученицима могућност да и сами учествују у предлагању начина обраде, активности, задатака, као и дидактичких средстава.

ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА

Кључни значај за развијање медијске писмености појединца имају базична знања о начинима функционисања медија. Од наставника се очекује да ученике подстакне на стицање основних знања о медијима, која ће бити полазиште за све будуће активности из медијске писмености. Због тога је важно усмерити наставне активности које прате ову тему ка следећим закључцима ученика:

- медијски садржаји се размењују путем медија, који се деле на традиционалне или старе (штампа, радио, телевизија, филм) и дигиталне (оне за које је потребан интернет);
- основне функције медија су да информишу јавност, образују и шире културне вредности, али и да је забаве;
- медији имају важну улогу у креирању ставова друштва о разним појавама и људима.

Активности могу да подразумевају колективну анализу медијских навика ученика и самовредновање, уписивањем у одговарајућу табелу свог избора медија и медијског садржаја, као и времена утрошеног уз медије у току једног дана. Активност има за циљ да ученицима помогне у стицању увида у сопствене медијске навике и утрошено време уз медије.

ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ

Остваривањем наставних активности у оквиру ове теме, приступа се кључним питањима медијске писмености. Све наставне активности требало би да воде ка следећим закључцима ученика:

- медијски садржаји нису стварност, већ *конструкт стварности* – приказ стварности који је неко са одређеним циљем осмислио;
- тај приказ стварности може бити близак истини или далеко од ње;
- медијске садржаје не разумеју сви примаоци на исти начин;
- сви медијски садржаји имају циљну групу (публику) којој су намењени, што одређује њихова изражајна средства, облик, начин на који су упућени публици итд.;
- медијски садржаји се стално морају преиспитивати и проверавати.

За обраду теме одговарајућа активност је анализа новинског текста или другог медијског садржаја (ТВ или радио-емисије, садржаја са Јутјуба и сл.). Пожељно је да ученици индивидуално или групно одаберу одређени медијски садржај и припреме га за час. Вођени од стране наставника, ученици на примеру одабраног медијског садржаја одговарају на питања кључна за деконструкцију медијске поруке, у форми која је усклађена са њиховим когнитивним могућностима у том узрасту:

- Ко је осмислио и упутио овај медијски садржај публици? Ко је та особа/група људи?
- Која средства су употребљена да би се привукла моја пажња? Што сте у том медијском садржају одмах уочили?
- На који начин ће људи другачији од мене разумети исту медијску поруку? Како би је разумели моји родитељи, а како моји најстарији чланови шире породице?

– Зашто је та порука послата? Шта се њеним упућивањем постигло?

– Како су представљени догађаји, простор и људи? Шта је представљено као посебно лепо/ружно, а шта није поменуто, а могло је да буде? Какав начин живота се овом медијском поруком представља као бољи од других?

Методички је пожељно сваку критичку анализу и деконструкцију медијских садржаја заокружити активностима конструкције медијских порука. Такве активности обухватају групно или индивидуално креирање медијских садржаја на основу стеченог знања о деконструкцији медијских порука. Задаци за ученике као почетни корак подразумевају јасно дефинисање циља поруке и публике којој се обраћају.

ОГЛАШАВАЊЕ

Ову тему наставници могу да обраде на различите начине: разговором, планираним активностима, малим истраживачким задацима. Кључно је утврдити колико су ученици изложени рекламним порукама. Може се почети питањима:

– Где најчешће срећете рекламне поруке?

– Да ли у школи или на путу од куће до школе срећете поруке које нешто оглашавају?

– Да ли уочавате поруке на предметима у учионици (свеске, оловке, флашице воде, одећа, обућа...)?

– На који начин рекламе привлаче пажњу?

Могуће је реализовати мали пројекат – анализа телевизијске рекламе. Ученике је могуће поделити на групе где ће једна установити који се производи најчешће рекламирају, друга колико информација заиста можемо добити гледајући рекламу, а трећа колико је у рекламама заступљена машта, а колико стварност.

Могуће је урадити и „домаћи задатак”: На путу од куће до школе забележи рекламе које примећујеш и покушај да одговориш на питања:

– Где се реклама налази?

– Шта рекламира оглас?

– Да ли се у твојој породици користи тај производ?

– Да ли мислиш да ове рекламе имају некакав утицај на тебе?

– На који начин можеш да се супротставиш осећању ускраћености? (Шта из нематеријалног света може да замени потребу за рекламираним производом?)

Важно је да ученици схвате разлику између идеалне слике које реклама пружа (продаја идеје и фантазије) и стварног живота. Такође, могуће је разговарати са ученицима да ли постоји нешто нематеријално што ће надоместити осећање ускраћености ако неки производ немамо.

МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ

Ову тему наставници могу да обраде са ученицима кроз разговор и истраживачке задатке. Пожељно је да отвореним питањима подстакну дискусију о томе које мобилне дигиталне платформе ученици познају и како их користе. Ученици могу да говоре о томе зашто су им корисне и занимљиве – размена информација са вршњацима, договарање, дружење. Пожељно је да се развије разговор о томе да ли мобилне дигиталне платформе могу да буду од користи за процесе учења, да ли су им нешто значиле у периоду пандемије када се није ишло сваки дан у школу. Други део дискусије треба да иде у правцу уочавања негативних страна мобилних дигиталних платформи. Наставници могу да поставе питање колико времена проводе на платформама а колико у непосредном дружењу. Шта им причињава већу радост – када се друже и размењују поруке на платформама или када се виде и разговарају, играју се, баве се спортом или неком другом активности. Потребно је покренути и питања зависности од мобилних дигиталних платформи, тако да ученици најпре освесте тај појам, разумеју шта значи а онда промисле о свом коришћењу платформи, времену које ту проводе. Са ученицима треба разговарати и о томе да ли на платформама ступају у контакт само са вршњацима које познају или и са непознатим особама. Питати их да ли знају какви ризици постоје ако прихватају за пријатеље особе које иначе не познају, да ли знају шта су то лажни профили, скренути пажњу да никако не треба да пристају да размењују фотографије или да се налазе уживо са особама које су упознали на дигиталним платформама.

Ученици треба да усвоје став да нису све информације које добијају са интернета поуздане/веродостојне. Који год претраживач или агрегатор да изабере, важно је да разумеју да претраживање појмова и прикупљање података у дигиталном окружењу мора да буде повезано са разграничењем објективних и проверених чињеница од нетачних информација, личних ставова, предрасуда и дезинформација. На понуђене резултате у претрагама могу утицати различити утицаји као и алгоритми који се ослањају на понашање корисника уређаја у дигиталном окружењу. Уводна вежба стога може бити одређени појам који ће наставник изабрати, а ученици „претражити” на својим уређајима (компјутерима или телефонима). Уколико су у прилици да упореде резултате, увидеће да су добили различите изворе.

Питања могу бити:

1. Које претраживаче или агрегаторе садржаја користите најчешће и због чега?
2. До којих врста информација долазите?
3. Да ли је увек могуће наћи аутора садржаја и информација?
4. Да ли и како проверавате информације до којих сте дошли путем онлајн претраживача?

Пример за задатак:

Наставник дели ученике у групе од три до пет чланова. Свака група користи други претраживач (Гугл, Јаху, Бинг) и на различитом уређају – школском рачунару, свом мобилном телефону, лаптопу... Свима се задају исти појмове за претраживање. На следећем часу свака група представља првих десет резултата претраге.

1. Који резултати су увек наведени први? Како су означени, да ли је јасно назначено да су у питању спонзорисани, плаћени резултати?
2. Да ли се тим резултатима верује мање или више од осталих који нису спонзорисани?

Суштина је да ученици разумеју да претраживачи могу фаворизовати одређене садржаје (плаћене у односу на бесплатне; пожељније од мање пожељних, а да се примењују и алгоритми који откривају лично понашање у дигиталном окружењу). Стога је важно да се добијене информације провере у веродостојним изворима (уџбеницима, енциклопедијама, речницима...).

У настави медијске писмености примењују се следећи поступци:

- Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, презентација, кратких филмова, видео записа, квизова...;
- Коришћење метода/техника и облика рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду, групни, радионичарски облик рада, вршњачка предавања;
- Обезбеђивање корелације са другим предметима - тематски дани, недеље, обележавање значајних датума;
- Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, ради израде презентација паноа, кратких видео записа...;
- Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације.

Корелација са другим предметима:

- Информатика и рачунарство;
- Српски језик;
- Грађанско васпитање;
- Техника и технологија;
- Биологија.

Литература:

- Недим Сејдиновић, Татјана Љубић: *Основе медијске писмености*, Независно друштво новинара Војводине; Нови Сад, 2014;
- Виолета Влајковић Бојић, Ненад Миладиновић, Дејана Субић Милијић, Ивана Милошевић: *Наши ученици у свету критичког мишљења медијске писмености*, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Амбасада САД –а у Београду, Београд, 2022.

Активности ученика:

- Припрема за час, рад на часу, рад после часа,
- Истраживање задатих тема;
- Ангажовање на часовима;
- Уочавање;
- Процењивање;
- Закључивање;
- Вежбање;

- Извођење;
- Анализирање.

Активности наставника:

- Проналази и примењује најбоље облике и методе рада;
- Активира ученике;
- Креира различите садржаје;
- Стручно помаже рад група и појединаца;
- Упућује ученике, усмерава их, помаже при раду, прати њихов рад, евидентира исти и на крају анализира.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика:

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд. Постигнућа ученика се, дакле, прате и вреднују формативно: током целог процеса.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Током школске године прати се степен остварености циљева и прописаних исхода предмета, као и степен ангажовања ученика у настави, путем процене следећих параметара:

- вештине изражавања и саопштавања;
- разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура;
- рад са подацима и рад на различитим врстама текстова;
- уметничко изражавање;
- вештине, руковање прибором и технологијама и извођење радних задатака;
- одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање;

- активно учествовање у настави, сарадњу са другима.

Критеријуми оцењивања:

Оцену истиче се добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;

Оцену добар добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у довољној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује.

Оцену задовољава добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у минималној мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- ретко је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује.

Поступак оцењивања:

Вођење евиденције од стране наставника о:

- Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима);
- Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти);
- Учешћу у вршњачком предавању;
- Несебичном пружању помоћи другим ученицима;
- Израда паноа, презентација, различитих врста излагања, квиза;
- Редовности доношења домаћег задатка.

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Годишњи фонд часова: 36

Недељни фонд: 1 час

Циљ наставе и учења активности за други циклус:

Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ: ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА (13 часова)

ИСХОДИ:

- дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље;
- пореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта;
- разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању;

ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ

Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност. Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.). На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања.

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ: ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ (10 часова)

ИСХОДИ:

- препозна ризике гојазности и мршавости;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- критички се односи према рекламираним производима животних намирница;

Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ: ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД (5 часова)

ИСХОДИ:

- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;
Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан.

Упутство за дидактичко - методичко остваривање програмама

Концепт слободне наставне активности Вежбањем до здравља припремљен је ускладу са Законом о основама система образовања и васпитања у коме се наводи као један од циљева развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, као и општа међупредметна компетенција одговоран однос према здрављу. Истраживања спроведена на школској популацији показала су да ученици немају довољно физичке активности, посебно на свежем ваздуху и да се често неправилно хране.

Ученици у 5. и 6. разреду су у узрасту када формирају однос према вежбању и потребно је да добију шири контекст физичког вежбања које се не повезује само са спортом већ са

правом на развој и здравље. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Вежбањем до здравља.

Планирање наставе и учења

Програм се природно надовезује на садржај програма предмета Физичко и здравствено васпитање и не захтева посебан простор и опрему. Увидом у исходе може се видети да је фокус програма на вежбању као вредности, стицању релевантних знања о вежбању, здрављу и исхрани, као и развоју позитивних ставова који ће допринети да ученик самостално, без присиле одраслих, бира да се храни правилно и уместо седења у затвореном простору за компјутером изађе напоље и физички буде активан са својим вршњацима.

Наставник планира начин на који ће реализовати програм, као и број часова за сваку од четири теме. Број часова по темама не мора да буде исти, а подразумева се да неке активности својим садржајем и исходима којима воде могу припадати различитим темама. Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу дати садржаји су међусобно повезани па сами тим предност у планирању треба дати оним активностима које изражавају интегрисаност вежбања, здравља, исхране, физичког изгледа, животне средине.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне

сврхе. Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих техника рада као што су демонстрације, презентације, мини предавања, дебате, студије

случаја, анализе видео прилога, гостовање стручњака, посете просторима за вежбање, спортским и рекреативним дешавањима.

У остваривању програма наставник се ослања на ученичка школска и ваншколска искуства. Осим везе са програмом Физичко и здравствено васпитање, садржаји овог програма надовезују се на оно што ученици уче у Биологији у петом и шестом разреду.

Остваривање наставе и учења

ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.

Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се

током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).

На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања. За тај садржај погодне су активности у којима ученици имају могућност да изнесу сопствено мишљење, дискутују, супротстављају аргументе. Ученици се могу поделити у две групе тако да једна треба да припреми аргументе којима би некога убедили да вежба, а друга да не вежба.

Наставник треба да прати аргументацију ученика и да интервенише уколико се мотивација вежбање тражи само у томе што то сви раде, што је лепо ићи у теретану, што се купује лепа спортска одећа и сл.

Трећи елемент теме односи се на животну средину и предвиђа упознавање ученика са могућностима вежбања у природи и са правилима чувања природе приликом вежбања. Посебно је важно указати на важност праћења квалитета ваздуха непосредно пре вежбања јер вежбање у условима загађеног ваздуха има више штете него користи. Ученике треба упутити да о квалитету ваздуха информације прикупљају на званичном сајту <http://www.sepa.gov.rs/>

У оквиру ове теме предвиђено је да се са ученицима обради и садржај који се односи на повреде којих свакако има чак и када се правилно вежба. Било би добро да ученици стекну увид које су то најчешће повреде и шта се може урадити у првом тренутку како би се последице повреде умањиле. Ту се мисли и на самопомоћ и пружање прве помоћи другоме. У оквиру фонда од једног часа недељно није могуће много времена посветити првој помоћи те се треба задржати на основним принципима прве помоћи и свакако упутити ученике да у случају повреде консултују лекаре.

ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ

Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани,

шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.

Истраживања показују да на узрасту ученика од 12 и 13 година има пуно оних који се неправилно хране. Поред рада на стицању знања о принципима правилне исхране наставник треба да планира и активности које ће водити достизању исхода који тражи од

ученика да се критички односе према рекламираним производима животних намирница.

То је важно јер су циљна група реклама произвођача намирница које имају превише масти, соли и шећера најчешће баш ученици 5. и 6. разреда. То није случајно јер на ранијем узрасту исхрана ученика је под већом контролом родитеља који су најчешће ученицима припремали ужину код куће. Међутим, у првим разредима другог циклуса ученици мењају понашање и за време одмора одлазе у самопослуге и пекаре и сами бирају

шта ће ужинати. Нажалост, њихови избори су често повезани са атрактивним реклама производа који нису добри за раст и развој. Зато са ученицима треба радити на анализи таквих реклама, коме се оне обраћају и са каквим порукама, као и на њиховом

оснаживању да буду пажљиви потрошачи и пре куповине се упознају са информацијама о

садржају производа, као и о њиховом року трајања и цени. Ученици могу да спроведу мини истраживање са циљем да утврде да такви рекламирани нездравих производи немају

високу цену, да су често на акцијама, да су изложени на местима која су лако доступна и

близу касе, да понекад уз њих гратис иде други нездравих производ или играчка из чега се

јасно види да произвођачи заједно са трговинама подржавају да деца и млади што више купују такве производе.

Иако у тим годинама ученици још увек не прибегавају у већој мери дијетама прави је тренутак да се упознају са њиховим позитивним и негативним последицама и развију позитиван став да се вишак или мањак килограма правилним вежбањем и исхраном може

боље решити него дијетом преузетом из новина. Уколико је дијета неопходна онда је стручно лице прописује и прилагођава потребама конкретне особе.

ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД

Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан. Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи. Ученици треба критички да промишљају о информацијама које их „бомбардују” о физичком изгледу као и да се упознају са акцијама широм света да се тај

„диктат” промени. Највећу пажњу треба да добије кључни појам садржаја који се односи

на правилно држање јер се оно вежбањем може унапредити што је значајно и за здравље и

за физички изглед.

У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ (8 часова)

Садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма

у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.

Доступност опреме и простора за вежбање је повезана са правима и ученици могу организовати покретање иницијативе да се направе неке промене у том смислу нпр. да се

у околини школе у парку поставе справе за вежбање или да. Таква иницијатива може бити

покренута заједно са ученицима који похађају Грађанско васпитање јер у петом разреду програмом је предвиђена акција у корист права ученика.

Код рада на родној равноправности у вежбању и спорту важно је да се она не представи да су једнаки захтеви у вежбању за мушкарце и жене. Неопходно је да ученици

увек воде рачуна о уважавају различитих потреба, могућности и физичких ограничења као

и да препознају примере дискриминације кад су за исти спорт и исто постигнут резултат

мушкарци и жене различито награђени. У теми није дат садржај који се односи на вежбање и менструални циклус јер је то већ предвиђено програмом обавезног предмета Физичко и здравствено васпитање али се може повезати са садржајем из овог програма.

У оквиру рада на овој теми ученици ће имати прилику, вероватно по први пут, да се упознају са значајем вежбања код особа које су биле болесне или повређене (саобраћајне незгоде, спортске повреде), као и са специфичностима вежбања особа са сметњама у развоју и инвалидитетом. За раду на тим садржајима погодне су различите технике, а посебно се издваја примена студије случаја јер омогућава да се ученици упознају са током и изазовима у вежбању стварних особа које су направиле велики успех

у спорту иако су нпр. биле озбиљно повређене или рођене са неким тешким обољењима.

То се може повезати са садржајем из прве теме који се односи на мотивацију за вежбање и

факторе одустајања од вежбања.

Тема пружа одличне могућности за реализацију радионица у оквиру којих ученици имају могућност да размене сопствена искуства о вежбању, искажу своје ставове, дилеме,

страхове и чују шта други о томе мисле. То је посебно погодно за оне који избегавају да вежбају јер су гојазни или мршави а задатак наставника је да радионицу тако води да они

буду охрабрени да вежбају.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА: физичко и здравствено васпитање, биологија.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА:

Повезивање школског и ваншколског искуства,

- Учење путем решавања проблема,
- Сарадња и тимски рад,
- Употребу савремених технологија у образовне сврхе,
- Предавање.

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА:

- Увођење ученика у тему, усмеравање, мотивација, праћење и вредновање,
- Презентације,
- Демонстрације,
- Гледање и анализа видео прилога,
- Повезивање са вршњацима из других школа,
- Посете разним дешавањима,

- Предавање.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У складу са чланом 61. Закона о основном образовању и васпитању и Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању (члан 7), СНА се описно оцењују (истиче се, добар и задовољава), а оцена не улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција.

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици

учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност

да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице.

Код неких садржаја могу се урадити иницијални и излазни тест којим ће се утврдити знања, вештине, ставови пре и после рада на неком садржају.

Ученике треба унапред упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати, а приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију.

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ДОМАЋИНСТВО

Разред :**Седми**

Годишњи фонд часова **36**

Недељни фонд часова: **1**

Циљ учења слободне наставне активности *Домаћинство* је да ученици интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

ИСХОДИ

На крају програма ученик ће бити у стању да:

- одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заједници / домаћинству;
- преиспита сопствене и навике других чланова заједнице/домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потрошњи и развијању одговорних еколошких навика;
- користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културе становања;
- учествује у активностима уређења и заштите домаћинства и окружења у коме се оно налази;
- анализира карактеристике савремене културе становања и повеже развој и значај урбанизма за побољшање услова живљења домаћинства;
- правилно разврстава и одлаже отпад из домаћинства, припрема га и предаје на рециклажу;
- образлаже на примеру у домаћинству употребу обновљивих извора енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинству;
- правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора;
- разликује природне од вештачких тканина, правилно их употребљава и одржава;
- планира буџет домаћинства и управља њиме;
- планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе које има као појединац и у заједници/ домаћинству;
- процењује значај и утицај информација и извора информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања различитих проблемских ситуација;
- комуницира на конструктиван начин;
- процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот;
- осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини;

ТЕМЕ и
кључни појмови садржаја програма

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА

Домаћинство.

Организација домаћинства.

Породица, односи и потребе у породици и њихово усклађивање.

Формирање здраве породице.

Фазе породичног живота.

Култура као начин живота и културно наслеђе.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

Породично домаћинство на селу и у граду.

Породица и домаћинство.

Функционалне целине домаћинства и њихове улоге.

Технички апарати у домаћинству.

Безбедност у домаћинству.

Уређење домаћинства и околине у градској и сеоској средини.

Економично коришћење и потрошња воде у градском и сеоском домаћинству.

Уштеда енергије у домаћинству.

Хемијска и микробиолошка исправност воде.

Отпадне воде у домаћинству.

Основни хигијенски захтеви домаћинства.

Прикупљање, сортирање и одлагање отпада у домаћинству.

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

Улога одеће и обуће у животу човека.

Природни и вештачки материјали, њихова својства и употреба у домаћинству.

Одржавање одеће, кућног текстила, и декоративног плана у домаћинству.

Одржавање и чишћење природних и вештачких материјала.

Организација складиштења кућног текстила, обуће и одеће.

Рециклажа кућног текстила и одеће.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Планирање и расподела буџета.

План набавке и избор артикала.

План и припреме за путовање.

Правила понашања у превозним средствима, у граду и на путовању.

Савремена средства комуникације и претраживање различитих информација.

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА

У оквиру наставне теме *Савремено домаћинство и породица* ученици интегришу, функционализују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене

породице. У оквиру стицања знања о породици ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета и припадности одређеној групи. Овакав приступ доприноси успостављању односа између појединца,

породице и друштва, као и у успостављању релације „ми” и „други” што знања добијена у оквиру овог програма доводи у везу са знањима која се добијају у оквиру других предмета (српски језик и књижевност, географија, свакодневни живот у прошлости, грађанско васпитање, веронаука итд.). На исти начин се објашњава појам културно наслеђе, тако да ученици разумеју да се култура као начин живота (култура становања, одевања, исхране, понашања, рада) у прошлости испољава кроз наслеђе (материјално и нематеријално), а савремена култура– кроз савремени начин живота. У оквиру ове теме ученици би требало да направе план активности своје породице на дневном, недељном или месечном нивоу, и да истраже културно наслеђе своје породице.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

У наставној теми *Култура становања* ученици треба да науче да постоје различите врсте стамбеног простора, о могућностима за економично и целисходно коришћење тог простора, као и о могућностима прилагођавања стамбеног простора функционалним и естетским потребама чланова породице. Треба указати на важност и улогу стамбеног простора у нормалном функционисању и различитим фазама развоја једне породице. Стан/домаћинство треба разматрати као сложени скуп његових функционалних целина. Ученик треба да зна који су функционални, хигијенски и естетски захтеви које стамбени простор треба да испуни.

У овој теми треба размотрити начине уређења и одржавања стана/домаћинства према потребама чланова породице/домаћинства и према односу стан околина/окружење. У оквиру практичних вежби различите групе ученика треба да израде предлоге уређење

стана/домаћинства у коме живе, поштујући потребе, склоности и активности особа које у њему живе (спортисти, музичари, писци, лица са специјалним потребама, деца, старе особе) и да међусобним извештавањем кроз дискусију одобре или унапреде предлоге. Утицај породице и појединца на уређење околине треба размотрити из угла градска/сеоска средина, асфалтирана/неасфалтирана улица и сл.

Такође, треба размотрити уређење стана/домаћинства са различитих аспеката: функционално/ модерно/ практично/. Кроз дискусију са ученицима треба размотрити безбедност у домаћинству, на одржавање и безбедну употребу кућних апарата, ученике упутити да истражују и презентују уштеду топлотне енергије у домаћинству (правилна употреба кућних апарата, топлотна изолација стана, грејање стамбених

простора). Организовати посету водоводу, хемијској и микробиолошкој лабораторији у истом, организовати дебату са ученицима на тему употреба воде у градском и сеоском домаћинству, зашто је неопходно економична употреба воде, да ли користити флаширану или „чесменску воду“ и проблему отпадних вода.

Кроз искуства деце треба указати на значај савремених апарата у домаћинству. У оквиру ове теме ученици се обучавају за њихову безбедну примену и разумевање конвенционалних ознака на апаратима у домаћинству. Такође, уче и о важности правилног избора и примене прибора и средстава за одржавање стамбеног простора и околине као и о селективном прикупљању отпада у домаћинству (класификација, рециклирање, разградивост отпада). У овом делу, ученици би могли и да покрену сакупљачку акцију секундарних сировина, да је прошире на целу школу и/ или локалну заједницу. За то би требало да направе тим, поделе улоге у тиму, осмисле све фазе акције, начин оглашавања, прикупљања и улагања новца који добију после продатих секундарних сировина. Такође, ученици могу да направе изложбу од кућног отпада: пластичних флаша, лименки, старе хартије, стаклене амбалаже. Изложба би могла бити и продајна, а зарађен новац ученици би могли да употребе за хуманитарну акцију или за опремање кабинета/учионице (кутка) за домаћинство.

У оквиру ове теме препоручује се употреба апликација, софтвера, нпр. Sweet home или неке друге, уз помоћ које ученици могу да планирају, пројектују и уређују виртуални простор за живот. Ученици у паровима могу да направе пано, или кратки филм којим приказују класификацију, рециклирање и разградивост отпада у домаћинству. Овај део наставе ученици би могли да употпуне практичним радом, компостирањем биоразградивог отпада из домаћинства. У оквиру ове теме реализовати и вежбу пречишћавање воде. Било би упутно ученике упутити у прављење филтера за воду од природних материјала, у слојевима (за преживљавање у природи и измењеним условима живота).

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

У оквиру наставне теме *Култура одевања* ученици треба да науче: које улоге имају одећа и обућа у животу савременог човека (физиолошка, психолошка, естетска, функционална), да одећа и обућа могу бити направљене од природних и вештачких материјала,

разлике у својствима природних и вештачких материјала, да врше избор тканине према својствима тканине и намени одеће, да на основу својстава тканине бирају начине за

чишћење и чување одеће и обуће, значење ознака на декларацији одевних предмета. Овде би ученици могли да истражују изглед и крој неког одевног предмета (нпр. ђачке униформе, одела за матурско вече) кроз векове и да направе модну ревију. Увод у ову област могла би бити посета локалном музеју или гостовање кустоса локалног музеја.

Важно је да ученици науче о избору материјала из угла улоге/намене одеће и обуће.

Кроз практични рад треба овладати вештинама одржавања одеће направљене од различитих материјала (прање, уклањање флека, пеглање, одлагање, пришивање дугмета), правилно читати и тумачити декларације на етикетама обуће и одеће, осмислити пано и

представити одржавање одеће направљене од различитих материјала.

У овом делу наставе ученици могу да направе презентацију на тему Рециклирани памук и његова употреба. Такође, могу организовати прикупљачку акцију старе, памучне гардеробе, пронаћи која текстилна трговина откупљује стару гардеробу или организује акцију старо за ново. Нову гардеробу, зарађену тим путем, донирати прихватилишту за младе или сигурним кућама.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Четврта тема *Култура понашања* треба да омогући ученицима да стекну/унапреде вештине у важним и свакодневним активностима у области културе понашања: куповини, комуникацији и путовањима. У области куповине мисли се на правилан избор потребних (не сувишних) артикала, планирање и правилну расподелу кућног буџета. Информисање о квалитету артикала путем информационих и комуникационих технологија, поред тога што омогућава правилан/најбољи избор, омогућава и уштеду новца и времена. Такође, примена информационих и комуникационих технологија омогућава и успешно планирање и реализацију путовања. Одабир дестинације, резервација и куповина карата се, на пример, данас много лакше обављају уз помоћ информационих технологија.

Савремена средства комуникације данас омогућавају бољу информисаност и лакшу комуникацију са пријатељима, члановима друштвених група којима припадају као и са члановима уже и шире породице. Ученици треба да кроз практичне примере и реализацију

науче о употреби (техничкој примени) ових средстава, али и о састављању сажетка разговора, писма, поруке, тако да не изоставе суштину (зашто некога зову или шта је предмет поруке или писма, е-маил-а).

У оквиру ове теме ученици треба да овладају вештином писања и упућивања једноставних писаних форми биографије, захтева, молби и жалби. Ово подразумева податке: коме је намењено, истицање предмета, неопходних/релевантних информација и потребне податке о подносиоцу (име и презиме, адреса, контакт телефон и други биографски подаци). Како би наведено увежбали, ученици могу да покрену неку иницијативу у школи и да дозволу и мишљење траже електронским путем од директора, Наставничког већа и сл.

У оквиру ове теме ученици у групама треба да направе план буџета и набавки, направе избор артикала на основу података о квалитету и цени артикала, планирају путовање, направе буџет и план обиласка културно-историјских знаменитости. Одраде вежбу

званичне кореспонденције као: писање биографије, упућивање захтева, молби, жалби и сл.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА: Свет око нас, Природа и друштво, Српски језик, Ликовна култура, Техника и технологија, Биологија, Физика, Хемија, Историја, Географија.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. На почетку сваког часа, наставник пружа ученицима могућност да сами себе процене у теми часа која ће се обрађивати (базирано на дотадашњим стеченим знањима у другим наставним предметима или свакодневном животном искуству). То се може реализовати тако што ће ученици проценити своје знање на стикеру, а наставник залепити те стикере на помоћној табли и сл. За ову намену наставници могу позвати ученике да подигну онолико прстију своје шаке којом оценом процењују своја предзнања (један прст одговара оцени недовољан (1), пет прстију одговара оцени одличан (5). Такође, наставник позива ученике на крају сваког часа да процене себе, у смислу, колико су напредовали у стицању знања, вештина, формирању ставова, током часа. То би, уједно, могла бити и ученичка евалуација наставниковог рада на часу. Наставник сваку врсту оцењивања јасно и прецизно образлаже ученику, поштујући његов интегритет. У *Домаћинству* као слободној наставној активности најважније је да наставник прати напредак ученика у вештинама комуникације (вршњачкој и са одраслима), критичког мишљења, мотивисаности, предузимљивости, организацијским вештинама, културним навикама, односу према сопственом здрављу, здрављу његове околине, као и о бризи за очување животне средине, креативности и решавању проблема. Наравно, наставник уз помоћ одељењског старешине и ПП-службе је способан да примени прилагођавање метода, али и садржаја за ученике са посебним потребама у наставном процесу. Наравно, то се односи и на израду посебног наставног материјала, као и правила оцењивања.

Линкови ка референтним сајтовима:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_bezbednosti_hrane.html

<https://www.vet.minpolj.gov.rs/projects/sr/den/>

<https://www.efsa.europa.eu/en>

http://www.dnrl.minpolj.gov.rs/lat/o_nama/hrana.html

<https://www.muzejisrbije.rs/>

https://www.nb.rs/pages/article_link.php?id=109

[http://192.168.8.1/html/guide.html?randid=1004436850?updatadirect=www.sepa.gov.r](http://192.168.8.1/html/guide.html?randid=1004436850?updatadirect=www.sepa.gov.rs)
s

<http://www.sepa.gov.rs/>

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_upravljanju_otpadom.html

<https://kompanije.co.rs/kategorija/otkup-i-prodaja-sekundarnih-sirovina>

<https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-nacinu-skladistenja-pakovanja-obelezavanja-opasnog-otpada.html>

<https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta/upravljanje-otpadom/pravilnici>
<https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta/upravljanje-otpadom/pravilnici>

<https://www.who.int/>

<http://etnokutak.com/blog/koji-su-stari-zanati/>

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ПРЕДУЗЕТНИШТВО **разред 8.**

Годишњи фонд 34, недељни фонд 1

Циљ учења слободне наставне активности Предузетништво је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

Исходи

- наведе основна права потрошача и начине њихове заштите;
- на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета;
- посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности;
- повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања;
- препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања;
- се укључи у иницијативе које се покрећу у школи;
- разликује особине лидера и менаџера;
- одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука;

- планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије);
- учествује у осмишљавању пословне идеје;
- информише се о постојању сличних производа на тржишту;
- комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима;
- примењује правила пословне комуникације;
- поштује етичке принципе у пословању;
- израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама;
- прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа;
- учествује у промоцији и продаји производа;
- презентује рад свог тима.

Садржаји програма

1. ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Однос цене и квалитета производа/услуге. Декларација производа. Уговорна обавеза за услугу. Остваривање права потрошача.

2. СВЕТ РАДА

Свет занимања некад, сад и у будућности. Професионална оријентација. Професионални развој. Форма и функција CV имотивационог писма. Концепт целоживотног учења.

3. ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

Покретање иницијативе. Менаџмент и лидерство

4. УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Појам предузећа (привредног субјекта). Производ и/или услуга. Појам тржишта. Људски и материјални ресурси. Пословна комуникација. Основни етички принципи у пословању. Процес производње и процес пружања услуга. Цена производа или услуге. Облици промовисања производа. Продаја производа или услуге.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Сврха слободне наставне активности *Предузетништво* је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Предузетништво*.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Наставник је модератор активности. За увођење ученика у тему он припрема што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, односно мотивисања ученика за рад на њима. Избору мотивационог материјала треба посветити велику пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања, специфичност теме и предзнања. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексивни исходи за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехранбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћаја новчаних средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању гаранције за различите врсте производа.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. Припремљене појединачне презентације објединити и објавити на сајту школе. Уколико постоји могућност, ученицима омогућити комуникацију са представницима средњих школа, као и појединцима који се баве тим занимањима а то може бити неко од родитеља.

У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединача, група и организација из локалне заједнице. Овај садржај добро кореспондира са програмом *Грађанског васпитања* за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже

од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученици се дели на две групе. Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/уslugом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Са циљем прикупљања новчаних средстава за почетак рада предузећа, ученици могу да организују културни или спортски догађај, продајну изложбу, аукцију, сајам. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева.

Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе

заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

Корелација са другим предметима

Математика, Информатика, Техника и технологија, српски језик, енглески језик, руски језик

Помоћна литература

„Предузетништво“ Жељка Ковачев Клетт 2015

Опште међупредметне компетенције

Комуникација

Рад са подацима и

информацијама

Дигитална компетенција

Решавање проблема

Сарадња

Одговорно учешће у Демократском друштву

Одговоран однос према здрављу

Одговоран однос према околини

Естетичка компетенција

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

Активности ученика

-Ученици прате инструкције наставника, врше потребна истраживања, дају идеје за реализацију, ученици прикупе информације из окружења, развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине, реализују радионице појединачно и тимски, примењују математичка и информатичка знања и усвајају нова

Активности наставника

-Осмишљава активности, прати ток реализације, мотивише ученике, подстиче радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Повезује ученике са управом школе и локалном самоуправом ради реализације радионица.

-Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење, колико су креативни

Оцењивање

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

ПРЕДМЕТ: ДИГИТАЛНИ СВЕТ

4. РАЗРЕД

Разред: четврти

Годишњи фонд: 36 часова

Недељни фонд: 1 час

Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.

Наствна тема/област	Препоручена дистрибуција часова
----------------------------	--

Дигитално друштво	17
Безбедно коришћење дигиталних уређаја	6
Алгоритамски начин размишљања	13

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <p>промени величину и боју текста, подебља га, искоси и подвуче у програму за обраду текста;</p> <p>исече, копира и налепи исечени/копирани текст на одговарајуће место у програму за обраду текста;</p> <p>уметне слику у текст, дода јој оквир и позиционира је на жељени начин у односу на текст у програму за обраду текста;</p> <p>активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на интернету;</p> <p>– активно учествује у наставном пројекту којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета;</p> <p>– сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка;</p> <p>– вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности из свог задужења;</p> <p>– утврди шта је</p>	<p>ДИГИТАЛНО ДРУШТВО</p>	<p>Селектовање и основно форматирање текста (величина и боја слова, подебљавање, искошавање и подвлачење текста).</p> <p>Селектовање, копирање/исецање и лепљење текста.</p> <p>Уметање слике у текст, додавање оквира, позиционирање слике у односу на текст.</p> <p>Креирање и уређивање текстова за познату публику.</p> <p>Пројектни задатак који подразумева:</p>

<p>результат извршавања датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму који садржи понављање и гранање;</p>		
<p>промени величину и боју текста, подебља га, искоси и подвуче у програму за обраду текста; – исече, копира и налепи исечени/копирани текст на одговарајуће место у програму за обраду текста; – уметне слику у текст, дода јој оквир и позиционира је на жељени начин у односу на текст у програму за обраду текста; – активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на интернету; – активно учествује у наставном пројекту којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности из свог задужења; – утврди шта је</p>	<p>БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА</p>	<p>Припрема и организација школског догађаја за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.</p>

<p>результат извршавања датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму који садржи понављање и гранање;</p>		
<p>креира програм у визуелном програмском језику на основу датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – примени блокове аритметичких оператора при креирању програма у визуелном програмском језику; – предвиди садржај променљиве на основу интеракције корисника са програмом (нпр. блок <i>Питај и чекај</i> и блок <i>Одговор</i>) у датом једноставном програму; – креира програм у коме остварује интеракцију са корисником, користећи променљиве, уз помоћ наставника.</p>	<p>АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА</p>	<p>Променљиве. Израда програма који садрже гранање, понављање и променљиве.</p>

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика четвртог разреда основне школе. Програм наставе и учења за четврти разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања,

вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник треба да реализује наставу у кабинету за информатику и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења.

Препорука је да два ученика користе један рачунар како би се развило вршњачко учење, делила одговорност и развијао тимски рад. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика.

Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их, у кабинету за информатику, повезати са ученицима који су дигитално спретни и радити на поспешивању вршњачког учења. Обавезивање ученика да користе наставне материјала за које им је

потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе.

Дигитално друштво

Наставник нове технике формирања текста представља ученицима кроз одговарајући контекст, користећи примере из ученицима блиских (дигиталних) уџбеника. Подебљан текст: Наставник проналази лекције у уџбеницима које садрже подебљан текст. У контексту приказаног дела уџбеника иницира разговор о речима које су подебљане: Зашто су баш ове речи подебљане? Шта су аутори текста желели да постигну подебљавањем баш тих речи? Заједнички долазе до закључка да су у питању кључне речи које означавају главне појмове у датом тексту. Наставник демонстрира технику подебљавања текста, након чега даје налог ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи кратак текст о ученицима познатој теми. Сама тема не мора да буде везана за информатику, али би било пожељно да то буде. Нарочито је корисно да наставник припреми текст којим обнавља одређене делове програма наставе и учења (нпр. рад са текстом, чување датотека). Задатак за ученике је да подебљају кључне речи у тексту. На крају активности ученици треба да кажу које речи су подебљали и аргументују своју одлуку да баш те речи означе као важне. Завршна активност треба да створи услове за хеуристички разговор: У којим ситуација јесте оправдано и подебљавање и бојење истог текста? Ако не постоји оправдање за овакву радњу, какве последице су могуће?

Искошен текст: Наставник представља ученицима текст који садржи делове исписане у курзиву. Препушта ученицима да закључе када се користи овакав стил текста. Демонстрира технику искошавања текста. Налаже ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи дијалог ликова наводећи да текст који представља управни говор треба да буде наглашен искошеним текстом.

Подвучен текст: Ученици добијају налог да отворе документ у коме се налазе реченице у којима је потребно да одреде главне реченичне чланове (субјекат, предикат) користећи познату нотификацију – субјекат се подвлачи једном, а предикат са две црте. Наставник демонстрира технику подвлачења текста представљајући различите линије којима је могуће подвући текст.

Обојен текст: Наставник демонстрира како се тексту мења боја. Ученици добијају налог да отворе документ у коме је потребно идентификовати врсте речи бојећи их одређеном бојом (именице – црвеном, глаголи – зеленом, итд.). Уколико остане времена, наставник може да укључи захтеве којим проверава да ли су ученици овладали свим раније представљеним техникама форматирања текста.

Слика у тексту: Наставник разговара са ученицима о текстовима које срећу у уџбеницима, новинама, часописима. Заједно долазе до закључка да у приказаним примерима слике представљају значајан елемент којим се доприноси разумевању текста. Наставник демонстриран уметање раније припремљене слике у текстуални документ. Показује ученицима како се одређује положај слике у односу на текст (поравнато са текстом или са преламањем текста: квадратно, збијено, кроз, врх и дно, иза текста, испред текста). Ученици прожебљавају приказане технике у датотеци коју је наставник за њих припремио и чувају текст у који су уметнули одговарајуће слике.

Пројектни задатак од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација; способност решавања проблема; самостално учење; рад у групи, сарадњу; критички однос према властитом и туђем раду; доношење одлука; аргументовање; усвајање другачијих, нових начина рада; планирање; поштовање рокова и преузимање одговорности.

Циљ рада на пројектним задацима је да ученици у пару или мањој (хетерогеној) групи креирају дигитални текстуални документ у коме ће на технички и језички адекватан начин приказати податке о одређеној теми до којих су дошли на основу претраге на интернету. Пожељно је да избор тема пројектних задатака буде такав да рад на њима у што већој мери представља уједно и ситуацију за учење о некој теми из другог предмета.

При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. Најприменији је полуструктурирани тип пројекта у коме наставник укључује ученике, не само у давање предлога и избор тема, већ и у планирање и самостално остваривање, а за поједине ученике и вођство у одређеним деловима пројекта. Он и даље, у великој мери, дефинише методологију рада, али се очекује да више укључи

ученике у проналажење материјала тако што ће се са њима договарати о томе које материјале би ко, где и како могао да пронађе и обезбеди. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе ученика на млађем школском узрасту.

Наставник осмишљава бар пет различитих тема пројектних задатака које су повезане са градивом које ученици уче, а које су погодне за додатно истраживање и продубљивање знања (нпр. Биљке/животиње мога краја; Историјски догађај у мом крају; Знаменита личност мога краја; Одговорно коришћење воде у мом домаћинству; Одговорно одлагање отпада у мом домаћинству). Такође, наставник подстиче ученике да самостално предложи теме које би волели да истраже и представе. Сваки од пројектних задатака подразумева: претраживање интернета, израду или прилагођавање одговарајућих слика и креирање текстуалног документа који садржи те слике.

Наставник представља теме пројектних задатака ученицима и подстиче их да одаберу онај која их највише интересује. Најављује им да ће радити у паровима или мањим (хетерогеним) групама на обради теме коју су одабрали. Заједно са ученицима наставник креира критеријуме за процену квалитета финалног продукта који са једнаком пажњом третирају његов технички и садржински аспект (није важно само како текст унет и форматиран, већ и шта је заиста тим текстом речено). Изузетно је важно да критеријуми буду доступни ученицима током читавог трајања израде пројектног задатка. Такође, наставник наглашава да је пожељно да ученици самостално креирају одговарајуће слике и уметну их у текстуални документ и да таква слика више вреди од оне која је преузета са интернета. Као последњу инструкцију, наставник налаже ученицима да замисле публику којој је документ који стварају намењен и да прилагоде његов садржај циљној групи.

С обзиром на узраст ученика, наставник је и даље главни организатор активности који креира прилике у којима ће се самосталност ученика испољавати. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној

телевизији, представљање за родитеље...), али у овом случају циљна група су ученици млађих разреда школе.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Ученици настављају пројектни приступ настави и учењу припремајући и организујући школски догађај за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.

Радећи у мањим (хетерогеним) групама, ученици креирају текстуалне документе који садрже слике примењујући научене технике рада са текстом и сликама. Почетак рада представља презентовање пројектне идеје – шта ће садржати документ који припремају и на који начин ће он допринети безбедности деце на интернету. По потреби, наставник благо усмерава ученике и пружа тражену помоћ.

По завршетку рада на изради докумената, ученици у сарадњи са наставником организују сусрет са млађим ђацима на коме им представљају резултате свог рада.

Наставник обезбеђује да се материјали које су ученици креирали и представили нађу на школском веб-сајту. Постављени материјали треба да буду слободни за преузимање и коришћење.

Алгоритамски начин размишљања

Наставник омогућава ученицима да у специфичним окружењима за блоковско програмирање (попут `code.org` или `retlja.org`) решавају једноставне проблеме чије решавање захтева понављање (програмске циклусе) и гранање. Представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање и поставља ученицима питање: „Ако бисмо сложили блокове на овакав начин, шта би се њиховим извршавањем добило?“. Ученици аргументују своје одговоре и дебатују о тачности изнетих одговора. Наставник представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање, али и грешку. Саопштава ученицима сврху програма. Поставља питање: „Да ли блокови сложени на овакав начин доводе до описаног решења? Да ли је могуће поправити програм?“. Ученици износе предлоге решења и по потреби дебатују о њима.

Без формалног увођења појма променљива и без инсистирања на дефиницијама, наставник представља ученицима једноставне програме који садрже променљиве.

На самом почетку то треба да буду линијски програми који садрже блок Питај и чекај и блок Одговор, такви да је, на основу интеракције са програмом ученицима лако да предвиде садржај променљиве Одговор (нпр. програм који поставља кориснику неколико питања; програм који кориснику поставља питање Како се зовеш?, а онда му враћа одговарајућу поруку у којој наводи унето име). Наставник треба да омогући ученицима да провере тачност свог предвиђања тако што ће им учинити садржај променљиве видљивим;

– Следећи корак треба да буде представљање програма који садрже променљиву и понављање (програмски циклус) (нпр. програм који од корисника тражи унос броја који ће одредити број понављања неке акције попут исцртавања кратке линије, квадрата и сл.);

– У наредном кораку наставник треба да представи програме који садрже гранање које зависи од интеракције са корисником (нпр. програм који захтева унос одговора на питање на основу кога ће вратити или поруку Твој одговор је тачан или поруку Твој одговор није тачан).

Наставник треба да помогне ученицима да креирају програме у којима се остварује интеракција са корисником коришћењем блокова Питај и чекај и Одговор. То практично значи да креирани програм треба да захтева од корисника да нпр. унесе неки број или реч и да на основу тог уноса изврши одговарајућу акцију (испише поруку, нацрта облик, репродукује звук). По могућности, ти програми треба да садрже понављање и/или гранање.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за

издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

– самопроцена: неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

– вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу);

– отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.

– Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

Међупредметно повезивање

Ликовна култура Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке

Српски језик-Правописна правила

Музичка култура ,Природа и друштво, Математика –коришћење дигиталних уџбеника у оквиру којих решавају задатке.

Уџбеници

Дигитални свет 4, Едука, Београд 2023.

Активности наставника

Реализује наставу;

Помаже ученицима;

Организује наставу у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика;

Обезбеђује могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе ученицима који немају дигиталне уређаје код куће;

Представља нове технике форматирања текста кроз одговарајући контекст, користећи примере из ученицима блиских (дигиталних) уџбеника;

Даје упутства;

Демонстрира;

Разговара са ученицима;

Укључује ученике у рад;

Наводи ученике да сами дођу до закључка;

Осмишљава;

Предствља теме пројектних задатака;

Креира критеријуме за процену квалитета финалног продукта;

Креира прилике у којима ће се самосталност ученика испољавати;

Пружа подршку;

Обезбеђује материјал.

Активности ученика

Слушају и прате излагање наставника преко пројектора;

Прате и раде самостално на ученичком рачунару;

Решавају задатке;

Помажу другима у раду;

Процењују и самопроцењују свој и рад других;

Раде у групама и пару;

Одговарају на питања;

Самостално проналазе информације;

Решавају проблема;

Самостално уче;

Раде у групи, сарађују;

Имају критички однос према властитом и туђем раду;

Доносе одлуке;

Аргументују;

Усвајају другачији, нови начина рада;

Планирају;

Поштују рокове и преузимају одговорности.

Креирају текстуалне документе који садрже слике примењујући научене технике рада са текстом и сликама;

Представљају резултате свог рада.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

- самопроцена: неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;
- вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу);
- отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.
- Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

План евалуације Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање				
ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ	КРИТЕРИЈУМ И ОЦЕЊИВАЊА <i>(Правилник о оцењивању ученика</i>	Поступак праћења и оцењивања	Инструменти за праћење напредовања	Време

<p>А) Степен оствареност и циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода</p>	<p><u>Довољан 2</u> Уз већу помоћ покушава - знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; - у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима - понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; - да користи дигиталне уређаје, алате и материјале</p>	<p>– самопроцена : неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;</p>	<p>Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима)</p>	<p>Белешке са часова током године</p> <p>Пресек стања након завршене области</p>
<p>Б) Ангажовање ученика у настави</p>	<p>повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима - понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; - да користи дигиталне уређаје, алате и материјале</p>	<p>– вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процессамопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације.</p>	<p>Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима)</p>	<p>Пресек стања по тромесечјима</p>
<p>В) Самосталност у раду</p>	<p><u>Добар 3</u> Уз мању помоћ: - у довољној мери показује способност у потребе информација у новим ситуацијама; - у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;</p>	<p>– отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од</p>	<p>*Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, Доприносе заједничком циљу...)</p> <p>-Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)</p>	<p>На крају школске године</p>

	<p>- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;</p> <p>- у довољној мери критички расуђује;</p> <p>- показује делимични степен активности и ангажовања;</p> <p>- користи дигиталне уређаје, алате и материјале</p> <p><u>Врло добар</u>⁴</p> <p>У већој мери самостално:</p> <p>- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;</p> <p>- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;</p> <p>- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;</p>	<p>начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, документације у којима су видне белешке о нивоу ангажованости, вежбању у адекватној опреми, постигнућима у моторичким вештинама и индивидуалном напретку сваког ученика</p> <p>-заједничко вредновање ученика и наставника</p> <p>*вођење евиденције о учешћу ученика на такмичењима</p>		
--	---	---	--	--

	<p>корити дигиталне уређаје, алате и материјале; <u>Одличан 5</u> Самостално: - у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; - лако логички повезује чињенице и појмове; - самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; - решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; корити дигиталне уређаје, алате и материјале</p>			
--	---	--	--	--

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ ЗА 5. РАЗРЕД

Циљ и задаци

Циљ физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Циљ Пилот пројекат „Свако дете има право да одраста здраво“ - Циљеви наставе и учења формулисани су тако да је тежиште померено са садржаја учења на сврху учења. Циљ Пилот пројекта је унапређивање стратешког система физичког и здравственог васпитања и спорта почев од основношколског узраста, па до врхунског спорта. Пилот пројекат треба да допринесе стварању јачег развојног система физичког и здравственог васпитања и спорта у Републици Србији, да обезбеди развијање и вредновање навика које доприносе квалитетном одрастању, као и развијање психофизичких способности и неговање здравих стилова живота, првенствено код ученика основних и средњих школа, као и развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља, потребе неговања и развоја физичких способности.

Пети разред

Годишњи фонд часова 72 часа, 36 часова (обавезне физичке активности ученика) и 72 часа за Пилот пројекат „Свако дете има право да одраста здраво“ (укупно 180 часова).

НАПОМЕНА: измене се односе у делу дистрибуције часова, а сам број часова, по темама, је дат у редовима испод.

ОБЛАСТ/ТЕМА		ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ		- примени једноставне простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - упореди резултате тестирања са вредностма за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак	Обавезни садржаји Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности
Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине	Атлетика	Комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и	Обавезни садржаји Техника истрајног трчања Истрајно трчање

		<p>свакодневном животу – доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама</p>	<p>припрема за крос Техника спринтерског трчања Техника високог и ниског старта Скок у вис (прекорачна техника) Бацање лоптице до (200 гр)</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Техника штафетног трчања Скок у даљ Бацање кугле 2 кг Бацање „вортекс – а“ Тробој</p>
	Спортска гимнастика	<p>- одржава стабилну динамичку равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела</p> <p>- користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри</p> <p>- процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици</p>	<p>Обавезни садржаји</p> <p>Вежбе на тлу, прескоци и скокови, вежбе у упору, вежбе у вису, ниска греда, гимнастички полигон</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Вежбе на тлу (напредне варијанте), висока греда, трамболина, прескок, коњ са хватаљкама, вежбе у упору, вежбе у вису (сложенији састав)</p>
	Основе тимских и спортских игара	<p>- користи елементе технике у игри</p> <p>- примењује основна правила рукомета у игри</p> <p>- учествује на унутраодељењским такмичењима</p>	<p>Обавезни садржај рукомет/минирукомет</p> <p>Основни елементи технике и правила:</p> <p>Вођење лопте, хватање и додавање лопте, шутирање на гол, финтирање, принципи индивидуалне одбране,</p>

			<p>спортски полигон</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Напредни елементи технике, тактике и правила игре:</p> <p>Хватање котрљајућих лопти, дриблинг, шутирање на гол, финтирање, основни принципи колективне одбране</p>
	Плес и ритмика	<ul style="list-style-type: none"> - изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу - игра народно коло - изведе кретања у различитом ритму - изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура 	<p>Обавезни садржаји</p> <p>Покрети уз ритам и уз музичку пратњу, ритмичке вежбе без реквизита, скокови кроз вијачу, народно коло „Моравац“, народно коло из краја у којем се школа налази, основни кораци друштвених плесова.</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Вежбе са обручем, вежбе са лоптом и сложенији скокови кроз вијачу.</p>
	Пливање	<ul style="list-style-type: none"> - контролише и одржава тело у води - преплива 25 м слободном техником - скочи у воду на ноге - поштује правила понашања у и око водене средине 	<p>Обавезни садржаји</p> <p>Предвежбе у обучавању пливања Игре у води Самопомоћ у води</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Плива једном техником Роњење у дужину</p>
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (реализује се	Физичко вежбање и спорт	<ul style="list-style-type: none"> - објасни својим речима сврху и значај вежбања - користи основну 	<p>Циљ и сврха вежбања у физичком и здравственом васпитању</p>

<p>кроз све наставне области и теме уз практичан рад)</p>		<p>терминологију вежбања</p> <ul style="list-style-type: none"> - поштује правила понашања у и на просторима за вежбање у школи и ван ње, као и на спортским манифестацијама - примени мере безбедности током вежбања - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у простору за вежбање - примени и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин - користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичко и спортско-рекреативних активности - прихвата сопствену победу и пораз у 	<p>Основна правила Рукомета/минирукомета и Малог фудбала</p> <p>Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе)</p> <p>Чување и одржавање материјалних добара која се користе у физичком и здравственом васпитању</p> <p>Уредно постављање и склањање справа и реквизита неопходних за вежбање</p> <p>Упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком васпитању и спорту "Ферплеј" (навијање, победа, пораз решавање конфликтних ситуација)</p> <p>Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта</p> <p>Значај развоја физичких способности за сналажење у ванредним ситуацијама (земљотрес, поплава, пожар...)</p> <p>Физичко вежбање и естетика (правилно обликовање тела)</p> <p>Планирање дневних активности</p>
---	--	---	---

		<p>складу са ферплејом</p> <ul style="list-style-type: none"> - примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама - препозна лепоту кретања и покрета у физичком вежбању и спорту - направи план дневних активности 	
	Здравствено васпитање	<ul style="list-style-type: none"> - наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље - разликује здраве и нездраве начине исхране - направи недељни јеловник уравнотежене исхране уз помоћ наставника. - примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања - препозна врсту повреде - правилно реагује у случају повреде - чува животну средину током вежбања 	<p>Физичка активност, вежбање и здравље</p> <p>Основни принципи вежбања и врсте физичке активности</p> <p>Одржавање личне опреме за вежбање и поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања</p> <p>Лична и колективна хигијена пре и после вежбања</p> <p>Утицај правилне исхране на здравље и развој људи</p> <p>Исхрана пре и после вежбања</p> <p>Прва помоћ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - значај прве помоћи, - врсте повреда. <p>Вежбање и играње на чистом ваздуху - чување околине приликом вежбања</p>

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Биологија, географија, музичка култура, ликовна култура, информатика, математика и српски језик.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.

Главна промена у савременој концепцији и пракси образовања и васпитања, па тако и у програму предмета физичко и здравствено васпитање, је померање тежишта са наставних садржаја на јасно дефинисане исходе, односно са наставних садржаја на процес учења и његове резултате.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли у предмету физичко и здравствено васпитање, и учешћем у обавезним физичким активностима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три предметне области:

- физичке способности,
- моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и
- физичка и здравствена култура.

Они омогућавају да се циљ овог предмета достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа.

Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу **физичког и здравственог васпитања (у трајању од 2 школска часа недељно)** и **обавезне физичке активности сваког ученика (у трајању од 1 школски час недељно и 2 часа недељно кроз Пилот пројекат „Свако дете има право да одраста здраво“)**. Програм петог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из првог циклуса основног образовања и васпитања.

Настава физичког и здравственог васпитања усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика, на олакшане или проширене садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада.

Где је неопходно, програмске садржаје потребно је реализовати према полу.

Обавезни организациони облици рада

А. часови физичког и здравственог васпитања;

А1. обавезне физичке активности ученика;

Б. слободне активности - секције,

В. недеља школског спорта,

Г. активности у природи (кросеви, зимовање, летовање - камповање...),

Д. школска и ваншколска такмичења

Ђ. корективно-педагошки рад.

ОБАВЕЗНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

И. Физичке способности 180 часова

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. Део главне фазе часа може се користити за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облике рада наставник бира у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;

- подстицање ученика на самостално вежбање;

- учвршћивање правилног држања тела.

Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника.

Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања, (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016).

III. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине 180 часова

Усвајање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, плеса, ритмичке гимнастике, пливања, примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода и биће реализоване кроз следеће наставне теме и са следећим бројем часова:

Атлетика 15 часа;

Гимнастика 13 часова;

Основе тимских и спортских игара: Рукомет - минирукомет 30 часова;
Ритмика и плес 8 часова;

Тестирање и мерење 6 часова.

Усвојена знања, умења и навике треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, рекреацији и специфичним животним ситуацијама.

СТИЦАЊЕ ЗНАЊА, УМЕЊА И НАВИКА ЈЕ КОНТИНУИРАНИ ПРОЦЕС ИНДИВИДУАЛНОГ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА У СКЛАДУ СА ЊЕГОВИМ ПСИХО-ФИЗИЧКИМ СПОСОБНОСТИМА.

Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе.

Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду.

Усавршавање неких моторичких задатака је континуиран процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).

У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за поједине спортове.

IIII. Физичка и здравствена култура 180 часова

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу.

Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у физичком и здравственом васпитању и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика.

Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.

A1. Обавезне физичке активности ученика 36 часова

Физичке активности ученика доприносе остваривању постављеног циља и исхода физичког и здравственог васпитања. Ове активности организују се у оквиру редовног распореда или према посебном распореду у складу са просторним могућностима школе и потребама ученика у трајању од 1 часа недељно.

План рада ових активности је саставни је део планирања у физичком и здравственом васпитању.

Школа се може одредити за један од понуђених начина организације ових активности на предлог Стручног већа. Начин организације ових активности је саставни део Школског програма и Годишњег плана рада школе.

Начини организације рада обавезних физичких активности ученика:

- реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. Ради ефикаснијег рада и обухваћености свих ученика дозвољено је спајање два одељења истог разреда. Два наставника раде истовремено са два одељења.

Стручно веће може предложити неки други начин организације ових активности, посебно уколико се школа определи да ове активности реализује изван школе (пливање, скијање, клизање, оријентиринг итд.).

Програмски садржаји обавезних физичких активности

Обавезни програмски садржаји ових активности су:

- Кондиционо вежбање ученика у трајању од најмање 20 минута;

- Мали фудбал (19 часова):

1. Вођење и контрола лопте,

2. Примање лопте и додавање лопте различитим деловима стопала,

3. Шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање),

4. Одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање),

5. Вежбе са два и три играча,

6. Игра са применом основних правила за мали фудбал.

Препоручени програмски садржаји ових активности:

- Обучавање и усавршавање елемената предвиђених препорученим наставним садржајима:

1. Атлетике 3 часа;

2. Гимнастике 2 часа;

3. Пlesa и ритмике 2 часа;

4. Других активности предвиђених програмом школских такмичења.

- Мали фудбал:

1. колективна игра у одбрани и нападу,
 2. техника игре голмана,
 3. игра уз примену правила
- Пливање;
 - Скијање;
 - Клизање;
 - Бадминтон;
 - Стони тенис 10 часова;
 - Оријентиринг;
 - Друге активности по избору Стручног већа школе.

Програмски садржаји Пилот пројекта „Свако дете има право да одраста здраво“

- Мали фудбал (17 часова);
- Атлетика (15 часова);
- Рукомет (6 часова);
- Плес и ритмика (4 часа);
- Пливање (10 часова);
- Полигони (11 часова);
- Стони тенис (5 часова) и
- Разно 4 (часа).

ВАНЧАСОВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Стручно веће и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности - секције

Формирају се према интересовању ученика. Наставник сачињава посебан програм узимајући у обзир материјалне и просторне услове рада, узрастне карактеристике и способности ученика. Уколико је неопходно, секције се могу формирати према полу ученика. Ученик се у сваком тренутку може се укључити у рад секције.

В. Недеља школског спорта

Реализоваће се у октобру и априлу у виду такмичења у одбојци, малом фудбалу, кошарци и стоном тенису. По потреби и на предлог других Стручних већа биће реализоване и друге манифестације.

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, развоја свести о важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке деликвенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта.

Недеља школског спорта обухвата:

- такмичења у спортским дисциплинама прилагођеним узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице, слет...);

- Ђачке трибине и радионице (о здрављу, историји физичке културе, спорту, рекреацији, "ферплеју", последицама насиља у спорту, технолошка достигнућа у вежбању и спорту и др.).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Стручно веће физичког и здравственог васпитања у сарадњи са другим стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици који су ослобођени од практичног дела наставе физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организацију ових активности.

Г. Активности у природи (кросеви, зимовање, летовање)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа организује активности у природи:

- пролећни крос (дужину стазе одређује стручно веће);
- зимовање - организује се за време зимског распуста (обука скијања, клизања, краћи излети са пешачењем или на санкама, и др.);
- летовање - организује се за време летњег распуста у трајању од најмање седам дана (логоровање, камповање итд.).

Д. Школска и ваншколска такмичења

Школа организује и спроводи обавезна унутаршколска спортска такмичења, као интегрални део процеса физичког васпитања према плану Стручног већа и то у:

- спортској гимнастици (у зимском периоду);
- атлетици (у пролећном периоду),
- најмање једној спортској игри (у току године).

Школа може планирати такмичења из других спортских грана или игара уколико за то постоје услови и интересовање ученика (плес, оријентиринг, бадминтон, између две или четири ватре, полигони итд.).

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са наставним планом и програмом.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају:

- потешкоће у савладавању градива;
- смањене физичке способности;
- лоше држање тела;
- здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја, које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

- уочавање постуралних поремећаја код ученика;
- саветовање ученика и родитеља;
- организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;

- организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења.

Ослобађање ученика од наставе физичког и здравственог васпитања

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и у корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

- суде, воде статистику, региструју резултат или прате ниво активности ученика на часу или школском такмичењу,
- направе едукативни постер или електронску презентацију, припреме репортажу са спортског догађаја,
- прате и евидентирају активност ученика на часу уз помоћ наставника и на други начин помажу у организацији, часовних, ванчасовних и ваншколских активности.

Исходи за ученике ослобођене од практичног дела наставе

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

- Наведе основна правила, гимнастике, атлетике, спортске игре, пливања;
- Дефинише основна здравствено-хигијенска правила вежбања;
- Презентује и анализира информације о физичком вежбању, спорту, здрављу, историји спорта, актуелним спортским подацима итд.);
- Учествује у организацији Недеље школског спорта и школских такмичења.

Планирање васпитно-образовног рада

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (до 4 часа);
- практична настава (176 – 180 часова).

Теоријска настава

Посебни теоријски часови могу се организовати само у оним ситуацијама када не постоје услови за реализацију наставе у просторима за вежбање или алтернативним објектима, и као први час у полугодишту. На тим часовима детаљније се обрађују садржаји предвиђени темама Физичко вежбање и спорт и Здравствено васпитање уз могући практичан рад у складу са условима.

Максималан број часова без практичног рада не би требало да буде већи од четири (4) у току школске године.

При планирању теоријских садржаја неопходно је узети у обзир: садржај програма, претходна искуства ученика, садржаје других предмета (корелацију - међупредметне компетенције).

Практична настава

Број часова по темама планира се на основу, процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови.

Оквирни број часова по темама у односу на школски програм је следећи :

1. Атлетика 33 часа;
2. Гимнастика 15 часова;
3. Основе тимских и спортских игара: Рукомет - минирукомет 36 часова;
4. Ритмика и плес 14 часа;
5. Тестирање и мерење 6 часова,
6. Пливање (10 часова),
7. Стони тенис 15 (часова),
8. Полигони (11 часова),
9. Мали фудбал (36 часова),
10. Разно (4 часа).

Наставна тема Пливање, реализује се у школама у којима за то постоје услови, у оквиру редовне наставе или обавезних физичких активности ученика. **Напомена: настава ће бити реализована на затвореном базену у Лесковцу.**

Школе које се одределе за реализацију програмских садржаја пливања на објектима изван школе.

Уколико не постоји могућност реализације наставе пливања у овом разреду, број часова намењен овој наставној теми распоређује се другим наставним темама предвиђених програмом.

б.

Програм физичког и здравственог васпитања остварује се реализацијом обавезних и препоручених садржаја.

Обавезни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове.

Препоручени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима), који су савладали обавезне садржаје, узимајући у обзир ниво достигнутог исхода, потребе ученика и услове за рад.

Физичке способности (180 часова)

При планирању кондиционог вежбања у главној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање (обраду и утврђивање) конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући и интервални метод, кружни тренинг, и др.), пилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама

ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада. Акцент се ставља на оне моторичке активности којима се најуспешније супротставља последицама хипокинезије.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге

- без и са реквизитима,
- на справама и уз помоћ справа.

2. Развој покретљивости

- без и са реквизитима,
- уз коришћење справа,
- у помоћ сувежбача.

3. Развој аеробне издржљивости

- истрајно и интервално трчање,
- вежбање уз музику - аеробик,
- тимске и спортске игре,
- други модели вежбања.

4. Развој координације

- извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима (кретање екстремитетима у две равни).

5. Развој брзине и експлозивне снаге

- једноставне и сложене структуре кретања изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.),

- штафетне игре,

- извођење вежби различитом максималном брзином (бацања, скокови, акробатика, шутирања, ударци кроз атлетику, гимнастику, тимске и спортске игре).

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

1. Атлетика 33 часа

Садржаји атлетике се реализују у јесењем и пролећном периоду.

Обавезни садржаји

Истрајно трчање: вежбе технике; континуирано и интервално трчање;

Спринтерско трчање: вежбе технике трчања, (ниски скип, високи скип, забацивање потколенице, гребајући корак, итд), ниски старт и фазе трчања;

Скок увис прекорачном техником; техника скока увис кроз фазе (залет, отскок, прелазак летвице и доскок). Обучавање технике врши се у целини а по потреби рашчлањивањем на фазе.

Бацање лоптице у даљ: обучавање кроз фазе (залет и избачај) и усвајање вежбе у целини. Корелација са вежбама из рукомета (доножни корак, замах и техника избачаја дугим замахом).

Препоручени садржаји:

Ови садржаји се примењују у раду са ученицима који су савладали обавезне садржаје применом одговарајуће методике рада.

- Техника штафетног трчања (штафетне игре, начини измене палице и др.);
- Скок удаљ основни елементи згрчне технике - реализовати кроз фазе;

- Бацања кугле 2 кг - из места и бочна техника;
- Бацање "вортекс-а" у даљ;
- Тробој - кроз одељенско такмичење применити три дисциплине које су ученици савладали (трчање, бацања и скокови).

2. Спортска гимнастика 15 часова

Садржаји се реализују у зимском периоду.

Обавезни садржаји

Ученике је неопходно поделити по полу и према способностима. Поставити више радних места. На сваком часу увести нови задатак уз понављање претходних. Док једна група обрађује нови садржај, остале групе понављају обрађене садржаје. Промена радних места врши се након одређеног броја понављања. Нпр. група које није прошла неки задатак на часу исти ће реализовати на следећем часу. Ученику који не може да изведе задату вежбу даје се олакшани задатак. Након неколико обрађених наставних јединица ове наставне теме, планом предвидети садржаје других наставних тема (спортска или тимска игра и др.) у циљу интензификације наставе. Гимнастички полигон осмислити према степену усвојености обрађених садржаја и претходних знања.

- Вежбе на тлу: колут напред, колут назад, став о плећима - "свећа", мост из лежања на леђима; вага претклоном и заножењем; став на шакама уз помоћ; прамет упором странце "звезда".

- Прескок: разношка (до 110 цм);

- Вежбе у упору

паралелни разбој - наскок у упор, издржај, њих у упору, предњихом сед разножно пред рукама, приножити једном до седа ван, саскок;

- Вежбе у вису (доскочно вратило, кругови - њих и саскок у зањиху; љуљање и саскоци);

- Пењања (шипка, канап, морнарске лестве - до 4 м висине);

- Ниска греда:

боком поред греде;

суножним одскоком наскок на греду суножно (једна нога мало испред друге);

различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са заножењем, са одножењем, са високим предножењем;

скок суножним одскоком, суножни доскок на место одскока;

вага претклоном и заножењем; саскок згрчено.

- гимнастички полигон састављен од обрађених програмских садржаја.

Препоручени садржаји

Могу се реализовати кроз часове на којима се реализују обавезни садржаји, диференцирани облик рада са напредним ученицима који нпр. прескачу козлић по дужини уместо по ширини, раде летећи колут након колута напред. Овакве моделе могуће је применити на све садржаје спортске гимнастике.

- Вежбе на тлу: колут напред и назад - варијанте (нпр: из става раскорачног колут напред до става раскорачног, из става раскорачног колут назад до става раскорачног); Колут летећи; Мост заклоном;

- Висока греда:

наскок у упор предњи, упор одножно десном (левом) окретом за 90 степени удесно и прехватом бочно (палчеви су окренути један према другом), упор клечећи на десној са заножењем леве (мала вага);

- основна кретања из претходних разреда на ниској греди извести на средњој или високој греди;
- Трамболина или одскачна даска: скокови - предњи пружени и згрчени;
- Прескок "разношка" - козлић постављен по дужини (110 цм);
- Коњ са хваталкама - упори и издржаји;
- Вежбе у упору
- паралелни разбој - наскок у упор, њих и предњихом сед разножно пред рукама, саседом сножити, њих и предњихом саскок предношка;
- Коњ са хваталкама - упори и издржаји;
- Вежбе у вису:
- дохватно вратило - вис завесом о потколелу, наупор јашући и саскок одношка.

3. Основе тимских и спортских игара 36 часова

Садржаји рукомета реализују се на часовима физичког и здравственог васпитања, а малог фудбала на обавезним физичким активностима ученика.

3.1. Рукомет - минирукомет

Обавезни садржаји

- Обучавање елемената технике и тактике са лоптом:
- држање лопте: једном и обема рукама, плитки и дубоки хват;
- вођење лопте: у месту са променом висине вођења, променом руке, променом положаја; вођење лопте бочним и дубинским кретањем; праволинијски, са променом брзине и руке којом се води; променом правца кретања; вођење у кретању са заустављањем у два корака; дриблинг над пасивним и активним противником (игра "1 на 1");
- додавање лопте: једном руком "кратким замахом" (смер напред, укосом, у страну); "дугим замахом" уз примену неког од залета (бочни-доножни, бочни-заножни);
- хватање лопте: у висини груди и главе; хватање непрецизно бачених лопти (бочних, изнад висине главе, у висини колена); хватање котрљајућих лопти; хватање и додавање лопте у кретању;
- шутирање: чеони шут и скок шут у даљ и вис;
- финтирање: (једнострука финта у јачу страну).
- Обучавање индивидуалних елемената технике и тактике без лопте:
- у фази напада - позиционирање играча, утрчавање у празне просторе, промена смера кретања, откривање за пријем лопте;
- у фази одбране - одбрамбени став и кретање у ставу; заустављање нападача, одузимање лопте од противничког нападача, пресецање путање лопте код додавања, блок;
- елементи технике голмана - (основни став, кретање на голу, одбрана високих и ниских лопти, одбрана шутева са позиције крила, одбрана седмерца).
- Обучавање групних и колективних елемената тактике игре:
- Игра уз индивидуалну одбрану "човек на човека" (пресинг); позиционирање играча у нападу и одбрани 6:0; игра на два гола (3 на 3, 4 на 4); игра уз примену основних правила уважавајући усвојени ниво претходно обучаваних елемената.
- Препоручени садржаји
- Обучавање елемената технике и тактике играча са лоптом:
- вођење лопте: вежбе вођења са радом ногу (кроз ноге, поред и испред тела);
- вођење две лопте;

додавање лопте: додавање "дугим замахом" - чеони залет; додавање лопте изведеним начинима; додавања са изменом места

хватање лопте: хватање једном руком

шутирање: бочни шут са отклоном, шутирање пивотмена, шут са крилне позиције

финтирање: једнострука финта у "слабију страну".

- Обучавање групних и колективних елемената тактике игре:

извођење слободног ударца;

укрштања играча у фази напада, игра 5:1 и 5+1

4. Плес и ритмика 14 часа

Обавезни садржаји

Планирати вежбе које је неопходно поновити из програма млађих разреда (докорак, галоп, дечији поскоци, полкин корак...). Дати могућност ученику или групи ученика да изабере музику и осмисли ритмичку вежбу на основу усвојених елемената. Са вијачом применити "скокове кроз вијачу", прескакање вијаче галопом и суножним поскоцима. Обрадити прве две варијанте народног кола "Моравац"

Препоручени садржаји

Вежбе са вијачом усложити наизменичним прескоцима на левој и десној ноzi и у кретању. Планирати вежбе са обручем у које садрже окретња око разних делова тела, котрљања по тлу и провлачења. Вежбе са лоптом превасходно треба да обухвате манипулацију са њом, бацања. Основне варијанте народног кола из краја у коме се школа налази;

5. Пливање 10 часова

Наставна тема Пливање, реализује се у школама у којима за то постоје услови, у оквиру редовне наставе или обавезних физичких активности ученика.

Школе које се одределе за реализацију програмских садржаја пливања на објектима изван школе, ове часове организују у оквиру обавезних физичких активности ученика.

Уколико не постоји могућност реализације наставе пливања у овом разреду, број часова намењен овој наставној теми распоређује се другим наставним темама предвиђених програмом.

Приликом реализације садржаја Пливања формирати групе пливача и непливача

Обавезни садржаји

Вежбе дусања, рад ногу, пловак, одржавање у месту, завеслаји (краул и леђни краул), скок на ноге и изрон, самопомоћ у води (окретањем на леђа).

Препоручени садржаји

Пливање техником краула или леђног краула;

Рођење по дужини.

6. Тестирање и мерење 6 часова

Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године, из простора кардиореспираторне издржљивости (процена аеробног капацитета), телесног састава (посебно телесне масноће), мишићне снаге, издржљивости у мишићној снази, гipкости и агилности. Модел континуираног праћења физичког развоја и моторичких способности у настави физичког и

здравственог васпитања, батерија тестова, критеријумске референтне вредности и начин њиховог тумачења, организација и протокол тестирања као педагошке импликације детаљно су објашњени у наведеном приручнику.

Тестирање ученика могуће је спровести на часовима обавезних физичких активности.

Оквирни број часова по темама обавезних физичких активности

1. Основе тимских и спортских игара:

Мали фудбал (19 часова);

2. Друге активности предвиђене програмом стручног већа .

- Атлетика (3 часа);
- Гимнастика (2 часа);
- Пlesa и ритмике (2 часа);
- Стони тенис (10 часова);

Дидактичко-методички елементи

Основне карактеристике часова:

- јасноћа наставног садржаја;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби оптималне образовне вредности;
- функционална повезаност свих делова часа - унутар једног и више узастопних часова једне наставне теме.

Уколико на часу истовремено вежбају два одељења, настава се спроводи одвојено за ученике и ученице.

Приликом избора облика рада неопходно је узети у обзир просторне услове рада, број ученика на часу, број справа и реквизита и динамику обучавања и увежбавања наставног задатка.

Избор дидактичких облика рада треба да буде функцији рационалне организације и интензификације часа, као и достизања постављених исхода.

Праћење и оцењивање

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. Исходи помажу наставницима у праћењу, прикупљању и бележењу постигнућа ученика. Како ће у процесу вредновања искористити исходе наставник, сам осмишљава у односу на то који се начин праћења и процене њему чини најрационалнијим и најкориснијим. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу оцењивања пожељно је користити лични картон ученика (евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења личног картона ученика су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- вежбање у адекватној спортској опреми;
- редовно присуствовање на часовима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким активностима;
- учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др.
- Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања),
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике):

Атлетика:

Приказ технике спринтерског и истрајног трчања; приказ технике, скока увис прекорачна техника (маказе);

Спринтерско трчање 30-50 м на време, бацање лоптице до 200 гр у даљ. Истрајно трчање у трајању од 6 минута.

Трчање школског кроса.

Спортска гимнастика:

Вежбе на тлу: колут у напред, колут у назад, став о шакама уз помоћ, мост из лежања, став на плећима "свећа";

Прескок: разношка уз помоћ;

Вежбе у упору:

- паралелни разбој: наскок у упор са повишења (шведска клупа, сандук, столица...), предњихом сед разножно, приножити једном и саскок,

- ниско вратило: упор одскоком, издржај, саскок у почетни положај;

Вежбе у вису (вратило/кругови): њих и саскок предњихом.

Пењања: приказ технике пењања уз шипку и конопац.

Рукомет:

Контрола лопте у месту и кретању (вођење);

Вођење лопте праволинијски са променом правца кретања (левом и десном руком);

Хвата и додаје лопту у висини главе и рамена;

Шутира једном техником;

Мали фудбал:

Додавање унутрашњом страном стопала и примање лопте ђоном и унутрашњом страном стопала;

Вођење и шут на гол једном техником;

Додавање, примање лопте у и шут на гол у кретању.

Плес и ритмика:

Замаси, кружења, трчања, поскоци и скокови без реквизита. Поскоци и скокови кроз вијачу.

Народно "Моравац" коло уз музику (прва и друга варијанта).

Пливање:

Контролише и одржава тело у води.

Самопомоћ у води.

Индивидуални напредак моторичких способности сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуални напредак његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- ниво остварености исхода из области Физичка и здравствена култура;
- учешће у организацији ваннаставних активности.

Педагошка документација

- Дневник рада за физичко и здравствено васпитање;

- Планови рада физичког и здравственог васпитања и обавезних физичких активности ученика: план рада стручног већа, годишњи план (по темама са бројем часова), месечни оперативни план, план ванчасовних и ваншколских активности и праћење њихове реализације.

- Писане припреме: форму и изглед припреме сачињава сам наставник уважавајући: временску артикулацију остваривања, циљ часа, исходе који се реализују, конзистентну дидактичку структуру часова, запажања након часа;

- Радни картон: наставник води за сваког ученика. Радни картон садржи: податке о стању физичких способности са тестирања, оспособљености у вештинама напомене о специфичностима ученика и остале податке неопходне наставнику.

Педагошку документацију наставник сачињава у писаној, а по могућности и електронској форми.

Литература:

- Настава физичког васпитања од 5. до 8. разреда основне школе: приручник за студенте, наставнике и професоре / Драгољуб Вишњић. – 2.изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 2006 (Бачки Петровац : Култура).
- Атлетика – техника и методика, Ниш, 1997. др Милентије Бранковић, др Радослав Бубањ.
- Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет физичко васпитање, Београд 2010.;
- Спортска гимнастика други део – техника и методика, Београд, 1995. др. Ј. Петровић, др П. Буђа, др Ј. РАдојевић, др П. Седић, др Д. Петковић, мр М. Грбовић.

- Рукомет – техника и методика (друго допуњено издање), Ниш, 1998. др Момчило Пивач;
- Рукомет – тактика, друго допуњено издање, Ниш, 1999. др Момчило Пивач.
- Интернет.

СРПСКИ ЈЕЗИК- ДОПУНСКА И ДОДАТНА НАСТАВА

*врши се измена и допуна програма у делу који се односи на додатну и допунску наставу из Српског језика и књижевности

Допунска настава

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 9

Циљ допунске наставе из српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског стандардног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати.

Исходи допунске наставе из српског језика:

- Разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности;
- Чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела;
- Чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова;

- Одреди род књижевног дела и књижевну врсту;
- Разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности;
- Разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности;
- Чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела;
- Разликује променљиве речи од непроменљивих;
- Разликује основне функције и значење падежа;
- Говори јасно поштујући књижевнојезичку норму;
- Течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове.

Начин остваривања програма

Допунска настава се организује за ученике који из објективних разлога у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Допунски рад се организује услед недовољног знања одређених садржаја из граматике и правописа, књижевне анализе, облика усменог и писменог изражавања.

Допунски рад се организује током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Када савлада одређену тешкоћу или уклони недостатак, ученик престаје с допунским радом.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА-ДОПУНСКА НАСТАВА – Српски језик

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	4
2.	Књижевност	4
3.	Језичка култура	1
УКУПНО		9

НАПОМЕНА : Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

Додатна настава

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 18

Циљ додатне наставе из српског језика јесте да се ученицима пружи могућност да напредују и богате своја знања о матерњем језику, да упознају, доживе и тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Исходи:

- Одреди род књижевног дела и књижевну врсту;
- Разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности;
- Разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији;
- Анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава);
- Разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца;
- Разликује облике казивања;
- Увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике;
- Одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту;
- Процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шалјив, ведар, тужан и сл.);
- Развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела;
- Одреди тему и главне и споредне мотиве;
- Анализира узрочно-последично низање мотива;
- Илуструје особине ликова примерима из текста;
- Вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове;
- Илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима;
- Уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину;
- Наведите примере личне добити од читања;
- Напредује у стицању читалачких компетенција;
- Упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;
- Разликује променљиве речи од непроменљивих;
- Разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију;
- Разликује основне функције и значења падежа;
- Употребљава падежне облике у складу са нормом;

- Употребљава глаголске облике у складу са нормом;
- Разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима);
- Доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи, интерпункцијских знакова;
- Користи Правопис (школско издање) правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице;
- Користи различите облике казивања: дескрипцију (потрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог;
- Издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста);
- Саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и натеме из свакодневног живота и света маште;
- Проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту.

Начин остваривања програма

Додатна настава се организује за ученике изнад просечних слобности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). Додатна настава се може реализовати као индивидуализовани (примерен појединим ученицима) и групни (за групе ученика једног или више разреда који се посебно интересују за исте програмске садржаје додатног рада).

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА – ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	6
2.	Књижевност	6
3.	Језичка култура	6
УКУПНО		18

ДОПУНСКА НАСТАВА

Разред: шести

Годишњи фонд часова: 9

Циљ допунске наставе из српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског стандардног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати.

Исходи допунске наставе српског језика:

- чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова;
- одреди род књижевног дела и књижевну врсту;
- прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера;
- анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста;
- уочава хумор у књижевном делу;
- илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима;
- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавањеразличитих типова текстова, без сажимања и сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање;
- разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора;
- разликује врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму;
- доследно примењује правописну норму у писању имена васионских тела именичких придевских одричних заменица са предлогом;
- разуме основна значења књижевног и неуметничког текста;
- проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту;
- уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину;

Начин остваривања програма

Допунска настава се организује за ученике који из објективних разлога у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Допунски рад се организује услед недовољног знања одређених садржаја из граматике и правописа, књижевне анализе, облика усменог и писменог изражавања.

Допунски рад се организује током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Када савлада одређену тешкоћу или уклони недостатак, ученик престаје с допунским радом.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА-ДОПУНСКА НАСТАВА – Српски језик

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	3
2.	Књижевност	3
3.	Језичка култура	3
УКУПНО		9

НАПОМЕНА : Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

Додатна настава

Разред: шести

Годишњи фонд часова: 18

Циљ додатне наставе из српског језика јесте да се ученицима пружи могућност да напредују и богате своја знања о матерњем језику, да упознају, доживе и тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Исходи додатне наставе српског језика:

- разликује ауторску приповетку од романа;
- анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима);
- уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив, радња, време и место радње;
- разликује заплет и расплет као етапе драмске радње;
- разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца;
- разликује облике казивања;
- увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике;
- одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту;
- разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона;
- разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи;
- разликује и гради аугментативе и деминутивне;
- препозна делове речи у вези са њиховим грађењем;
- разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора;

- разликује врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевно језичку норму;
- одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик;
- препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом;
- разликује реченице по функцији - правилно изговара речи водећи рачуна о дужини;
- доследно примењује правописну норму у писању имена васионских тела, именичких придевских одричних заменица са предлогом;
- саставља обавештење, вест и кратак извештај;
- упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;

Начин остваривања програма

Додатна настава се организује за ученике изнад просечних слобности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). Додатна настава се може реализовати као индивидуализовани (примерен појединим ученицима) и групни (за групе ученика једног или више разреда који се посебно интересују за исте програмске садржаје додатног рада).

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА – ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	6
2.	Књижевност	6
3.	Језичка култура	6
УКУПНО		18

ДОПУНСКА НАСТАВА

Разред: седми

Годишњи фонд часова: 9

Циљ допунске наставе из српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског стандардног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати.

Исходи допунске наставе српског језика:

- Истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи;
- Чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их у складу са узрастом;
- Разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста;
- Уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким;
- Разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом;
- Одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима;
- Препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама;
- Идентификује врсте зависних реченица;
- Примени основна правила конгруенције у реченици;
- Доследно примени правописну норму.
- Говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму;
- Састави кохерentan писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа;
- Напише једноставнији аргументовани текст позивајући се на чињенице;
- Напише електронску (имејл, СМС) поруку поштујући нормативна правила;

Начин остваривања програма

Допунска настава се организује за ученике који из објективних разлога у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Допунски рад се организује услед недовољног знања одређених садржаја из граматике и правописа, књижевне анализе, облика усменог и писменог изражавања.

Допунски рад се организује током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Када савлада одређену тешкоћу или уклони недостатак, ученик престаје с допунским радом.

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	4
2.	Књижевност	3
3.	Језичка култура	2
УКУПНО:		9

Напомена: Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

ДОДАТНА НАСТАВА

Разред: седми

Годишњи фонд часова: 18

Циљ додатне наставе из српског језика јесте да се ученицима пружи могућност да напредују и богате своја знања о матерњем језику, да упознају, доживе и тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Исходи додатне наставе српског језика:

- Разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен;
- Тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраним лирском тексту;
- Разликује етапе драмске радње;
- Разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта;
- Разликује облике казивања (форме приповедања);
- Идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију;

- Доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста;
- Размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевн о уметничкихтекстова;
- Упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст;
- Разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом;
- Уочи делове именичке синтагме;
- Разликује граматички и логички субјекат;
- Разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да;
- Искаже реченични члан речју, предлошкопадежном конструкцијом, синтагмом и реченицом;
- Разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат.
- Разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила;
- Користи технички и сугестивни опис у изражавању;
- Препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу;
- Састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални);
- Примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.).

Начин остваривања програма

Додатна настава се организује за ученике изнад просечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). Додатна настава се може реализовати као индивидуализовани (примерен појединим ученицима) и групни (за групе ученика једног или више разреда који се посебно интересују за исте програмске садржаје додатног рада).

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА-ДОДАТНА НАСТАВА-СРПСКИ ЈЕЗИК

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	6

2.	Књижевност	6
3.	Језичка култура	6
УКУПНО		18

ДОПУНСКА НАСТАВА

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 9

Циљ допунске наставе из српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског стандардног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати.

Исходи допунске наставе српског језика:

- Чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања;
- Критички промишља о стварности на основу прочитаних дела;
- Истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи;
- Одреди временски оквир у којем је писац стварао;
- Препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа;
- Објасни настанак и развој српског књижевног језика;
- Именује дијалекте српског језика;
- Доследно примени правописну норму;
- Користи речник, енциклопедију и лексикон;
- Повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.

Начин остваривања програма

Допунска настава се организује за ученике који из објективних разлога у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Допунски рад се организује услед недовољног знања одређених садржаја из граматике и правописа, књижевне анализе, облика усменог и писменог изражавања.

Допунски рад се организује током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Када савлада одређену тешкоћу или уклони недостатак, ученик престаје с допунским радом.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА-ДОПУНСКА НАСТАВА – Српски језик

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	4
2.	Књижевност	3
3.	Језичка култура	2
УКУПНО		9

НАПОМЕНА : Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

ДОДАТНА НАСТАВА

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 18

Циљ додатне наставе из српског језика јесте да се ученицима пружи могућност да напредују и богате своја знања о матерњем језику, да упознају, доживе и тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Исходи додатне наставе из српског језика:

- Тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове;
- Издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације;
- Уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање;

- Разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта;
- Објасни настанак и развој српског књижевног језика;
- Разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа;
- Сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи;
- Разуме постојеће језичке прилике у Србији;
- Издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења;
- Уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила;
- Пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова;
- Уочи разлику између речи и лексеме;
- Препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију;
- Разуме значење застарелих речи и неологизама;
- Напише приказ, расправу и краћи есеј;
- Разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију и уме да их користи;

Начин остваривања програма

Додатна настава се организује за ученике изнад просечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). Додатна настава се може реализовати као индивидуализовани (примерен појединим ученицима) и групни (за групе ученика једног или више разреда који се посебно интересују за исте програмске садржаје додатног рада).

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА-ДОДАТНА НАСТАВА-СРПСКИ ЈЕЗИК

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Граматика (правопис, ортоепија)	6

2.	Књижевност	6
3.	Језичка култура	6
УКУПНО		18

*Напомена: Допунска и додатна настава у наредним школским година реализоваће се у складу са потребама ученика по одељењима.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Врши се измена и допуна школског програма у делу који се односи на теме за предмет **Енглески језик за први, други, пети и осми разред.**

Енглески језик, први разред:

Теме:

1. Let's start! 1
2. My family 10
3. My school 10
4. My room 15
5. My pets 10
6. My food 12
7. My music 14

Енглески језик, други разред.

Теме:

1. My face 10
2. Animals 8
3. My toys 7
4. Food 8
5. My body 8
6. My house 9
7. My clothes 8
8. My party 9
9. Holidays 5

Енглески језик, пети разред

Теме:

1. Starter 4
2. Hello 10
3. Home and places 10
4. Every day 13
5. All about food 11
6. It's fun! 9
7. London was great! 9
8. Festivities 6

Енглески језик, осми разред

Теме:

1. Our teenage years 9
2. Romance 9
3. Past and present 9
4. Imagine a world without it 7
5. Saving the animal world 8
6. City life 9

7.New worlds 9

8.Summer's coming 8

ЛИКОВНА КУЛТУРА

*Врши се измена и допуна школског програма у делу који се односи на редослед тема и број часова по теми за предмет Ликовна култура за осми разред.

Ликовна култура, осми разред

Теме:

КОМУНИКАЦИЈА (7)

КОМПОЗИЦИЈА (18)

НАСЛЕЂЕ (9).

ОСНОВЕ ПРОГРАМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „БОРА СТАНКОВИЋ“ ЈЕЛАШНИЦА

ГОДИНЕ УЗЛЕТА

Установа Основна школа „Бора Станковић“ од 15.08.2023.године примењује у раду нове Основе програма предшколског васпитања и образовања који ће се реализовати у школској 2023/2024 години.

Основама програма предшколског васпитања и образовања, симболично названим „Године узлета“, дефинише се концепција васпитања и образовања предшколске деце.

Основе програма ПВО засноване су на савременим теоријским сазнањима, међународним документима образовне политике и примерима квалитетне инклузивне праксе и програма ПВО у свету. Нова програмска концепција усмерена је на целовит развој детета и подршку добробити детета кроз смислене односе које гради са вршњацима, одраслима и физичким окружењем и оснаживањем активног учешћа детета у заједници вршњака и одраслих.

Документ Основе програма ПВО развијан је кроз сарадњу практичара, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Завода за унапређивање образовања и васпитања, УНИЦЕФ-а, Института за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

ПРЕДШКОЛСКИ УЗРАСТ-ЈЕДИНСТВЕНО И НЕПОНОВЉИВО ДОБА У ЖИВОТУ СВАКОГ ДЕТЕТА

Нове Основе програма предшколског васпитања и образовања препознају значај предшколског доба у развијању способности за цело животно учење као што су самопоуздање, отвореност, радозналост, истрајност, отпорност и креативност. „Године узлета“ промовишу програме који настају кроз заједничко учење, у простору који је инспиративан и провокативан за дете и где оно може слободно да истражује, да се игра, да промишља, да сарађује са другима, испробава и упознаје свет око себе.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ КОЈЕ ДЕТЕ СТИЧЕ

У новом програму деца уче да буду самостална, да се сналазе у различитим ситуацијама, да преузимају одговорност, уче да на сигуран начин истражују своје окружење. Деца се подстичу да примећују свет око себе, да уочавају детаље, да постављају питања и да буду креативна. Деца упознају различите културе и стичу знања из различитих области, развијају различите врсте почетне писмености и креативне начине на које прерађују своје доживљаје, мишљење, идеје и сазнања.

НАЈВАЖНИЈИ АСПЕКТИ У ОСНОВАМА ПРОГРАМА

Квалитет односа

Дете остварује добробит кроз односе који се развијају са физичким окружењем, вршњацима и одраслима у реалним ситуацијама.

Значај простора

Простор постаје инспиративно и провокативно окружење у којем се деца играју, истражују, сарађују и уче.

Учење кроз истраживање и игру

У односима са васпитачима и вршњацима кроз игру и животне ситуације, дете се подстиче да истражује, промишља, испробава, пита и активно учествује у свом учењу и развоју.

Сарадња породице и локалне заједнице

Сарадња са породицом се заснива на узајамној подршци која се остварује кроз повезивање, успостављање поверења, дијалога и сарадње. Вртић као део локалне

заједнице, активно учествује, сарађује и доприноси у активностима од заједничког интереса.

Циљ предшколског васпитања и образовања јесте подршка добробити детета.

КЉУЧНИ ПРИНЦИПИ У РАЗВОЈУ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА

Нова програмска концепција истиче интегрисани приступ учењу кроз развијање тема-пројеката са децом: деца се подстичу на бављење одређеним темама и пројектима који су њима смислени, изазовни за истраживање. Одрасли деци не нуде готова решења, већ постају партнери у игри.

Планирање кроз тему-пројекат

Структуре теме-пројекта

Фазе	Поступци васпитача	Задачи-активности
<p><i>Прва фаза</i></p> <p><i>Отварање пројекта</i></p> <p>Циљ је подстаћи интересовање деце кроз доживљај или кроз повезивање</p>	<p>„Слуша“ и упознаје искуства и знања деце о теми, њихове доживљаје, претпоставке и „теорије“ везане за тему</p>	<ul style="list-style-type: none"> - доноси материјале (предмете, књиге, филмове, фотографије..) који помажу деци да изразе своје предходно искуство и знање везано за тему - посећују место и укључује децу у догађај у локалној средини везано за тему - опрема простор у складу са темом пројекта и предлаже деци да донесе предмете и материјале од куће везане за тему пројекта - омогућава деци да користе материјале и представе своја искуства, доживљаје, знања на различите начине - прати начине на која се деца изражавају и помаже им питањима да испричају своје приче - чита прича и показује различите садржаје којима проширује информације о теми - документује и излаже са децом све њихове

<p>са предходним знањима и искуствима</p>		<p>продукте</p>
	<p>Прави са децом листу питања на које ће тражити одговоре током истраживања</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дискутује са децом о теми пројекта, слуша и бележи идеје деце предлаже деци да своје предпоставке и идеје скицирају, нацртају, избеду покретом - помаже деци да формулишу питања која би помогла да истраже своје идеје - додаје своја питања..након што их образложи деци
	<p>Разговор са децом о томе како да започну истраживање</p>	<ul style="list-style-type: none"> - помаже деци да размишљају кога све могу да позову да им помогне у истраживању, где све могу да иду да истражују и шта им је све за то потребно - сугерише деци могућности истраживања - прави са децом почетни пано истраживања
	<p>Предлог пројекта „иде кући“(остварују се три значајне функције) 1. деца се инспиришу и охрабрују да причају код куће о ономе што уче и у школи о томе шта су сазнала код куће, 2. помаже васпитачу да „унапреди „, прошири пројектне идеје и обогати пројекат искуствима и учешћем породице, 3. подржава учешће породице интеграцијом њиховог знања и искуства у заједничко</p>	<ul style="list-style-type: none"> - скицу пројекта деца носе у своје породице које додају идеје, предлоге свог укључивања у пројекат - скицу пројекта ставља на почетни пано да родитељи могу да додају своје идеје

	учење	
--	-------	--

<i>Друга фаза</i>	Обезбеђује додатне материјале и опрему за истраживање	<ul style="list-style-type: none"> - доноси додатне материјале (уметничке, неструктуриране, полуструктуриране) и предлаже деци како могу да их користе у истраживању - обезбеђује материјале који ће бити потребни деци за истраживање у локалној заједници - помаже деци да овладају коришћењем фотоапарата и др.
	Планира и организује ресурсе у локалној заједници	<ul style="list-style-type: none"> - идентификује места у локалној заједници (фарма, библиотека, занатска радња..) која могу бити места учења и обилази их унапред без деце и договара се о томе како они могу допринети истраживању - проверава да ли су места учења доступна свој деци - договара са децом о томе које стручњаке могу позвати - контактира са стручњацима у заједници и договара се са њима на који начин се могу укључити у пројекат - проналази информације са децом на Интернету
<i>Развијање теме-пројекта</i>	Помаже деци да уче у малим групама	<ul style="list-style-type: none"> - помаже деци да направе категоризацију питања која су постављали у истраживању и да се поделе у мале групе - помаже деци да се одлуче за једну групу додатним питањима и освртом на предходне радове детета - усмерава мале групе да се фокусирају на своја специфична питања везана за тему пројекта и помаже им да дају своје предлоге за истраживање - подстиче групе да своје предлоге представи другим групама - персонализује подршку сваком детету у истраживању

	<p>Подстиче децу да истражују на различите начине</p>	<ul style="list-style-type: none"> - организује различите активности у школи у којима деца истражују - подстиче децу да истражују у породици (предмете, догађаје, приче) - помаже деци да напишу позивнице стручњацима и другим одраслима који се укључују у истраживање - помаже деци да се припреме за сусрет са стручњаком и представе све што су до тада открили у истраживању - помаже деци да саставе листу питања за разговор и истраживање са стручњацима - саставља са децом листу обавеза за истраживање, договара се и дели са децом послове и одговорности пре истраживања у локалној заједници - организује излете као истраживачке туре на пројекту
	<p>Помаже деци да представе своје истраживање</p>	<ul style="list-style-type: none"> - помаже деци да представе преко цртежа, фотографија, модела, продуката, експеримената, прича, све шта су открили у истраживању - постиче децу да дискутују о својим радовима - подстиче децу да разговарају након посете стручњака о свему што је рекао или показао и бележи на табли или пану закључке њиховог разговора
	<p>Укључује децу у документовање</p>	<ul style="list-style-type: none"> - омогућава деци да документују у свој портфолио оно што су запазили или урадили током истраживања - подстиче децу да праве постере, паное, дигиталне презентације, књиге са цртежима или фотографијама догађаја - помаже деци да напишу писмо захваљивања стручњаку или институцији који су им помогли у истраживању - прави са децом процене паное

	Прати развој пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - прати са децом ток истраживања упоређивање са пописом питања и почетним предпоставкама - означава питање на које је група одговорила у пројекту - бележи нове идеје деце за истраживање - прегледа са децом све што је документовано у пројекту и предлаже даљи план истраживања
<i>Трећа фаза</i>	Анализира за резултат истраживања	<ul style="list-style-type: none"> - Покреће разговор са децом о односу њихових предпоставки на почетку истраживања и открића до којих су дошли - подстиче мале групе да одлуче који део свог истраживања желе да представе - постиче децу да направе избор продуката и документације који за њих најбоље описује пројекат - подстиче вршњачку процену учења - подстиче децу да примене и практикују оно што су научили у пројекту
	Припрема закључке са децом	<ul style="list-style-type: none"> - заједно са децом анализира на која је све питања одговорено током пројекта - предлаже деци могуће завршне активности - помаже и сугерише деци начине представљање закључака
<i>Затварање пројекта</i>	Организује слављеничко представљање	<ul style="list-style-type: none"> - помаже деци да направе позивнице за своје породице, другу децу или чланове локалне заједнице за слављеничко представљање пројекта - подстиче децу да у припреми представљања пројекта размишљају о томе шта би њиховим посетиоцима било занимљиво и да на основу тога прилагоде форму представљања - одваја довољно времена сваком детету и групи да припреми оно шта хоће да припреми, и шта хоће да представи - помаже деци да поделе улоге и обавезе у представљању прича о пројекту, представљања продуката истаживања - помаже деци и подстиче их у одлучности и храбрости да представе и процене сопствено учење - омогућава деци да представе пројекат на

		себи својствен начин истраживања нпр. Кроз Сликање, причање, модел и глуму.
	Тражи везу са новим пројектом	<ul style="list-style-type: none"> - Преиспитује своја очекивања и поступке у пројекту у односу на подстицање учешћа деце у истраживању - покреће евалуацију пројекта из перспективе родитеља, чланова локалне заједнице - преиспитује допринос пројекта добробити деце (нека деца ће научити више о појединим аспектима теме, нека деца ће кроз пројекат мање учити о теми а више развијати поверење у своје личне снаге или сарадњу са другима) - користи новостечене идеје и искуства у пројекту као и закључке пројекта за нову везу између онога шта је окривено и будућих могућих тема у пројекту.

Сарадња са основном школом

Сарадња са школом представља важну карику у васпитно-образовном систему јер је један од кључних фактора који утиче на то да се резултати постигнути на предшколском узрасту одрже и послуже као основ за даљи развој и учење деце у школи.

Сарадња са основном школом је у функцији унапређивања васпитно-образовног рада како у предшколској установи, тако и у школи. Дакле, у основи ове сарадње јесу сараднички односи, чијим се развијањем и сталним унапређивањем обезбеђују и изналазе оптимални услови за постизање циљева образовања и васпитања.

Установа планира сарадњу са свим институцијама од значаја за децу.

Нивои сарадње	Садржаји сарадње
Сарадња директора	Службени контакти, састанци и посете Присуствовање свечаностима и манифестацијама Осмишљавање нових видова сарадње
Сарадња васпитача и учитеља	Припремање и реализација заједничких активности Припремање и реализација заједничких излета, шетњи, изложби, прослава Размена запажања о напредовању деце, посебно деце из осетљивих група
Сарадња стручних служби установа Сарадња стручних сарадника, учитеља и родитеља	Размена информација и података о напредовању поједине деце и прелазка из предшколског у први разред Састанак са представницима школе и размена о генерацији предшколаца Заједнички родитељски састанци на тему – припремљеност детета за полазак у школу
Сусрети деце предшколаца и школе	Посета предшколаца свим млађим разредима у школи Заједничке радионице, часови Заједничке активности са осталом децом Заједничке прославе, манифестације, приредбе

Акциони план транзиције из предшколског у основну школу

Заједно у припреми за полазак у школу

Циљеви	Активности	Носиоци	Временска динамика	Начин праћења
- Транзициони период (прелазак из предшколске групе у први разред) учинити детету што лакшим	Упознавање родитеља са процедуром за упис у први разред – тестирање ученика, систематски прегледи, упис. Ажурирање садржаја у циљу боље информисаности родитеља	Стручна служба, секретар	Јун – август у току године	Информативни панои, сајт школе, фб страница установе.
- Праћење дечијег напредовања приликом похађања припремног предшколског програма	Иницијална процена свеукупног статуса дететовог развоја – процена зрелости детета и пружања смерница васпитачима Савети за родитеље предшколаца, дигитални материјал у виду савета и препорука за рад са децом у години пред полазак у школу, индивидуални – саветодавни разговори	Стучни сарадници Стручни сарадници, васпитачи	Крај септембра, октобар – новембар месец Током године	Праћење развојних способности деце, педагошка документација, Књиге рада стручних сарадника Књиге рада стручних сарадника, записници са састанака
- Пружање стручне подршке породици у процесу припреме детета за полазак у први разред				

- Ширење свести родитеља о значају њихове улоге у процесу припреме детета за полазак у школу	Праћење дететовог напретка и развоја у предшколском узрасту, портфолио деце, размена информацијаса учитељицама	Васпитачи	Током године	Чек листе, белешке о деци у Књигама Евиденције васпитно – образовног рада
	Организовање родитељских састанака за родитеље са будућим учитељицама	Васпитач, директор, стручни сарадници, учитељи	Март – април - мај	Записници са родитељских састанака, евалуација, педагошка документација
- Подршка васпитачима у сарадњи са породицом	Израда и подела информативног и едукативног материјала родитељима – панои, брошуре, флајери на тему „Како припремити дете за полазак у школу“ и сл.	Стручни сарадници, васпитачи	Током године и на родитељским састанцима	Панои, брошуре, флајери, информатори, педагошка документација
	Саветодавни рад стручне службе васпитача – индивидуални разговори са родитељима. Према потреби организовање заједничких састанака тимова за инклузију деци која се уписују у први разред	Стручни сарадници, васпитачи	Током године према пшотреби	Педагошка документација, протоколи за бележење индивидуалних разговора са родитељима

	Сарадња са разредима у Основној школи – посета ђачким клупама, дружење са учитељицом, упознавање са просторијама у школи	Васпитачи, стручни сарадници, учитељи и стручна служба Основне школе	Мај - јун	Педагошка документација
	Сарадња и консултација са ИРК у случају поједине деце, по потреби	Чланови ИРК, школски педагог	Током године	Педагошка документација, летопис
	Подстицање запослених на сталну отвореност и сарадњу	Стручни сарадници, директор, чланови ТИО	Током године у континуитету	Педагошка документација

Нивои сарадње са породицом

- Радионице за родитеље и замена улога
- Формирање просторних целина уз помоћ родитеља према потребама и садржајима који се обрађују (прикупљање разног материјала)
- Родитељски састанци пружиће прилику да се боље и дубље размотре одређене нејасноће у раду и пронађу одговарајућа компромисна решења
- Родитељски састанци у септембру, децембру, фебруару, априлу, мају, и по потреби
- Игра са децом
- Реализација многобројних активности везане за пројекат
- Помоћ учитељу
- Помоћ око ужине
- Набавка и допремање свих потребних средстава за рад током школске године
- Заједничка запажања, сугестије, предлози, многобројне идеје

- Заједничке приредбе: Дечија недеља, Нова година, Дан свих мама 8. Март, Обележавање пролећа, Ускршње јаје, Дан рома, Приредба поводом краја школске год.
- Радионице: Поклони за децу, Деда Мраз, Правимо честитке, Бојимо ускрња јаја

Посете породицама

- Упис у предшколски програм
- Упознавање са породицом деце
- Размена информација о детету
- Болест детета, одсуство, дружење, помоћ породици
- Укључивање породице у рад са васпитном групом
- Помоћ око уписа у први разред у школу

Припрема за полазак у школу и рад са родитељима

- информације о захтевима школовања, формирање позитивних ставова према школовању, додатно едуковање родитеља
- конкретне активности око уписа, помоћ око процедуре уписивања деце у школу
- сарадња са школом, одржавање сталног контакта са учитељима и стручном службом у школи како би се омогућило усклађено деловање и подстицање деце и родитеља за школовање
- подизање образовног и културног нивоа родитеља, здравствено посвећивање и сл. Све врсте помоћи око детета.

Сарадња са локалном заједницом

- Сарадња са хуманитарном организацијом Црвени крст
- Сарадња са центром културе, информације о дечијим представама и филмовима
- Сарадња са школом Ј. Ј. Змај, сарадња са Вуком Караџићем и са вртићима Сурдулице
- Сарадња са градском библиотеком Сурдулице
- Сарадња са здравственим центром Сурдулице

ПРОГРАМ РАДА СТРУЧНОГ САРАДНИКА - ПЕДАГОГА

ЦИЉ

Применом теоријских, практичних и истраживачких сазнања педагошке науке педагог доприноси остваривању и унапређивању образовно васпитног рада у установи, у складу са циљевима и принципима образовања и васпитања дефинисаних Законом о основама система образовања васпитања, као и посебним законима.

ЗАДАЦИ

- Учешће у стварању оптималних услова за развој деце и ученика и остваривање образовно-васпитног рада,
- Праћење и подстицање целовитог развоја детета и ученика,
- Подршка васпитачима у креирању програма рада са децом, предлагање и организовање различитих видова активности, које доприносе дечјем развоју и напредовању,
- Пружање подршке васпитачу, односно наставнику на унапређивању и осавремењивању васпитно-образовног рада,
- Пружање подршке родитељима, односно старатељима на јачању њихових васпитних компетенција и развијању сарадње породице и установе по питањима значајним за васпитање и образовање деце и ученика,
- Учествовање у праћењу и вредновању образовно-васпитног рада,
- Сарадња са институцијама, локалном самоуправом, стручним и струковним организацијама од значаја за успешан рад установе,
- Самовредновање, стално стручно усавршавање и праћење развоја педагошке науке и праксе.

Редни бр.	Програмски садржаји	Време реализације	Предвиђени сарадници
-----------	---------------------	-------------------	----------------------

Планирање и програмирање образовно-васпитног рада			
1.	Учествовање у изради школског програма, плана самовредновања и развојног плана установе.	Август	Директор, наставници
2.	Учествовање у изради годишњег плана рада установе и његових појединих делова (организација и облици рада - стални, повремени, посебни, редовни и приоритетни задаци, програма стручних органа и тимова, стручног усавршавања, рада стручних сарадника, сарадње са породицом, сарадње са друштвеном средином, превентивних програма),	Август, септембар	Директор, наставници
3.	Припремање годишњих и месечних планова рада педагога	Август	Педагог
4.	Спровођење анализа и истраживања у установи у циљу испитивања потреба деце, ученика, родитеља, локалне самоуправе,	Током године	школске Директор, Наставници, Родитељи, Локална самоуправа
5.	Пружање помоћи васпитачу у развијању програма	Током године	школске Васпитач
6.	Учествовање у припреми индивидуалног образовног плана за децу	Током године	школске Тим за иоп, Родитељ
7.	Учешће у планирању и организовању појединих облика сарадње са другим институцијама	Током године	школске Директор
8.	Планирање набавке стручне литературе, периодике и учешће у набавци и изради дидактичког материјала	Током године	школске Директор Наставници
9.	Учествовање у писању пројеката установе и конкурисању ради обезбеђивања њиховог финансирања	Током године	школске Директор Наставници Локална

	и примене		самоуправа
10.	Иницирање и учешће у иновативним видовима планирања наставе и других облика образовно-васпитног рада	Током школске године	Директор, Наставници
11.	Учествовање у избору и конципирању разних ваннаставних и ваншколских активности, односно учешће у планирању излета, екскурзија, боравка деце и ученика у природи	Јун, Август	Директор, Наставници Савет родитеља
12.	Учешће у планирању и реализацији културних манифестација, наступа деце, односно ученика, медијског представљања и слично	Током школске године	Директор Наставници, Културне институције, установе Локална управа
13.	Пружање помоћи наставницима у изради планова допунског, додатног рада, практичне наставе и амбијенталне наставе, плана рада одељењског старешине, секција,	Током школске године	Директор, Наставници
14.	Учешће у избору и предлозима одељењских старешинстава	Август	Директор
15.	Формирање одељења, распоређивање новопридошлих ученика и ученика који су упућени да понове разред.	Август, по потреби током школске године	Директор Разредне старешине
Праћење и вредновање образовно-васпитног рада			
1.	Систематско праћење и вредновање васпитно-образовног, односно наставног процеса развоја и напредовања деце, односно ученика,	Током школске године	Директор Наставници
2.	Праћење реализације васпитно-образовног, односно образовно-васпитног рада,	Током школске године	Директор Наставници
3.	Праћење ефеката иновативних	Током школске	Директор

	активности и пројеката, као и ефикасности нових организационих облика рада,	године	Наставници
4.	Рад на развијању и примени инструмената за вредновање и самовредновање различитих области и активности рада установе,	Током школске године	Директор Наставници Тим за самовредновање
5.	Праћење и вредновање примене мера индивидуализације и индивидуалног образовног плана,	На класификационим периодима	Тим за ИОП Директор Наставници
6.	Учествовање у раду комисије за проверу савладаности програма увођења у посао васпитача/наставника, стручног сарадника,	По потреби током школске године	Директор
7.	Иницирање и учествовање у истраживањима васпитно-образовне праксе које реализује установа, научноистраживачка институција или стручно друштво у циљу унапређивања васпитно-образовног рада,	По потреби током школске године	Директор
8.	Учешће у изради годишњег извештаја о раду установе у остваривању свих програма васпитно-образовног рада (програма стручних органа и тимова, стручног усавршавања, превентивних програма, рада педагошко-психолошке службе, сарадње са породицом, сарадње са друштвеном средином, праћење рада стручних актива, тимова),	Август, септембар	Директор Наставници
9.	Учествовање у праћењу реализације остварености општих и посебних стандарда, постигнућа ученика,	Током школске године	Директор Наставници
10.	Праћење анализе успеха и дисциплине ученика на	На класификационим периодима	Директор Наставници

	класификационим периодима, као и предлагање мера за њихово побољшање,		
11.	Праћење успеха ученика у ваннаставним активностима, такмичењима, завршним и пријемним испитима за упис у средње школе,	Током школске године	Директор Наставници
12.	Учествовање у усклађивању програмских захтева са индивидуалним карактеристикама ученика,	Септембар	Директор Наставници
13.	Праћење узрока школског неуспеха ученика и предлагање решења за побољшање школског успеха,	Током школске године	Директор Наставници
14.	Праћење поступака и ефеката оцењивања ученика.	На класификационим периодима	Директор Наставници
	Рад са васпитачем, односно наставницима		
1.	Пружање помоћи васпитачу, односно наставницима на конкретизовању и операционализовању циљева и задатака васпитно-образовног, односно образовно-васпитног рада	Током школске године	Директор Наставници
2.	Пружање помоћи васпитачу у усклађивању програмских захтева са специфичностима контекста (индивидуалним карактеристикама деце	Током школске године	Директор Наставници
3.	Рад са васпитачем на преиспитивању васпитно-образовне праксе	Током школске године	Директор Васпитач
4.	Пружање стручне помоћи васпитачу	Током школске године	Васпитач
5.	Укључивање у рад на естетском и педагошком обликовању простора предшколске установе	Током школске године	Директор Васпитач

6.	Сарадња са васпитачем за израду дидактичког материјала	Током школске године	Директор Васпитач
7.	Пружање помоћи наставницима у проналажењу начина за имплементацију општих и посебних стандарда	Август, септембар	Директор Наставници
8.	Рад на процесу подизања квалитета нивоа ученичких знања и умења	Током школске године	Директор Наставници
9.	Мотивисање васпитача, односно наставника на континуирано стручно усавршавање и израду плана професионалног развоја и напредовања у струци	Током школске године	Директор Васпитач Наставници
10.	Анализирање реализације праћених активности у предшколској установи	Током школске године	Директор васпитач
11.	Праћење начина вођења педагошке документације васпитача и наставника	Током школске године	Директор Наставници
12.	Иницирање и пружање стручне помоћи наставницима у коришћењу различитих метода	Током школске године	Директор Наставници
13.	Пружање помоћи васпитачу, односно наставницима у осмишљавању рада са децом, односно ученицима којима је потребна додатна подршка (даровитим ученицима, односно деци односно ученицима са тешкоћама у развоју),	Током школске године	Тим за иоп наставници
14.	Оснаживање васпитача, односно наставника за рад са децом, односно ученицима из осетљивих друштвених група кроз развијање флексибилног става према културним разликама и развијање интеркултуралне осетљивости и предлагање поступака који доприносе њиховом развоју,	Током школске године	Директор Наставници Педагошки асистент
15.	Оснаживање васпитача, односно наставника за тимски рад кроз	Током школске године	Директор Наставници

	њихово подстицање на реализацију заједничких задатака, кроз координацију активности стручних већа, тимова и комисија,		
16.	Пружање помоћи наставницима у остваривању задатака професионалне оријентације и каријерног вођења и унапређивање тога рада	Током школске године	Наставници за професионалну оријентацију
17.	Пружање помоћи васпитачу односно, наставницима у реализацији огледних и угледних активности, односно часова и примера добре праксе, излагања на састанцима већа, актива, радних група, стручним скуповима и родитељским састанцима	Током школске године	Директор Наставници
18.	Пружање помоћи наставницима у изради планова допунског, додатног рада, практичне наставе и амбијенталне наставе, плана рада одељењског старешине и секција,	Август, септембар	Директор Наставници
19.	Упознавање и одељењских старешина и одељењских већа са релевантним карактеристикама нових ученика,	Током школске године	Директор Наставници
20.	Пружање помоћи одељењским старешинама у реализацији појединих садржаја часа одељењске заједнице	Током школске године	Одељењски сатрешина
21.	Пружање помоћи васпитачима, односно, наставницима у остваривању свих форми сарадње са породицом,	Током школске године	Родитељи директор Одељењске старешине
22.	Пружање помоћи приправницима у процесу увођења у посао, као и у припреми полагања испита за лиценцу,	По потреби током школске године	Директор Приправник
23.	Пружање помоћи васпитачима, односно наставницима у примени	На крају полугодишта	Наставници

	различитих техника и поступака самоевалуације.		
Рад са децом односно ученицима			
1.	Испитивање детета уписаног у основну школу	Април, мај	родитељи
2.	Праћење дечјег развоја и напредовања	Током школске године	Директор Наставници
3.	Праћење оптерећености ученика	Током школске године	Разредне старешине
4.	Саветодавни рад са новим ученицима	Током школске године	Разредне старешине
5.	Стварање оптималних услова за индивидуални развој детета односно ученика и пружање помоћи и подршке	Током школске године	Директор Наставници
6.	Пружање подршке и помоћи ученицима у раду ученичког парламента и других ученичких организација	Током школске године	Директор Ученички парламент
7.	Идентификовање и рад на отклањању педагошких узрока проблема у учењу и понашању	Током школске године	Директор Разредне старешине Наставници Родитељи
8.	Рад на професионалној оријентацији ученика и каријерном вођењу	Током школске године	Разредне старешине Тим за професионалну оријентацију
9.	Анализирање и предлагање мера за унапређивање ваннаставних активности	Јун, август	Директор Наставници
10.	Пружање помоћи и подршке укључивању ученика у различите пројекте и активности стручних и невладиних организација	Током школске године	Директор Наставници Невладине организације
11.	Пружање помоћи на осмишљавању садржаја и организовању активности	Током школске године	Наставници Родитељи

	за креативно и конструктивно коришћење слободног времена		
12.	Промовисање, предлагање мера, учешће у активностима у циљу смањивања насиља, а повећања толеранције и конструктивног решавања конфликта, популарисање здравих стилова живота	Током године	школске Директор Одељењске старешине Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања
13.	Учествовање у изради педагошког профила детета	Август Током године	школске Тим за ИОП Разредне Старешине Родитељи
14.	Анализирање предлога и сугестија ученика за унапређивање рада школе и помоћ у њиховој реализацији	Током године	школске Директор Наставници
15.	Учествовање у појачаном васпитном раду за ученика који врше повреду правила понашања у школи или се не придржава одлука директора и органа школе	Током године	школске Директор Разредне старешине Наставници
Рад са родитељима/старатељима			
1.	Организовање и учествовање на општим и групним родитељским састанцима у вези са организацијом и остваривањем васпитно-образовног	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи
2.	Припрема и реализација родитељских састанака, трибина, радионица са стручним темама,	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи
3.	Укључивање родитеља, старатеља у поједине облике рада установе (васпитно-образовни рад, односно настава, секције, предавања, пројекти...) и партиципација у свим сегментима рада установе	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи

4.	Пружање подршке родитељима, старатељима у раду са децом, односно ученицима са тешкоћама у учењу, проблемима у понашању, проблемима у развоју, професионалној оријентацији,	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи
5.	Упознавање родитеља, старатеља са важећим законима, конвенцијама, протоколима о заштити деце, односно ученика од занемаривања и злостављања и другим документима од значаја за правилан развој деце, односно ученика у циљу представљања корака и начина поступања установе,	Септембар	Директор Разредне старешине Родитељи
6.	Пружање подршке и помоћи родитељима у осмишљавању слободног времена деце	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи
7.	Рад са родитељима, односно старатељима у циљу прикупљања података о деци	Септембар	Директор Разредне старешине Родитељи
8.	Сарадња са саветом родитеља, по потреби, информисањем родитеља и давање предлога по питањима која се разматрају на савету.	Током године	школске Директор Разредне старешине Родитељи Савет родитеља
Рад са директором, стручним сарадницима, педагошким асистентом и пратиоцем детета, односно ученика			
1.	Сарадња са директором, стручним сарадницима на истраживању постојеће васпитно-образовне, односно образовно-васпитне праксе и специфичних проблема и потреба установе и предлагање мера за унапређење	Током године	школске Директор Разредне старешине
2.	Сарадња са директором и стручним	Током	школске Директор

	сарадницима у оквиру рада стручних тимова и комисија и редовна размена информација	године	Наставници
3.	Сарадња са директором и стручним сарадницима на заједничком планирању активности, изради стратешких докумената установе, анализа и извештаја о раду школе,	Током године школске	Директор Наставници Секретар
4.	Сарадња са директором на формирању одељења и расподели одељењских старешинстава	Август	Директор Одељењске старешине
5.	Тимски рад на проналажењу најефикаснијих начина унапређивања вођења педагошке документације у установи	Током године школске	Директор Наставници
6.	Сарадња са директором на планирању активности у циљу јачања наставничких и личних компетенција	Током године школске	Директор Наставници
7.	Сарадња са педагошким асистентима и пратиоцима детета, односно ученика на координацији активности у пружању подршке деци/ученицима за које се доноси индивидуални образовни план,	Током године школске	Директор, Тим за ИОП Педагошки асистент Родитељи
8.	Сарадња са директором по питању приговора и жалби ученика и његових родитеља, односно старатеља на оцену из предмета и владања	Током године школске	Директор, Педагошки асистент Родитељи Одељењски старешина
Рад у стручним органима и тимовима			
1.	Учествовање у раду васпитно-образовног, наставничког већа, односно педагошког већа (давањем саопштења, информисањем о резултатима обављених анализа, прегледа, истраживања и других активности од значаја за образовно-	Током године школске	Директор Наставници

	васпитни рад и јачање васпитачких односно наставничких компетенција),		
2.	Учествовање у раду тимова, већа, актива и комисија на нивоу установе који се образују ради остваривања одређеног задатка, програма или пројекта. Учествовање у раду педагошког колегијума, педагошких већа и стручних актива за развојно планирање и развој предшколског, школског програма, односно програма васпитног рада,	Током године	школске Директор Наставници
3.	Предлагање мера за унапређивање рада стручних органа установе.	Током године	школске Директор Наставници
Сарадња са надлежним установама, организацијама, удружењима и јединицом локалне самоуправе			
1.	Сарадња са образовним, здравственим, социјалним, научним, културним и другим установама које доприносе остваривању циљева и задатака васпитно-образовног, односно образовно-васпитног рада установе,	Током године	школске Директор, Здравствене, социјалне, научне, културне и друге установе
2.	Учествовање у истраживањима научних, просветних и других установа,	Током године	школске Директор научне, просветне и друге установе
3.	Осмишљавање програмских активности за унапређивање партнерских односа породице, установе и локалне самоуправе у циљу подршке развоја деце и младих,	Током године	школске Директор Родитељи Локална самоуправа
4.	Активно учествовање у раду стручних друштава, органа и организација,	Током године	школске Директор Стручна друштва и организације
5.	Сарадња са канцеларијом за младе и другим удружењима грађана и организацијама које се баве	Током године	школске Директор Канцеларија за младе

	програмима за младе,		
6.	Учешће у раду и сарадња са комисијама на нивоу локалне самоуправе, које се баве унапређивањем положаја деце и ученика и услова за раст и развој,	Током године	школске Директор Локална самоуправа
7.	Сарадња са националном службом за запошљавање.	Током године	школске Директор НСЗ
Вођење документације, припрема за рад и стручно усавршавање			
1.	Вођење евиденције о сопственом раду на дневном, месечном и годишњем нивоу,	Током године	школске Директор
2.	Израда, припрема и чување посебних протокола, чек листа за праћење наставе и васпитних активности на нивоу школе,	Током године	школске Директор, Наставници
3.	Припрема за послове предвиђене годишњим програмом и оперативним плановима рада педагога,	Током године	школске Директор, Наставници
4.	Прикупљање података о деци, односно ученицима и чување материјала који садржи личне податке о деци односно ученицима у складу са етичким кодексом педагога,	Током године	школске Директор, Наставници Разредне старешине Родитељи
5.	Стручни сарадник педагог се стручно се усавршава: праћењем стручне литературе и периодике, праћењем информација од значаја за образовање и васпитање на интернету; учествовањем у активностима струковног удружења (Педагошко друштво Србије) и на Републичкој секцији педагога и психолога Србије, похађањем акредитованих семинара, учешћем на конгресима, конференцијама, трибинама, осмишљавањем и реализацијом акредитованих семинара, похађањем стручних скупова, разменом искуства и сарадњом са другим педагозима и стручним сарадницима у образовању.	Током године	школске Директор

ПЛАНОВИ ОДЕЉЕНСКИХ СТАРЕШИНА И ОДЕЉЕНСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

9.1. ПЛАН РАДА ОДЕЉЕНСКИХ СТАРЕШИНА

Одељењски старешина има организационо-руководећу и педагошко-инструктивну улогу у раду са ученицима одељења којима је одељењски старешина, у сарадњи с њиховим родитељима и води прописану евиденцију и педагошку документацију.

Одељењски старешина обавља следеће послове:

- 1) израђује годишњи и месечни план рада;
- 2) проналази најпогодније облике васпитног рада са циљем формирања одељењског колектива и унапређивања односа у њему;
- 3) редовно прати похађање наставе, учење и владање ученика из одељења;
- 4) одобрава одсуствовање ученицима и одлучује о оправданости њиховог одсуствовања са наставе;
- 5) упознаје ученике са одредбама општих аката Школе које се односе на ученике и даје ученицима друге информације које су у вези с њиховим правима, обавезама и одговорностима;
- 6) стара се о заштити права ученика и учествује у поступку одлучивања о њиховим обавезама и одговорностима;
- 7) остварује увид у породичне, социјалне, материјалне и друге услове живота ученика;
- 8) редовно држи родитељске састанке и на друге начине сарађује са родитељима ученика;
- 9) редовно прати рад наставника који изводе наставу у одељењу, а посебно прати оцењивање ученика и указује предметним наставницима на број прописаних оцена које ученик треба да има у полугодишту ради утврђивања закључне оцене.;
- 10) похваљује ученике;
- 11) предлаже додељивање похвала и награда ученицима;
- 12) предлаже Одељењском већу оцену из владања ученика;
- 13) изриче васпитне мере *опомена одељењског старешине и укор одељењског старешине*;
- 14) сарађује са директором, помоћником директора и осталим запосленима у Школи, као и са субјектима ван Школе, ради обављања својих послова;
- 15) сазива седнице Одељењског већа и руководи његовим радом;
- 16) учествује у раду органа Школе;
- 17) води школску евиденцију;

План рада часа одељењског старешине и одељењске заједнице од (I-IV-разреда)

План и програм рада одељењског старешине и одељењске заједнице

1. разреда

1. Формирање одељењске заједнице
2. Ово сам ја
3. Правила понашања у школи
4. Школа нам је друга кућа
5. Дечја недеља – учешће у програмима школе
6. Другарство (ЧОЗ)
7. Поштујемо друге и уважавамо
8. Развијање другарства
9. Помоћ другу (ЧОЗ)
10. Сукоби и како их решити (ЧОЗ)
11. Толеранција (ЧОЗ)
12. Основи безбедности деце
13. Хуманитарна акција (ЧОЗ)
14. Лепа реч гвоздена врата отвара
15. Стижу нам празници
16. Прослава Нове Године
17. Школска слава Свети Сава
18. Школска слава Свети Сава
19. Омиљена књига–посета школске библиотеке
20. Родитељи и деца
21. Заједно против насиља (ЧОЗ)
22. Наш цвет другарства (ЧОЗ)
23. Одржавање хигијене руку, зуба
24. Тематски пано – Осми март
25. Ништа не узимамо од непознатог
26. Пролећно уређење учионице
27. Припремање прославе за Дан школе
28. Кад се мале руке сложе (ЧОЗ)
29. Зашто је спорт важан
30. Бавимо се спортом
31. Мајски песнички сусрети
32. Пролеће – израда тематског паноа (ЧОЗ)
33. У школском дворишту
34. Дружимо се са другим одељењима
35. Учимо једни од других (ЧОЗ)
36. На крају првог разреда

План часа одељењског старешине и одељењске заједнице 2. разред

1. Изабран је... – бирамо хигијеничара у одељењу
Избор руководства одељенске заједнице (председник, секретар, благајник) - ЧОЗ
2. Понашање на јавном месту.-ЧОЗ
3. Упознавање са правилима понашања .
4. Укључивање ученика у спортске активности-ЧОЗ
5. Дечија недеља-ЧОЗ
6. Наш знак одељења – стварамо знак одељења
7. Наши дланови – представљање себе
8. Мој страх - причамо о страху и како да превазиђемо страх
9. Моји снови – о чему често сањамо
10. Здравии стилови живота(унапређивање здравља ученика-сарадња са родитељима)-ЧОЗ
11. Лица и осећања – наша осећања
12. Реализација програма –Дигитално насиље,превенција и неговање.-ЧОЗ
13. Д као другарство – како да будемо добри другари
14. Семафор лепих речи
15. Помози старијима – у којим ситуацијама можемо да помогнемо старијима
16. Помоћ или нешто друго – шапутање на часу – да ли је помоћ или нешто друго
17. Дочекујемо Нову годину – припремили смо одељењску приредбу и показујемо родитељима-ЧОЗ
18. Дан Светог Саве-ЧОЗ
19. Уредимо учионицу – како да уредимо и чувамо и како да се понашамо у учионици и школи. Уређивање панона
20. Рециклажа-значај за савременог човека-ЧОС
21. Сарадња са родитељима-ЧОЗ

22. Добио сам новац ,како да га искористим-ЧОЗ
23. Празници некада и сада – представљамо представом како се некад празник славио, а како сада
24. Честитка за маму, баку - правимо честитку за маму или баку поводом осмог марта-ЧОЗ
25. Кад старији говоре – поштујемо старије када говоре
26. Реч је ... - које су нам ружне навике
27. Прослава дана школе-ЧОЗ
28. Чувајмо здравље - како да сачувамо своје здравље
29. Бавимо се спортом – зашто је добро да се бавимо спортом
30. У сусрет пролећу – чувајмо природу
31. Дан планете земље-ЧОЗ
32. Мобилни телефон – како и када користимо мобилни телефон
33. Турнир у игри –Између две ватре-ЧОЗ
34. Како да користимо компјутер – када и како користимо компјутер
35. Прости црвени кружић – које емоције треба да гледамо на телевизији
36. Прослава краја школске године-ЧОЗ

План рада часа одељењског старешине и Одељењске заједнице

3. разреда

1. Поново ушколи – повратак у школу – (- Избор председника, секретара и благајника ОЗ) -ЧОЗ
2. Мој портфолио – презентовање портфолија
3. Ово сам ја – представљамо себе, колико се познајемо међу собом
4. Оцењивање у школи – (- Обележавање међународног Дана писмености)- ЧОЗ
5. Како да откријем своје способности – ученици износе своја интересовања
6. Зашто је бити емпатичан корисно по ваше здравље

7. Кад порастем желим да будем... (- Реализација радионица програма „Може и другачије“) - ЧОЗ
8. Дечија недеља - ЧОЗ
9. Како да учимо – уче како да уче и стекну навике у учењу - (Промоција успеха ученика у школским активностима) - ЧОЗ
10. Искористимо корисно слободно време и радни дан – (- Посете установама културе у непосредној околини) - ЧОЗ
11. Знаком представљамо наш датум рођења
12. Десет топлих речи – бирамо најлепше речи да се обратимо
13. Хајде да се договоримо
14. Хајде да се дружимо - (- Укључивање ученика у спортске активности) - ЧОЗ
15. Кад настане збрка
16. Толеранција према разлици - (Промовисање позитивног модела понашања) - ЧОЗ
17. Украшавање јелке и прављење новогодишњих честитки – (- Нова година) - ЧОЗ
18. Св. Сава – правимо пано поводом Св. Саве – ЧОЗ
19. Да ли смо испунили досадашњи циљ
20. Наша радна соба – како уредити радну собу – (- Уређење учионице и паноа) – ЧОЗ
21. Поштовање личности сваке особе
22. Животне вредности – оријентири нашег понашања
23. Правила понашања на празницима, поштовање правила
24. Сређивање школског паноа - (Уређење учионице и паноа) – ЧОЗ
25. Честитка за маму , баку... – (Дан жена) - ЧОЗ
26. Еколошке заповести- стичемо основна знања из екологије
27. Рециклирај, на фолирај - (Хуманитарна акција „Чеп за хендикеп“) - ЧОЗ
28. Прослава Дана школе – ЧОЗ
29. Први април

30. Добродошлица ластавицама
31. Припрема штанда за Ускрс
32. Мој први хербаријум
33. Скупљамо и правимо хербаријум биљкама из нашег краја
34. Да ли смо безбедни у саобраћају - (Безбедност у саобраћају) - ЧОЗ
35. Шта треба да читам - (- Посете установама културе у непосредној околини) - ЧОЗ
36. Научили смо – (- Права и обавезе, правила понашања у школи) - ЧОЗ

План рада часа одељенског старешине и одељењских заједница у 4. разреду

1. Доношење плана рада одељенске заједнице (ЧОЗ)
2. Избор председника,заменика,благајника и хигијеничара (ЧОЗ)
3. Дисциплинска одговорност (ЧОЗ)
4. Одговорност председника,заменика,благајника и хигијеничара(ЧОЗ)
5. Одељенска правила понашања (ЧОЗ)
6. Мој портфолио – презентовање портфолија
7. Оцењивање у школи, и моје обавезе
8. Упознавање ученика са школским манифестацијама и акцијама (ЧОЗ)
9. Утицај понашања твојих вршњака (ЧОЗ)
10. Игре без границе
11. Прикупљање средства у хуманитарне сврхе (ЧОЗ)
12. Ми смо тим
13. Сусрет одељења програм по избору (ЧОЗ)
14. Мој рад је мој успех
15. Бонтон у учионици
16. Препознавање и разумевање потребе других (ЧОЗ)
17. Моја осећања
18. Св. Сава
19. Љубав и пријатељство (ЧОЗ)
20. Тајне поруке (ЧОЗ)
21. Дигитално насиље – превенција и реаговање (ЧОЗ)
22. Толеранција према разликама
23. Учимо о пријатељству
24. Честитке за маму, баку
25. Припрема за дан школе (ЧОЗ)

26. Учешће у приредби (ЧОЗ)
27. Анализа прославе (ЧОЗ)
28. Дан планете земље (ЧОЗ)
29. Како неговати пријатељство
30. Кутија врлина
31. Бирамо најбољег друга (ЧОЗ)
32. Здрава храна
33. Недеља здравих уста и зуба
34. Моје слободно време
35. Шта треба да читамо
36. Моје четворогодишње путовање

Пети разред

Р. бр.	Садржај рада	Реализатори ОС
1.	Упознавање са упознавање са планом рада и активностима на часу одељенског старешине . Упућивање ученика у рад кроз тематску недељу.	
2.	Упознавање ученика са радним обавезама које их чекају у петом разреду	
3.	Упознавање са правилником о оцењивању	
4.	Кућни ред школе (упознавање ученика са правилима понашања)	
5.	Учешће у обележавању Дечје недеље	
6.	Упознавање ученика са радним обавезама и радом секција у школи	
7.	Најинтересантнија занимања у месту	
8.	Емпатија	
9.	Лична хигијена и њен значај за правилан развој	
10.	Толеранција	
11.	Коришћење интернета и фејсбука, добре и лоше стране	
12.	Развијање другарства, међусобне сарадње и смисла за колективни рад	
13.	Посета библиотеци – развијање љубави према књизи	
14.	Мере за побољшање успеха у одељењу	

15. Заштита ученика од насиља, злостављања и занемаривања
16. Позитивне вредности за живот; Шта је филантропија?
17. Малолетничка деликвенција-шта условљава појаву деликвенције
18. Анализа успеха и дисциплине на крају првог полугођа
19. Како неговати другарство
20. Свети Сава – живот и дело
21. Помогнимо најстаријима
22. Личност са којом се поистовећујем
23. Одговорно понашање ученика
24. Предузимање мера за побољшање успеха
25. Како лоше навике утичу на животну средину
26. Да ли се правилно хранимо
27. Значај породице за правилан развој личности
28. Припрема за Дан школе
29. Како да сачувамо здраву околину
30. Радна акција уређење школског простора
31. Утицај вршњака, родитеља и других важних особа на понашање ученика. Емпатија и толеранција
32. Насиље у школи и породици
33. Како се супротставити пороцима као што су пушење, акохол и дрога
34. Планирање излета и екскурзија
35. Поштујемо ли саобраћајне прописе
36. Анализа успеха и дисциплине на крају школске године

Шести разред

Р. бр.	Садржај рада
1.	Упознавање са правилима понашања; упознавање са планом рада и активностима на часу одељенског старешине и избор руководства одељенске заједнице.
2.	Како да се дружимо
3.	Упознавање са правилником о оцењивању
4.	Слободне активности, додатна и допунска настава
5.	Дечја недеља-предлог за обележавање
6.	Технике успешног учења
7.	Успостављање, неговање и развијање односа са другима
8.	Правилан однос према учењу и школским обавезама
9.	Разумем шта ти осећаш - емпатија
10.	Здравствено предавање -Лична хигијена
11.	Успех и владање на крају I класификационог периода
12.	Позитивни примери у неговању моралности (литература, филм, непосредно окружење)
13.	Прихватам то што јеси - толеранција
14.	Однос према личној и друштвеној имовини
15.	Како и колико користимо школску библиотеку
16.	Другарство - право и лажно
17.	Успех и владање на крају првог полугодишта
18.	Прослава Светога Саве
19.	Стоп насиљу – радионица
20.	Коришћење интернета и фејсбука, добре и лоше стране
21.	Здравствено предавање – Утицај психоактивних супстанци на понашање младих
22.	Позитивне вредности – путокази за живот
23.	Осми март - како обрадовати мајку, баку, сестру
24.	Припреме за обележавање Дана школе
25.	Ваншколска интересовања ученика (компјутери, музика, серије . . .)
26.	Успех ученика на крају трећег класификационог периода

27. Пролећна акција уређивање школског дворишта и учионице
28. Шта је филантропија
29. Постављање ускршњег штанда
30. Прочитао-ла сам једну интересантну књигу
31. Професионална интересовања
32. Мој успех и понашање у школи – самопроцена
33. Ђачка екскурзија – припреме
34. Квалитетно коришћење слободног времена
35. Успех и владање на крају школске године
36. Вођење педагошке документације

Седми разред

Р. бр.	Садржај рада	Реализатори ОС
1.	Упознавање ученика са распоредом часова и задацима понуђених изборних предмета	
2.	Филантропија	
3.	Кућни ред школе (подсећање ученика са правилима понашања и обавезама)	
4.	Упознавање са правилником о оцењивању	
5.	Слободне активности, секције, додатна и допунска настава	
6.	Учешће у обележавању Дечје недеље	
7.	Да ли се хранимо правилно	
8.	Шта су праве вредности, зашто оне треба да условљавају понашање	
9.	Разговор о пожељним и непожељним занимањима	
10.	Понашајмо се безбедно у саобраћају	
11.	Коришћење интернета и фејсбука, добре и лоше стране	
12.	Развијање другарства, међусобне сарадње и смисла за колективни рад	
13.	Поједини лекови могу да створе озбиљне здравствене проблеме	
14.	Мере за побољшање успеха у одељењу	
15.	Заштита ученика од насиља, злостављања и занемаривања	
16.	Општи животни пут особе којој се дивиш	
17.	Анализа успеха и дисциплине на крају првог полугођа	
18.	Новогодишње уређење учионице и школе	
19.	Свети Сава – живот и дело	
20.	Малолетничка деликвенција-шта условљава појаву деликвенције	
21.	Васпитање ученика за правилан однос међу половима	
22.	Разговор о пороцима, дрога, алкохол, дуван и њихово штетно дејство	

23. Одговорно понашање ученика
24. Колективно решавање проблема
25. Како обрадовати мајку за њен празник
26. Како лоше навике утичу на животну средину
27. Каква осећања у нама буди пролеће
28. Припрема за прославу Дана школе
29. Да ли нам шапутање на часу помаже или одмаже
30. Радна акција уређење учионице и школског простора
31. Колико бринемо о личној хигијени
32. Прочитао-ла сам једну интересантну књигу
33. Планирање излета и екскурзија
34. Постигнути резултати на такмичењима
35. Разговор о интересантним доживљајима с екскурзије
36. Вођење педагошке документације

Осми разред

Р. бр.	Садржај рада	Реализатори ОС
1.	Упознавање ученика са распоредом часова и избор руководства одељењске заједнице	
2.	Помоћ ученицима у снабдевању прибором и уџбеницима	
3.	Кућни ред школе	
4.	Разговор о изостајању са наставе	
5.	Обележавање Дечје недеље	
6.	Толеранција	
7.	Заштита ученика од насиље, злостављања и занемаривања	
8.	Поједини лекови могу да буду штетни	
9.	Припрема података за први класификациони период	
10.	Разговор о професији за коју смо се определили или о којој размишљамо	
11.	Шта треба да знамо о обележавању националних и верских празника	
12.	Проблеми у понашању разговор о штетности дувана, алкохола и наркотика	
13.	Разговарамо о другарству, пријатрљеству, љубави	
14.	Припреме за прославу школске славе	
15.	Разговор са ученицима о организованом коришћењу слободног времена	
16.	Изглед и понашање ученика школе на јавном месту	
17.	Анализа успеха на крају првог полугођа	
18.	Свети Сава- живот и дело	
19.	Шта је то сукоб генерација	
20.	Договор о организовању екскурзије	
21.	Шта је то сукоб генерације	
22.	Моја одлука – коју школу и занимање одабрати	
23.	Најзначајнији културни догађај месеца	
24.	Однос према школској имовини и личним обавезама	

25. Мој радни дан, правилно смењивање рада и одмора
26. Упутства и савети за полагање завршног испита
27. Прослава Дана школе
28. Организовање екскурзије
29. Анкета: поручујем мојим наставницима
30. Шта можемо учинити на заштити и унапређивању човекове средине³¹
31. Прослава мале матуре
32. Подсећамо се лепих и занимљивих тренутака из школских дана
33. Анализа успеха на крају године
34. Вођење педагошке документације

ПЛАНОВИ РАДА ОДЕЉЕЊСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

Председник одељењске заједнице руководи радом на састанку одељењске заједнице.

Секретар одељењске заједнице води записник са састанка одељењске заједнице.

Благајник одељењске заједнице од чланова одељењске заједнице прикупља новац, у складу с одлуком органа Школе или одељењске заједнице, као и у складу с одлуком или договором с одељењским старешином или с другим наставником.

Члановима руководства одељењске заједнице у раду помаже одељењски старешина.

Чланови руководства одељењске заједнице за свој рад су одговорни одељењској заједници и одељењском старешини.

Одељењска заједница има следеће задатке:

- 1) доношење свог плана и програма рада за сваку школску годину;
- 2) разматрање и решавање проблема у односима између ученика или између ученика и наставника;
- 3) разматрање и решавање проблема у учењу и владању ученика;
- 4) навикавање ученика на поштовање правила безбедног понашања;
- 5) навикавање ученика на поштовање правила лепог понашања;
- 6) стварање и развијање позитивне атмосфере у одељењу, у којој владају другарство и међусобно разумевање и уважавање ученика;
- 7) избор чланова Ученичког парламента;
- 8) избор руководства одељењске заједнице.

Одељенска заједница ученика конституисаће се на почетку школске године. Оперативне планове и програме рада одељенских заједница сачинили су одељенске старешине.

План рада одељењске заједнице 5. разреда

ТЕМА	АКТИВНОСТ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Упознавање са школском средином	• Упознавање са разредним старешином и новим наставницима	IX
	• Формирање одељењске заједнице (председник, секретар и благајник)	IX
	• Доношење плана рада	IX
	• Упознавање са правилима понашања у школи	IX
	• Посета школској библиотеци	X
	• Како још боље оснажити другарство у одељењу	V
	• Заштита и очување наше околине	V
Хигијена, исхрана, спорт	• Правилна исхрана	XI
	• Здравии стилови живота	XII
	• Одржавање личне хигијене	III
	• Уређење учионице	VI
	• Мој омиљени спорт	VI
	• Заразне болести	VI
Програм за заштиту од насиља... и превенције других облика...	• Електронско насиље – превенција и заштита	IX
	• Вршњачко насиље – облици и превенција	II
	• Неспоразуми са вршњацима	III
	• Добре и лоше стране медија,	

	<p>интернета и друштвених мрежа</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лепо понашање на јавном месту • Како и колико смо одговорни за своје поступке • Сви смо исти, а различити • Филм о врстама дрога 	<p>VI</p> <p>XI</p> <p>VI</p> <p>XII</p> <p>VI</p>
Школске приредбе и прославе, излети	<ul style="list-style-type: none"> • Обележавање Дечје недеље • Украшавање учионице поводом Нове године • Светосавска приредба • Дан школе • Фарбање ускршњих јаја • Обележавање Дана Рома • Договор око екскурзије 	<p>X</p> <p>XII</p> <p>I</p> <p>III</p> <p>IV</p> <p>IV</p> <p>IV</p>
Хоби и интересовања ученика	<ul style="list-style-type: none"> • Игре по слободном избору • Мој омиљени филм • Књига која ми се посебно допала • Квиз занимања • Моји љубимци 	<p>VI</p> <p>VI</p> <p>IV</p> <p>IX</p> <p>VI</p>
Професионална оријентација	<ul style="list-style-type: none"> • Популарна занимања • Шта желим да будем кад порастем • Квиз занимања 	<p>VI</p> <p>XII</p> <p>IX</p>
Укупно часова		36

План рада Одељењске заједнице шестог разреда

Тема	Активност	Време реализације
Брига о школском простору	- Формирање одељењске заједнице (председник, секретар и благајник)	IX
	- Доношење плана рада	IX
	- Заштита и очување наше околине	VI
	- Уређење учионице	IV
	- Уређење школског дворишта	IV
Здрави стилови живота	- Како се правилно хранити	IX
	- Одржавање личне хигијене	XI
	- Важност спорта	I
	- Добре и лоше стране употребе лекова	IV
	- Разлике међу половима	V
Програм за заштиту од насиља... и превенције других облика...	- Електронско насиље – превенија и заштита	IX
	- Вршњачко насиље – облици и превенија	II
	- Неспоразуми у одељењу	I
	- Лепо понашање на јавном месту	V
	- Преузми одговорност	VI
	- Лоше стране порока (пушење, алкохол, дрога...)	III
	- Добре и лоше стране интернета	II
Културне активности	- Обележавање Дечје недеље	X
	- Украшавање учионице поводом Нове године	XII
	- Светосавска приредба	I
	- Дан школе	III
	- Фарбање ускршњих јаја	IV
	- Обележавање Дана Рома	IV
	- Договор око екскурзије	V
Хоби и интересовања ученика	- Како користим слободно време	XI
	- Мој омиљени филм	II
	- Књига која ми се посебно допала	III
	- Квиз	V
	- Моји љубимци	VI
	- ТВ емисија коју најрадије гледам	XI
	- Друштвене игре	XII
	- Будимо хумани	V
Професионална оријентација	- Занимања у мом крају	IX
	- Шта желим да будем кад порастем	I
	- Стицање радне навике	X
	- Како најлакше учити	X
Укупно часова		36

План рада Одељењске заједнице седмог разреда

Тема	Активност	Време реализације
Брига о школском простору	- Формирање одељењске заједнице (председник, секретар и благајник)	IX
	- Доношење плана рада	X
	- Заштита и очување наше околине	II
	- Чишћење и уређење кабинета	IV
	- Уређење школског дворишта	XI
Здрави стилови живота	- Како се правилно хранити	IX
	- Одржавање личне хигијене	XI
	- Важност спорта	I
	- Добре и лоше стране употребе лекова	IV
	- Разлике међу половима	V
Програм за заштиту од насиља... и превенције других облика...	- Електронско насиље – превенција и заштита	IX
	- Вршњачко насиље – облици и превенција	X
	- Неспоразуми у одељењу и како их решити	I
	- Преузми одговорност	V
	- Пороци (пушење, алкохол, дрога...)	VI
	- Добре и лоше стране интернета	X
Културне активности	- Обележавање Дечје недеље	X
	- Украшавање учионице поводом Нове године	XII
	- Светосавска приредба	I
	- Дан школе	III
	- Фарбање ускршњих јаја	IV
	- Обележавање Дана Рома	IV
	- Договор око екскурзије	V
Хоби и интересовања ученика	- Како користим слободно време	XI
	- Мој омиљени филм	II
	- Књига која ми се посебно допала	III
	- Квиз	V
	- Моји љубимци	VI
	- ТВ емисија коју најрадије гледам	II
	- Друштвене игре	III
	- Будимо хумани	XII
Професионална оријентација	- Занимања у мом крају	IX
	- Шта желим да будем кад порастем	I
	- Стицање радне навике	VI
	- Како најлакше учити	XII
Укупно часова		36

План рада Одељењске заједнице осмог разреда

Тема	Активност	Време реализације
Брига о школском простору	<ul style="list-style-type: none"> - Формирање одељењске заједнице - Избор представника ученичког парламента - Доношење плана рада - Уређење школског дворишта - Заштита и очување наше околине - Како украсити учионицу 	IX IX IX X X IX
Одржавање личне хигијене и хигијене простора	<ul style="list-style-type: none"> - Омиљена храна - Здрава храна - Водимо рачуна о хигијени - Добре и лоше стране употреба лекова 	IX XI IV
Просрам за заштиту од насиља и превенције других облика	<ul style="list-style-type: none"> - Електронско насиље – превенција и заштита - Вршњачко насиље – облици и превенције - Несугласице међу вршњацима - Преузми одговорност - Пороци (пушење, алкохол, дрога) - Добре и лоше стране интернета 	IX X X I X II V
Обележавање важних датума	<ul style="list-style-type: none"> - Обележавање Дечје недеље - Украшавање учионице поводом Нове године - Светосавска приредба - Дан школе - Фарбање ускршњих јаја - Обележавање Дана Рома - Договор око екскурзије - Прослава матурске вечери 	X XII I III IV IV IV V
Хоби и интересовања ученика	<ul style="list-style-type: none"> - Како користимо слободно време - Мој омиљени спорт - Шта волим да читам - Квиз - Моји љубимци - Мој омиљени филм - Помозимо једни другима - Мој омиљени ТВ програм 	XI I XII III III II XII III
Професионална ориентација	<ul style="list-style-type: none"> - Занимања у мом крају - Моје будуће занимање - Поглед у будућност 	IX II V
Укупно		36

На основу члана 119 став 1. тачка 2 . и члана 62. Закона о основама система образовања и васпитања (Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 10/19, 6/20 и 129/21.), Орган управљања Основне школе»Бора Станковић» у Јелашници разматрао је

Анекс школског програма, на седници одржаној дана _____ године и донео следећу:

О Д Л У К У

О доношењу Анекса Школског програма рада школе за период од 2022/2023 до 2025/26 .годину.(дел. бр.383, од 22.06.2022. године)

Председник Школског одбора
Слађан Јаначковић

Директор школе
Зоран Петковић
